

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ (*)

Ὁ ἀπὸ Κυζίκου Ἰωακείμ ὁ Β' ἀναλαβὼν τὸν σεπτέμβριον τοῦ 1860 τὴν διεύθυνσιν τῶν τοῦ οἰκουμένου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἱερέων πραγμάτων πολλά ἔλιγα ὑπέτρετο κατὰ τὸν συγγραφέα εἰς πάντας μὲν ἐν γένει τοὺς ἐπιθυμοῦντας μεταβαλᾶς τινὰς ἐν τῇ πορείᾳ καὶ τῇ καταστάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἰδίᾳ δὲ εἰς τοὺς βουλγάρους, τοὺς εἰς φανεράν πλείον ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν πατριαρχείων εὐρισκομένους. Τὸ ἀκλόνητον αὐτοῦ ἦθος ἤγειν αὐτὸν σταθερῶς εἰς βίαια μέτρα, εἰς ἃ ὁ ἀποσκληρυνθεὶς τῶν βουλγάρων λαός, θεωρῶν ἑαυτὸν ἐλευθέρων ἀπὸ τοῦ πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπήντα δι' ὄψεσιν καὶ εἰρωνειῶν, δι' ἀποβολῆς τῶν εἰς τὰς βουλγαδικὰς ἐπαρχίας ἀποστελλομένων ἀρχιερέων, οὐ μόνον τῶν ἐλλήνων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν βουλγάρων τῶν ἀναγνωρίζοντων τὴν τοῦ πατριάρχου ἐξουσίαν, καὶ διὰ παντοίων ἄλλων ἐκδηλώσεων τῆς ἀδιαλλάκτου αὐτοῦ ἐξήθους. Ἐκ πάντων δὲ τούτων ὀρμώμενος ὁ συγγραφεὺς δὲν ὀνειὶ νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν χρόνον τῆς κυβερνήσεως τοῦ αἰδιόμου πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Β', ἀπὸ τὸν σεπτέμβριον τοῦ 1860 μέχρι τοῦ ἰουνίου τοῦ 1863, ὡς τὴν λυπηροτέραν ἐποχὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἑλληνοβουλγαρικοῦ ζητήματος. Εἰς τὰς ἐλαττωματικὰς ταύτας περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ αἰδιόμου πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Β' καὶ τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ πρὸς κατάπαυσιν τῆς ὑφισταμένης διαφορᾶς κρίσεις δὲν ἠδύνατο καθ' ἡμᾶς νὰ φθάσῃ ὁ λίαν ἄλλως τε συνετός κ. Φιλιππῶρ, ἐὰν μὴ ἐπηρεάζετο καὶ ἐκ τῶν πολλῶν μὲν καὶ ποικίλων κατὰ τοῦ πατριάρχου τούτου ὑπὸ τῶν βουλγάρων γραφέντων, οἵτινες μὴ δυνάμενοι ἄλλως τὸ παράλογον καὶ ἀντικανονικὸν τῶν ἀπαιτήσεων αὐτῶν νὰ δικαιολογήσῃσι, μηδὲ ἐννοοῦντες τί ἐστὶ πιστὴ τῶν δικαιωμάτων ὑπεράσπισις καὶ τῶν καθηκόντων ἐκπλήρωσις, ἔταν μάλιστα αὕτη πρὸς βλάβην αὐτῶν ἐλογίζετο γιγνωμένη, δὲν ἔπαυον ἀπὸ τοῦ νὰ κατασκευασθῶσιν αὐτὸν καὶ πολυτρόπως νὰ διαβάλλωσιν ἰδίᾳ δὲ ἐκ τῶν ἀγνώστων μὲν ἡμῖν, γνωστῶν ἔμως τῷ συγγραφεὶ ἀξιόπιστων ἀνακοινώσεων πρὸς τὴν ῥωσικὴν κυβέρνησιν περὶ Ἰωακείμ τοῦ Β', καθ' ἃς ὡς ἐκ τοῦ προσωπικοῦ αὐτοῦ

91 5674

χαρακτῆρος δὲν ὑπῆρχον ἐλπίδες, ὅτι ἠδύνατο οὕτως νὰ προβῇ εἰς ὑπάντησιν τῶν δυσχερειῶν μετὰ τῶν ἀναγκαιῶν ὑποχωρήσεων εἰς τὰς δικαίας ἀπαιτήσεις τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ διὰ μόνῃς τῆς ἀπειλῆς ἐναντίον τῶν ἀπειθῶν θεωροῦντες περιττὸν ἐνταῦθα νὰ ἐκταθῶμεν εἰς ἀπόδειξιν τοῦ θολεροῦ τῆς πηγῆς τῶν ἀξιόπιστων τούτων ἀνακοινώσεων καθόσον αὐτὰ τὰ πράγματα μαρτυροῦσι σαφῶς ὅτι Ἰωακείμ ὁ Β' οὐχὶ διὰ τῆς ἀπειλῆς μόνον ἐναντίον τῶν ἀπειθῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ νομίμων παραχωρήσεων ἐπεδίωξε τὴν μετὰ τῶν βουλγάρων διαλλαγὴν, μεταβαίνοντες εἰς τὴν ἀνάγκην τῶν περικιτέρω περὶ τοῦ ζητήματος ὑπὸ τοῦ συγγραφέως κ. Φιλιππῶρ ἱστοροῦμένων.

Ἡ ῥωσικὴ κυβέρνησις θεωρηθεῖσα, λέγει περικιτέρω ὁ κ. Φιλιππῶρ, ἐκ τῆς πορείας, ἣν ἔλαβε τὸ ζήτημα διὰ τῆς ὑπὸ τῶν βουλγάρων πάσεως τοῦ μνημοσύνου τοῦ πατριαρχικοῦ ἐνόμιματος, ἔχουσα δ' ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς ἐκτελεστικὰς περὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν προθέσεων τοῦ πατριάρχου Ἰωακείμ πληροφορίας, ἐνόμισεν ὅτι ἐπέστη ὁ καιρὸς διὰ τὴν ἀγιοτάτην τῆς Ῥωσσίας σύνοδον, ἵνα ἀποταλῆ πρὸς τὸν πατριαρχικὸν ἱερόν, καὶ ἐξ ἀδελφικῆς περὶ τῆς καταστάσεως αὐτοῦ μερίμνης, προτρέψῃ αὐτὸν ἵνα πρὸς πρόληψιν μεγάλης ζημίας ἐπαισθητῆς εἰς ἅπασαν τὴν ἐκκλησίαν προβῇ εἰς τὰς δυνατὰς πρὸς τοὺς βουλγάρους ὑποχωρήσεις καὶ ἀρῇ οὕτω παρὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἐκκλησίας τὴν κατηγορίαν, ὅτι αὕτη διὰ τῆς ἐπιμονῆς αὐτῆς ἐστέρησεν ἑαυτὴν τῶν ἰδίων τέκνων. Ἀφορμὴ δὲ καταλληλὴ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς εἰρηνικῆς ταύτης προθέσεως ἐκ μέρους τῆς ῥωσικῆς συνόδου ἐλεωρήθη ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐνθρονιστικὴν τοῦ πατριάρχου ἐπιστολήν. Ἡ σπουδαίωτος τοῦ διαθήματος τούτου τῆς ῥωσικῆς συνόδου δὲν κατενοεῖτο ἐξίσου παρὰ πάντων· διότι ὑπῆρχον καὶ τοιοῦτοι, οἵτινες ἐφρόνον ὅτι ἡ σύνοδος ἔδει ν' ἀποταλῆ πρὸς τὸν πατριάρχον δι' ἐκφράσεων ἰσχυρῶν, δυναμένων νὰ ἐπισκῆσται πρὸς τινὰ παρ' αὐτῶν. Εὐτυχῶς ὅμως ἡ ἀγιοτάτη σύνοδος δὲν ὑπέκυψεν εἰς τὴν κινδυνώδη ταύτην συμβουλήν, παρικωρίσθη δὲ μόνον ἵνα ἐκδηλώσῃ τὴν λύπην αὐτῆς ἐπὶ τῇ ἐν τοῖς ὅροις τοῦ πατριαρχικοῦ ἱεροῦ διαταραξίᾳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης καὶ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν προσοχὴν τοῦ πατριάρχου τὴν ἐννοίαν τῆς ἱκανοποιήσεως μὲν τῶν βουλγαρικῶν αἰτήσεων, τῶν μὴ περιεχουσῶν ἀνθρώπινον καὶ ὑπερβολικόν, τῆς συγκαταβά-

(*) Συνέχεια προηγούμενου τεύχους.

σεως δὲ καὶ συγχωρήσεως τῶν ἀντικανονικῶν αὐτῶν ἐνεργειῶν. « Οὕτω μετρίως ἔδει νὰ ἐκφρασθῆ ἡ σύνοδος, ἔργαρον ὁ μητροπολίτης Μόσχας Φιλάρετος, εἰς ὃν ἀνεκοινώθη τὸ σχέδιον τῆς συνοδικῆς πρὸς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως ἐπιστολῆς, πρῶτον μὲν διότι ἡ μεγάλη ἐκκλησία εἰς οὐδένα ἐπιτρέπει νὰ τεθῆ εἰς τὴν αὐτὴν μετ' αὐτῆς ὑψηλὴν περιωπὴν, διὰ τοῦτο δὲ ἠδύνατο νὰ θεωρησῆ ἐκυτὴν προσβέβηλμένην δι' ἐκφράσεων τολμηρῶν δεύτερον διότι ἡ μεσιτεία τῆς ῥωσικῆς συνόδου πρόκειται νὰ γείνη οὐχὶ ὑπὲρ δικαίων, ἀλλ' ὑπὲρ ἐνόχων, καὶ τρίτον, διότι πιθανόν ἡ μεσιτεία αὕτη νὰ μὴ ἀρέσῃ τῷ πατριάρχῃ ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἢ ἐν ταῖς ἐκφράσεσι μετρίως δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν προξενθησομένην δυσἀρέσκειαν νὰ φθάσῃ μέχρις ἐρεθισμοῦ. « Πι σπουδαία δυσχέρεια ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ, ἔγραψε περαιτέρω ὁ ἱεράρχης τῆς Μόσχας, ἐγκρατεῖα ἐν τούτῳ, ὅτι οἱ βούλγαροι δὲν προσέρχονται τῷ πατριάρχῃ μετ' ὀριστημένης ἐκθέσεως τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῶν ὥστε καὶ ἐὰν εἴη ὁ πατριάρχης συγκατατεθῆ νὰ προβῆ εἰς ὑποχωρήσεις, δὲν δύναται νὰ μαντεύσῃ ὅποιαί τινας ἔσονται ἱκαναί. Ἐκτὸς τούτου εἶναι ἀνάγκαστον ὅπως εἰς τὸ πατριαρχικὸν αἰεῖμα νὰ τρέχῃ ὀπίσω τῶν ἐξ αὐτοῦ φευγόντων, καὶ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι θὰ ἐπαναβῆρῃ αὐτοῦ, νὰ προβῆναι εἰς ὑποχωρήσεις, διότι διὰ τοῦ τοιοῦτου τρόπου τῆς ἐνεργείας δύναται νὰ καταστῆσῃ αὐτοῦς ἐτι μᾶλλον ὑπεροπτικούς. Πρὸς τούτοις δυνατὸν νὰ συμβῆ καὶ τοῦτο: οἱ βούλγαροι βλέποντες τὰς ὑποχωρήσεις τοῦ πατριάρχου, περὶ ὧν οὐτοὶ οὐδέμιαν αἰτησίαν ἐποίησαντο καὶ τὰς ὑπόστας δὲν εἶναι ἐκ τῶν προτέρων ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθῶσι, ν' ἀποδώσωσι ταῦτα εἰς ἀσθένειαν καὶ ἀδυναμίαν αὐτοῦ, νὰ μὴ δεχθῶσι τὰ προτεινόμενα καὶ νὰ ἐπικρατῶσι τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῶν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ κατάστασις τοῦ ζητήματος γενήσεται χεῖρων τῆς προτέρας, ἡ δὲ ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία ἐτι μᾶλλον θέλει ἐξευτελισθῆ καὶ ταπεινωθῆ. Διὰ τὴν ῥωσικὴν λοιπὸν ἐκκλησίαν δὲν θὰ ἦτο ἀρὰ γε λυπηρὸν, ἐὰν αὕτη διὰ τῆς ἐνθέρμου αὐτῆς προτροπῆς παραινέει τὸν πατριάρχην εἰς τὴν ἀθλίαν ταύτην ὁδόν; » Ταῦτα ἔγραψε πρὸς τὴν σύνοδον τῆς Ῥωσσίας ὁ αἰδιμὸς Μόσχας Φιλάρετος, ἐρωτήσασαν τὴν περὶ τούτου γνώμην αὐτοῦ, αἱ δὲ συνέπειαι ἐντελῶς ἐδικαίωσαν τὴν συνετὴν αὐτοῦ προνοητικότητα διότι καὶ αὕτη ἡ τῶσον μετρίως, ὡς νομίζει ὁ κ. Φιλιππῶρ, γενομένη ὑπόμνησις τῆς ἀγιωτάτης συνόδου περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν νομίμων αἰτήσεων τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ προεκάλεσεν ἐκ μέρους τοῦ πατριάρχου δυσἀρέσκειαν, ἣν οὐδὲ ἐσκέφθη οὕτως νὰ ἀπακρύψῃ.

1. Κρίτοι ὁ συγγραφεὺς δὲν ἀναφέρει ἐνθαῦθα ῥητῶς τὸν λόγον, δι' ὃν ἡ τοιαύτη τῆς ἀγιωτάτης συνόδου περὶ ἐκκληρώσεως τῶν νομίμων ἀπαιτήσεων τῶν βουλγάρων ὑπόμνησις δυσἀρέστη τὸν πατριάρχην, νομίζομεν, ὅτι δὲν ἀπέχουεν τῆς ἀληθείας, ἂν ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως παρατιθεμένων λόγων τοῦ μητροπολίτου Μόσχας Φιλάρετου, ὧν τὴν ὁρθότητα καὶ αὐτὴ ἀποδέχεται, βασιζόμενοι, ὡς τοιοῦτον θεωρητικῶν οὐχ' ἑτερόν τι, ἀλλ' ἡ αὐτὸ τοῦτο τὸ τῆς ἀγιωτάτης συνόδου

Ἐν τούτοις τινὲς τῶν ἀσυνειδήτων βουλγάρων, οἵτινες πρὸ πολλοῦ ἤδη εἶχον πωλήσει ἑαυτοῦς εἰς τὴν παπικὴν προπαγάνδαν, τῇ συνεργεῖα δύο τῶν ἐπισημοτάτων, ἀλλ' ἀχαρακτηρίστων μελῶν τῆς βουλγαρικῆς κοινότητος, κατάρθρωσαν τὸν δεκέμβριον τοῦ 1860 νὰ ἀνακηρυχθῆ ἡ μετὰ τῆς ῥωμαιοκαθολικῆς ἐκκλησίας ἔνωσις τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ. Καὶ ὁ μὲν πάπας ἔσπευσε νὰ ἐκλέξῃ καὶ χειροτονήσῃ ὡς ἀρχιεπίσκοπον τῆς ἠνωμένης βουλγαρικῆς ἐκκλησίας τὸν ἀρχιμανδρίτην Ἰωσήφ Σακόλσκη, ἡ δὲ Πύλη ἔσπευσε νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ἐκλογὴν ταύτην δι' ἰδιαιτέρου αὐτοκρατορικοῦ φερμανίου.

Ὁ αἰδιμὸς πατριάρχης Ἰωακείμ ἐν τῇ τοιαύτῃ τῶν πραγμάτων καταστάσει, βλέπων τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ τραγὴν διηρηκῶς ἀξαναμένην διὰ τῶν φανερῶν καὶ ἀκωλύτων ἐνεργειῶν καὶ διεγέρσεων τῶν ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἀποσκιρτησάντων βουλγάρων ἐπισκόπων, ἀπεφάσισε ν' ἀναβῆρῃ τὸ ἔργον εἰς γενικωτέραν συνοδικὴν ἐξέτασιν καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνεκάλεσε τὴν 4 φεβρουαρίου τοῦ 1861 πάντας τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμεινοντάς πατριάρχας, τοὺς τε πρῶην Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοὺς τῶν λοιπῶν ἀνεξαρτήτων ἱερῶν, καὶ πάντας τοὺς ἐνδύμοῦντας μητροπολίτας, ἐν οἷς συγκατελέγοντο καὶ τινες βούλγαροι τὸ γένος. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν προσεκλήθησαν πρὸ τῆς συνόδου ταύτης ὁ πρῶην Μακαριουπόλεως Ἰλαρίων καὶ ὁ ὁμόφυγος αὐτοῦ Αὐξέντιος πρῶην Δυρραχίου ὅπως παράσχωσι λόγον τῶν πεπραγμένων καὶ μετανοήσωσι ἐπὶ τῇ ἀντικανονικῇ αὐτῶν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν διαγωγῇ, ἀλλὰ τούτου μὴ ἐπιτευχθέντος ἐνεκα τῆς ἐπιμονῆς αὐτῶν, καθήρθησαν, ἀποφασισθείσης συνάμα καὶ τῆς εἰς ἐξορίαν ἀποστολῆς αὐτῶν. Μετὰ ταῦτα δὲ ἡ σύνοδος ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὰς τῶν βουλγάρων ἀπαιτήσεις, καὶ ἀκριβῶς ἐξέτασασα ταύτας ἐξέδωκε σχέδιον συμβιβασμοῦ ἐκ 15 συγχεόμενων άρθρων, ὅπερ ἐπικυρώθη ἀκολούθως καὶ δι' αὐτοκρατορικοῦ φερμανίου.

Ὁ κ. Φιλιππῶρ μὴ εἰσερχόμενος εἰς τὴν λεπτομερῆ ἐξέτασιν τῶν γνωστῶν τούτων άρθρων τοῦ σχεδίου, περιορίζεται ἀπλῶς εἰς τὴν παρατήρησιν, ὅτι τὰ άρθρα ταῦτα ἠδύνατο νὰ ἔχωσι τὴν ἑαυτῶν σημασίαν, ἐὰν προτεινόντο τοῖς βουλγάροις πρὸ 4 ἢ 3 ἐτῶν, ὅτε αἱ ἀπαιτήσεις αὐτῶν περιωρίζοντο κυρίως εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν δικαίων τῆς γλώσσης αὐτῶν καὶ τῆς ἐκλογῆς βουλγάρων ἀρχιερέων διὰ τὰς βουλγαρικὰς ἐπαρχίας· ἀλλὰ κατὰ τὴν περὶ

πρὸς τὸν πατριάρχην διέδικμα, ὅπερ προήγατο μὲν ἐκ διαθέσεως εἰρηνικῆς, τὸ τῆς ἐκκλησίας σκοποῦς συμφέρον, δὲν ἠδύνατο ὁμοῦς ἐν τῷ ἐρεθισμῷ ἐκείνῳ τῶν πνευμάτων, ἐν ᾧ εὐρέσκετο ὁ βουλγαρικὸς λαὸς νὰ μὴ παρεξηγηθῆ καὶ νὰ μὴ συνεπιφέρῃ ἐπομένως τὸ ἀντίθετον ὅπως τοῦ σκοποῦμένου ἀποτελέσμα. Ὁ αἰδιμὸς λοιπὸν πατριάρχης Ἰωακείμ δυσἀρεστήθη ἐκ τοῦ διχθήματος τούτου διότι ἐν τῇ χαρακτηριστικῇ αὐτοῦ νοημοσύνῃ προεἶδεν, ὅτι οἱ βούλγαροι παρεξηγοῦντες τὸν σκοπὸν, ἠδύνατο νὰ θεωρήσωσιν αὐτὸ ὡς ἄμεσον ὑπὲρ τῶν νομίμων καὶ δικαίων ἰθὺς αὐτῶν ἀπαιτήσεων ἐπέμβασιν τῆς ῥωσικῆς συνόδου, οὕτω δὲ νὰ δυσχεράνωσιν ἐτι μᾶλλον τὴν θέσιν τοῦ πατριαρχεῖου καθιστάμενος ἀπειθητικώτερος καὶ ἀπειθέστερος πρὸς αὐτὸ.

ἣς πρόκειται ἐποχὴν, ὅτε ὁ ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας τοῦ πατριάρχου χωρισμὸς τῶν βουλγάρων, ἦν γεγονός τετελεσμένον, ὅτε οὐ μόνον ἐν τοῖς βουλγαρικαῖς ἐφημερίσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἀλλεπαλλήλοις ἐπισήμοις διακονώτεσιν τῶν ἀντιπροσώπων τῶν βουλγάρων πρὸς τὴν Ὑψ. Πύλιν συνεζήτητο τὸ ζήτημα τῶν ἀρχικῶν αὐτοκεφάλων ἐν Βουλγαρίᾳ Ὁρόνων, ὅτε ἂ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ζητήματος ἰστάμενος ἐνεφορεῖτο ὑπὸ τῆς ἐλπίδος ν' ἀναλάβῃ τὴν κυβέρνησιν ἀνεξαρτήτου βουλγαρικῆς ἐκκλησίας, δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ θεωρηθῆσιν παρὰ τῶν βουλγάρων ὡς ὄλιως ἀνεπαρκεῖς καὶ ἀσήμαντοι. Ἐπὶ τῷ λόγῳ λοιπὸν τούτῳ οἱ βούλγαροι ἀπορρίψαντες τὰς τοῦ πατριαρχείου προτάσεις, ἀπῆρτησαν εἰς τὴν καθάρσει τῶν πνευματικῶν αὐτῶν ἀρχηγῶν διὰ θετικῆς ἀρνήσεως εἰς τὴν κανονικὴν ὑποταγὴν τῷ οἰκουμένικῳ πατριάρχῃ· τὸ δὲ θέρος τοῦ αὐτοῦ ἔτους (1861) ἐξελέξαντο ἐκ τοῦ ἀνά τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορικὴν βουλγαρικὴν πληθυσμῷ 30 ἀντιπροσώπους, οὓς καὶ ἀπέστειλαν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Μετὰ τὴν ἐνταθὰ ἀρῆσιν αὐτῶν, οἱ ἀντιπρόσωποι οὗτοι τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ, ἐπέδωκαν ἀναφορὰν εἰς τὸν μέγαν βεζύρην Κυπρισλῆ παστῶν ἐξαιτούμενοι τὴν σύστασιν ἀνεξαρτήτου βουλγαρικῆς ἐκκλησίας. Ὁ μέγας βεζύρης ὑπονοῶν ὅτι οἱ βούλγαροι διὰ τοῦ ἀπὸ τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως χωρισμοῦ ἐπιδιώκουσι τὴν ἀναγνώρισιν αὐτῶν ὡς κεχωρισμένου πολιτικοῦ σώματος, οὐ μόνον ἤρνηθη τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ αὐστηρῶς ἀπηγόρευεν αὐτοῖς, τὸ ἀναφέρεισθαι ἐν τῷ μέλλοντι πρὸς τὴν κυβέρνησιν διὰ προμοίωσιν αἰτήσεων, συστάσεως δὲ αὐτοῖς νὰ ζητήσωσι ἰκανοποίησιν ἀνεχωρισμοῦ ἀπὸ τοῦ πατριαρχείου, ἀπέλυσεν αὐτούς. Οὕτως οἱ βούλγαροι ἠναγκάσθησαν πρὸς τὸ παρὸν, κατ'ἐπιταγὴν τῆς κυβερνήσεως, νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς περὶ τελείας ἀνεξαρτησίας τῆς ἐκκλησίας αὐτῶν ἰδέας καὶ νὰ υποβάλωσιν ἐτέρως προτάσεις, 8 τὸν ἀριθμὸν, αἵτινες τροποποιῶνται τοὺς τῶν πατριαρχείων κανονισμούς, μὴ καταλλούσαι ὁμῶς τὴν ἐνότητά τῆς ἐκκλησιαστικῆς κυβερνήσεως, νὰ ἐξατραλίξωσιν αὐτοὺς ἐναντίον τῆς ἀθαιρεσίας καὶ τῶν καταπίεσεων τῶν ἐλλήνων. Ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν Ἀλαῆ πασσᾶς, εὐθὺς δὲ μετὰ ταῦτα μέγας βεζύρης, ἀποδεξάμενος τὰς δηλωτέας τύτας τῶν βουλγάρων, ὑπέσχετο αὐτοῖς τὴν ταχεῖαν αὐτῶν ἐκπλήρωσιν καὶ ἐραρμοσθῆναι ἀκολούθως ὁμῶς μεταβαλὼν γνώμην, ἐθεώρησεν ἀνγκαῖον νὰ υποβάλῃ ταύτας εἰς τὴν προκαταρκτικὴν κρίσιν τοῦ πατριάρχου, μαθὼν δὲ παρ' αὐτοῦ, ὅτι ἡ Μ. ἐκκλησία ἀδυνατεῖ ν' ἀποδεχθῇ τὰ 8 ταῦτα ἄρθρα ὡς ἀντικείμενα εἰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ οἰκουμένικου πατριαρχικοῦ Ὁρόνου, ὁ Ἀλαῆ πασσᾶς ἀπεφάσισε τὴν σύστασιν δεκαμελοῦς ἐπιτροπῆς ἐκ πέντε ἐλλήνων καὶ πέντε βουλγάρων συγκειμένης πρὸς ἐξέτασιν αὐτῶν. Ἡ πρώτη τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης συνεδρίασις ἐγένετο μετὰ ἐννέα μῆνας ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς, ἀλλ' ὡσπερ εἰς ταύτην, οὕτω καὶ εἰς τὰς λοιπὰς συνεδριάσεις τῆς ἐπιτροπῆς, τῶν ὁμοίων τινὲς συνεκροτοῦντο

ὑπὸ τὴν προεδρείαν αὐτοῦ τοῦ Ἀλαῆ πασσᾶ, οὐδὲν ἐγένετο.

Ἐν τούτοις τὸν ἰούλιον τοῦ 1863 ὁ αἰδιμὸς πατριάρχης Ἰωακείμ ὁ Β' ἀπεχώρησε τοῦ οἰκουμένικου Ὁρόνου, διεδέχθη δ' αὐτὸν ὁ ἀπὸ Ἀμασειᾶς Σωφρόνιος ἐμπορούμενος ὑπὸ τῶν ἀγαθωτάτων ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐλληνοβουλγαρικὸν ζήτημα διαθέσεων, διὸ καὶ μετὰ τινὰς ἀνεπισήμους προσπαθείας, τὸν φεβρουάριον τοῦ 1864 ἐζήτησε παρὰ τῆς Ὑψ. Πύλης τὴν ἀδειαν, ἵνα συγκαλέσῃ ἐν τοῖς πατριαρχείοις ἑκτακτον διαφοριστικὴν συνέλευσιν ἐκ τε κληρικῶν καὶ τῶν ἐπισημοτέρων λαϊκῶν συγκειμένην, ἔργον τῆς ὁποίας ἐμελλε νὰ ἦναι ἡ ἐξέτασις τῶν ὑπὸ τῶν βουλγάρων κατὰ τὸ 1861 προταθέντων γνωστῶν 8 ἄρθρων. Μετὰ δὲ τὴν ἀκριθεῖς μελέτην καὶ συζήτησιν τῶν ἀνωτέρω βουλγαρικῶν ἄρθρων, ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς συνελεύσεως εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν λεπτομερῆς ἀπάντησις περιέχουσα ἐν συνόψει τὰ ἐξῆς.

Ἡ συνέλευσις μετὰ προεισαγωγικὴν ἀνασκευὴν τῶν κατὰ τοῦ ἀνωτέρου ἐλληνικοῦ κλήρου ἐπιρριπιτούμενων κατηγοριῶν περὶ συστηματικοῦ ὄθλην κατὰ τῶν βουλγάρων διωγμοῦ, καὶ τὴν διὰ γενικῶν ἐκφράσεων ἐκδηλώσιν τῆς λύτης αὐτῆς περὶ τῆς ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως εἰσπηδήσεως ξένων τῇ ἐκκλησίᾳ ἰδεῶν περὶ ἔθνικων καὶ φυλετικῶν διακρίσεων, μεταβαίνει εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν 8 ἄρθρων. Καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου αὐτῶν, ἀφορῶντος τὴν ἐκλογὴν τοῦ πατριάρχου, λέγει ὅτι ἔνεκα τῆς πρὸ ὀλίγου ἐπι ὀρισθείσης τάξεως τῆς ἐκλογῆς, ἦν ἡ ἔθνοσυνέλευσις μετὰ τσοσούτον μεγάλης προσπαθείας κατάρθρωσιν, οὐδεμία ὑπάρχει ἀνάγκη ὑποβολῆς αὐτῆς εἰς νέαν ἐξέτασιν· ποιεῖται ὁμῶς ἡ συνέλευσις εἰς τοὺς βουλγάρους σπουδαϊοτάτην παρχώρησιν, ὀρίζουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν βουλγάρων ἐκλογέων ἀπὸ 6 ἢ 10 εἰς 20—28. Ὁσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐν τῇ πατριαρχικῇ συνόδῳ παρχώρησιν τοῖς βουλγαροῖς ἀρχιερεῦσιν ἰσοῦ μετὰ τῶν ἐλλήνων ἀριθμοῦ ἐδρῶν (ἀνά ἕξ ὀφλ. εἰς ἐκάστην ἐθνικότητα), ἡ συνέλευσις εὗρισκεν αὐτὴν οὐ μόνον ἀντικανονικὴν ὡς ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ φυλετισμοῦ βασιζομένην, ἀλλὰ καὶ ἄδικον διὰ τὸν λόγον ἰδίου, ὅτι ὁ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως διατελῶν ἐρ ἠθόδοξος πληθυσμὸς συνίσταται οὐχὶ ἐξ ἐλλήνων καὶ βουλγάρων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων φυλῶν καὶ ἔθνων (Σέρβων ὄφλ. Ἀλβανῶν, Ἀράβων, Ἀρμενίων κτλ.), οὕτω ὥστε διὰ τῆς παρχωρήσεως ἀπασῶν τῶν ἐν τῇ πατριαρχικῇ συνόδῳ δώδεκα ἐδρῶν εἰς μίαν τὰ δύο ἔθνη, ὅα ἐπήρηχο τὴ ἀπὸ τῶν ἀνωτάτων ἱεραρχικῶν ἀξιωματίων ἀπομάκρυνσις τῶν προσώπων, τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς λοιπὰς ἐθνικότητας· οὕτω δὲ ὅα προσεγγίνοτο προσβολὴ οὐ μόνον εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικούς κανόνας, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴ ταύτην τὴν ἀρχὴν τοῦ φυλετισμοῦ, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποῖο προτείνεται ἡ τῶν βουλγάρων αἰτησις. Εἰς τὰ ἄρθρα 3, 4 καὶ 5, ἐν οἷς πρόκειται περὶ συστάσεως μικτοῦ ἔθνικο βουλγαρικοῦ συμβουλίου, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἰκανωτάτου ἐκ τῶν βουλγάρων μελῶν τῆς συνόδου, πρὸς διαρρύθμισιν πασῶν τῶν μὴ φερουσῶν ἐκκλησιαστικῶν χάρα

κτῆρα υποθέσεων τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ, καὶ δικαιουμένου ἀναφέρεσθαι ἀμέσως, ἀνευ ἐπεμβάσεώς τινος τοῦ πατριάρχου, εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν κυβέρνησιν. ἡ συνέλευσις παρετήρει, ὅτι, ἐὰν τὸ ἐν τοῖς ὀρθοῖσιν ἀρθροῖς ὑποτιθέμενον συμβούλιον διέμενε καθαρῶς κοσμικὸν καὶ ἐντελῶς ξένον πάσης ἐκκλησιαστικῆς χροιάς, εἶχε ὅλην καθαρῶς πολιτικὴν χαρακτῆρα, τότε ἢ διεκέρυττεν ἀπλῶς, ὅτι ἡ παραδοχὴ ἢ μὴ τῆς συστάσεως αὐτοῦ ἢ ἐξηρτάτο ἐκ τῆς ἀποφάσεως τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Ἐπειδὴ ὁμοῦ οἱ βούλγαροι ἐπιθυμοῦσιν ὅπως τὸ συμβούλιον τοῦτο ἀποτελήται ἐξ ἀρχιερέων καὶ λαϊκῶν ὑπὸ τὴν προεδρείαν ἐνός τῶν ἀρχιεπισκόπων, ἐφ' οὗ νὰ μὴ ἐπεκτείνηται καὶ αὐτὴ ἡ τοῦ πατριάρχου ἐξουσία (ἀρθ. 5), ἡ συνέλευσις θεωρεῖ τὴν αἰτήσιν ταύτην τῶν βουλγάρων ὡς ἀντικειμένην εἰς τοὺς ἱεροὺς τῆς ἐκκλησίας κανόνας, οἵτινες δὲν ἐπιτρέπουσι τὴν ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ καὶ ἐπισκοπῇ συνύπαρξιν δύο ἰσοδυνάμων καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξαρτήτων πνευματικῶν ἀρχῶν. Τὰ ἐπόμενα δύο ἀρθρα 6 καὶ 7, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀρχιερέων ἢ συνέλευσις ἐτροποποιεῖ συμπτῶνως τῇ γνώμῃ τῆς ἐπὶ τοῦ ἀσίδιμου Ἰωακείμ τοῦ Β' συνελούσης δεκαμελοῦς ἐπιτροπῆς ὡς ἐξῆς. Κατὰ τὴν γνώμην τῆς συνέλευσεως ἔδει νὰ καταρτισθῇ βιβλίον, ἐν ᾧ νὰ καταγράφωνται τὰ δνόματα τῶν προτεινομένων ὑποψηφίων, κατόχων, ἑνοσιῶται, τῶν ὑπὸ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ κανονισμῶν ἀπαιτουμένων προσόντων. Ἐν περιπτώσει χηρέσεως τοῦ ἐπισκοπικοῦ Ὁρόνου ἐπαρχίας τινός, δέον πάντοτε νὰ προτιμῶνται διὰ τὴν κανονικὴν ἐκλογὴν τὰ πρόσωπα, τὰ ὑπὸ τῆς ἐν λόγῳ ἐπαρχίας προταθέντα καὶ ἐν τῷ καταλόγῳ καταγεγραμέντα· ἐὰν ὁμοῦς τοιαῦτα δὲν ὑπάρχωσιν ἐν τῷ καταλόγῳ, τότε νὰ προτιμῶνται μετὰ τῶν ἐκ γειτονικῶν ἐπαρχιῶν προταθέντων τὰ ἰκανώτερα καὶ μάλλον εἰς τὰς ἀνάγκας ἀνταποκρινόμενα πρόσωπα, εἰδὸς τὰ δὲ καλῶς καὶ τὴν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ λαλουμένην γλῶσσαν. Τὸ βιβλίον δὲ τοῦτο τῆς ἐγγραφῆς τῶν ὑποψηφίων νὰ τηρηθῆται σταθερῶς ἐν τῇ ἱερᾷ συνόδῳ διὰ τὰς ἐκάστοτε παρουσιαζόμενας ἀνάγκας. Ὅσον ἀφορᾷ τέλος εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐν ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ τοῖς σχολαίοις χρήσεως τῆς βουλγαρικῆς γλώσσης, ἡ συνέλευσις διακηρύττει, ὅτι τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον οὐδένα περιορισμὸν ἔννοει νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοῦτο.

Μετὰ τὴν σύντομον ταύτην ἐκθεσιν τοῦ περιεχομένου τῆς πρὸς τὴν ὕψηλὴν Πύλιν ἀπαντήσεως τῆς συνέλευσεως ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἑκτὼ τῶν βουλγάρων προτάσεις, ὁ κ. Φιλιππῶφ ἐκφέρων τὴν περὶ τοῦτου γνώμην αὐτοῦ λέγει ὅτι ἀναμφιβόλως τὸ πλεῖστον τῶν ὑπὸ τῆς συνέλευσεως παύτης γενομένων παρατηρήσεων ἐναντίον τῶν ἑκτὼ βουλγαρικῶν ἀρθρῶν εἶναι σχετικῶς ὀρθαὶ καὶ δίκαιαι, καὶ ἐὰν ἐπρόκειτο ἀπλῶς περὶ τῆς ἀμοιβαίας μετὰ τῶν δύο μερῶν πολεμικῆς, τότε τὰ ὑπὸ τῶν ἐλλήνων φερόμενα συμπεράσματα, χάρις εἰς τὴν ἀπειρίαν τῶν συντακτῶν τῶν βουλγαρικῶν ἀπαιτήσεων, ἠδύνατο κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἰκανοποιούντα τὰς ἀνάγκας τῶν βουλγάρων, ἢ τοῦλάχιστον ἀρκούντα ὅπως τὰ προ-

τείναντα τὰ συμπεράσματα ταῦτα πρόσωπα μὴ ἀπογορητῶσι τῆς συζητήσεως μετὰ φανερᾶς ἡττῆς. Ἀλλὰ τὸ καλῆκον τῆς συνέλευσεως δὲν ἦτο ἡ πολεμικὴ ταύτην πρόκειται ὑπὸ τὸ βάρος μεγίστης ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας εὐθύνης νὰ ἐξεύρη, ἐὰν αἱ βουλγαρικαὶ προτάσεις δὲν ἦσαν πρὸς τοῦτο κατάλληλοι, ἄλλας ἀμφοτέρω τὰ μέρη ἰκανοποιούσας βάσεις πρὸς συμφωνίαν καὶ μετὰ μεγαλοφύλου προθυμίας νὰ προβῇ εἰς οὐσιώδεις καὶ παγματικές ἑνστάσεις.

Ἐντεῦθεν οἱ βούλγαροι δὲν ἠδύνατο φυσικῶς νὰ εὐχαριστηθῶσιν ἐκ τῆς τοιαύτης τῆς συνέλευσεως ἀποφάσεως, ἥτις παρεχώρει αὐτοῖς ἀνάλογα σχεδὸν δικαιώματα πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν 15 ἀρθρῶν τοῦ σχεδίου τοῦ πατριάρχου Ἰωακείμ παραχωρούμενα· τοιοῦτοτρόπως δὲ μετ' ὅλην τὴν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Σωφρονίου κατὰ τὴν εἰς τὸν Ὁρόνον ἀναβασιν αὐτοῦ ἐκδηλωθεῖσαν ἀγαθὴν θέλησιν καὶ εἰρηνικὴν τάσιν, τὸ ἔργον τῆς συνδιαλλαγῆς οὐδὲ κατὰ ἐν βῆμα προεχώρησε.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τῇ 2 δηλ. φεβρ. 1865 ἐτελεύτησεν ὁ πρῶτον Δυραγαίου Λυξέντιος, ὁ μετὰ τοῦ Ἰλαρίωνος καὶ Παισίου προεάρχων τοῦ βουλγαρικοῦ κινήματος, ὁ μετ' αὐτῶν καθαιρεθείς ἐν τῇ συνόδῳ τῆς 4 φεβρ. 1861 καὶ μετὰ ταῦτα ἀποσταλείς εἰς ἐξορίαν. Οἱ τῶν βουλγάρων ἀντιπρόσωποι ἀνακηρύξαντες αὐτὸν ἄγιον καὶ διακηρύξαντες, ὅτι ὁ τάφος αὐτοῦ ἐγένετο χάσμα αἰώνιον μετὰ τῶν ἐλλήνων καὶ βουλγάρων, ἔσπευσαν νὰ ἐπαυελθῶσι τῆς περιστάσεως ταύτης καὶ ἐπιδώσωσιν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν κυβέρνησιν νέαν ἀναφορὰν ἐξαιτούμενοι τὴν σύστασιν ἀνεξαρτήτου ἐκκλησίας καὶ ἱεραρχίας. Τὸ διάδημα αὐτῶν τοῦτο ἐδικαιολόγουν οἱ βούλγαροι ἐκ τῆς πλήρους ἀποτυχίας τῶν μακροχρονίων πρὸς συμβιβασμὸν ἀποπειρῶν, παρεχόμενον δὲ εἰς τὴν ἀπόλυτον τῆς Πύλης ἐξουσίαν τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ βέτη ὡς βάσιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ὁρόνου χωρισμῶ, οἷα σὴποτε συνθήκας ἠρέσκετο αὐτῇ. Ὁ τότε μέγας βεζύρης Ἀλαῖη πασσᾶς δεξάμενος τὴν ἀναφορὰν ταύτην τῶν βουλγάρων ὑπέσχετο αὐτοῖς νὰ ἐξετάσῃ τὴν αἴτησιν αὐτῶν, ἀλλ' ἔνεκα τῆς ἐπιβλοῦτης ἐπιδημίας οὐδὲν καὶ αὐθις ἐγένετο. Ἀκολούθως μετὰ τὴν παῦσιν τῆς ἐπιδημίας, τῇ ἐπιτηδείᾳ καὶ ἐπιμῶνι μιστεία τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ῥωσικῆς πρεσβείας, οἱ Ἕλληνες ἀπεφάσισαν νὰ θέσωσι τέλος εἰς τὴν ἐπιβλαβὴ καὶ αὐτοῖς ἔριδα καὶ τινες τῶν πλουσιωτάτων ἐμπόρων ἀπετάθρσαν ἀπέυθείας πρὸς τοὺς τῶν βουλγάρων ἀντιπρόσωπους, παρέχοντας αὐτοῖς τὰς πρὸς τοῦτο ὑπηρεσίας αὐτῶν. Τὸ ἔργον τῆς συνδιαλλαγῆς ἔβαινε τὴν φορὰν ταύτην αἰσίως, καὶ μονολότι ἐκ μέρους τῶν βουλγάρων προεβλήθησαν πολλαὶ περιτταὶ ἀπαιτήσεις, καὶ μάλιστα ἐν πνεύματι βαρυτάτῳ διὰ τοὺς Ἕλληνας, οὗτοι παρεδέχθησαν σχεδὸν πάντα καὶ δὲν ἔμενεν ἄλλο, ἢ νὰ ἐπενεργήσωσι πρὸς ἀποδοχὴν τῶν συμφωνιῶν τούτων ἐπὶ τοῦ πατριάρχου, ὁ χαρακτῆρ τοῦ ὁποίου οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν διήγειρε περὶ τῆς ἐπιτυχίας.

Ἀλλὰ καὶ τὰς προσπάθειάς ταύτας ἐματαιώσων αἱ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ ὀρίζοντος ἀναρνεῖ-

σαι Ούελλαι. Αί μεταξύ Αυστρίας καὶ Πρωσσίας σχέσεις καθ' ἑκάστην σχεδὸν ἐδεινούντο· ἐν Βλαχίᾳ καὶ Μολδαυίᾳ ἐξεργήθη ἐπανάστασις ἀπολήξασα εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ ἡγεμόνος Κούζα καὶ τὴν στενοτέραν τῶν ἡγεμονειῶν τούτων ἐνωσιν· ἀκολούθως ἠγέρθη ἡ ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ ἐπανάστασις, τὸ Μαυροβούνιον εἶχεν ἤδη προβάλει, ἡ δὲ Σερβία ἠτοιμάζετο νὰ προβάλλῃ τὰς ἀπικιτήσεις αὐτῆς. Ἐν τῇ τοιαύτῃ καταστάσει τῶν πολιτικῶν πραγμάτων οὐ μόνον σπουδαία πρὸς λύσιν τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος ἐνέργεια δὲν ἤδυνάτο νὰ γείνη, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἀνθετοὶ ἐνέργειαι κατεβλήθησαν ἐκ μέρους τῶν μὴ ἀσεκουμένων εἰς τὴν τῶν διμαρχιζόμενων λαῶν συνδιλλαχὴν καὶ ἐνωσιν ματαιώσασθαι τὰς ῥηθείσας εἰρηκτικὰς ἐνεργείας. Εἰς τὰς ἀντιθέτους ταύτας ἐνεργείας ἦλθεν ἐπίκουρος καὶ ὁ ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν βουλγάρων κ. Τσομακῶφ συντάξας καὶ ἐκδοὺς διὰ τοῦ τύπου ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν βουλγαρικὸν λαὸν πλήρη ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐνλαρρυντικῶν ὑποσχέσεων, ὅτι ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἐντὶς βραχυτάτῳ χρόνῳ θέλει περᾶσθαι τοῖς βουλγάροις, ὅτι οὗτοι ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον μάτην προσεπάθησαν ν' ἀποκηθώσων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῶν μᾶλλον κηκοδούλων καὶ ἐρεθιστικῶν ἐναντίον τῶν ἐλλήνων ἐκφράσεων. Ἀλλ' ἡ πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην κολακευτικὴ καὶ ὑποκριτικὴ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν βουλγάρων συμπεριφορὰ δὲν περιορίσθη εἰς τοῦτο. Τὸν δεκέμβριον τοῦ 1866, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπρόσωποι τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ὁ κ. Τσομακῶφ ἐπέδωκαν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν κυβέρνησιν ἐκ προσώπου δι' ἄνδρα ἀπαντος τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ ἀναφορὰν, δι' ἣς ἐκήρυττον ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης ἀπάσης, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς οἱ Τούρκοι προσητέθησαν πρὸς τοὺς χριστιανοὺς ὑπηκόους αὐτῶν ὡς πρὸς ἰδίους ἀδελφοὺς, ὅτι οἱ σουλτάνοι ἐπεδείξαντο πᾶσι τοῖς λαοῖς καὶ ταῖς διαφόροις ἠθολογίαις τοῦ κράτους τὴν αὐτὴν προστασίαν, ὅτι ἐν τῷ κράτει αὐτῶν οἱ ἄσθενης εὐρισκον πάντοτε προστασίαν καὶ ὑπερσπισιν ἐναντίον τῶν ἰσχυρῶν, οἱ πτωχοὶ ἐναντίον τῶν πλουσίων καὶ ἐν γένει πᾶσι παρείχετο ἡ αὐτὴ δικαιοσύνη, ὅτι χάρις εἰς τοῦτο, πάντες οἱ ὑπῆκοοι καὶ ἰδίως οἱ βουλγαροὶ διετέθησαν ἀνεπάφρον τὴν προσωπικότητα καὶ περιουσίαν αὐτῶν, τὴν τιμὴν καὶ πίστιν, τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ἐθνικότητα καὶ ὅτι μὴ γνωρίζοντες πῶς νὰ ἐκφράσωσι τὴν πρὸς τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν εὐγνωμοσύνην αὐτῶν διὰ τὰς ἐπὶ 500 ἔτη παρελθούσας εὐεργεσίας καὶ διὰ τὰς ἐν τῷ μέλλοντι ἀναμενομένας, καθῆκον αὐτῶν θεωροῦσι τοῦλάχιστον, ἕνεκα τοῦ ἀνοήτου καὶ πλήρους ἀγνωμοσύνης κινήματος τῶν Κρητῶν, νὰ καθυποβάλωσι τὴν δεδοκιμασμένην αὐτῶν πίστιν καὶ τὴν ὀλοσχερῆ ἀφοσίωσιν εἰς τὸν θρόνον τῶν σουλτάνων. Ἡ ἐλπίς ὅμως τῆς δι' ὅλων τούτων τῶν μέσων ἐπιτυχίας τῆς ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἀναγνωρίσεως ἀνεξαρτήτου βουλγαρικῆς ἐκκλησίας δὲν ἐπετεύχθη, οὐδὲ ἦτο δὲ ποτε δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῆ ἄνευ συγκαταθέσεως τοῦ πατριάρχου καὶ τῆς ἐκκλησίας.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω παραλείπων ὁ κ. Τ. Φιλιππῶφ γάρην συντομίαις νὰ ποιήσῃται λόγον περὶ τῶν νέων τῶν βουλγάρων προτάσεων, τῶν κατὰ τὸ 1866 ὑποβληθεισῶν, καθόσον μάλιστα αὐταὶ ἐλάχιστα διαφέρουσι τῶν προμηθουμένων 8 αὐτῶν ἄρθρων, ὡς καὶ περὶ τῆς ἐκ μέρους τῶν πατριαρχείων κατὰ φεβρουάριον τοῦ 1867 γενομένης ἀπαντήσεως, μεταβαίνει εἰς τὸ κύριον αὐτοῦ θέμα, τῆς ἐξέτασιν δηλονότι τῆς πορείας τοῦ ζητήματος ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ αἰδίουμο Γρηγορίου τοῦ σ'. (ἐκκολούθη)

Ἄρχιμανδρίτης ΚΩΝΣΤ. ΒΑΦΕΙΑΣ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑΙ ΠΙΝΑΚΙΑΔΕΣ

Ἡ ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου τὸ τρίτον ἐπίσημος ἐγκαθίδρυσις Ἀθιμίμου τοῦ σ' ἐγένετο τῇ 16 Σεπτεμβρίου τοῦ 1871 μετὰ τὴν πρὸς τὴν Α. Α. Μ. τὴν Βουλτανὸν ἐμφάνισιν αὐτοῦ, ὅτι καὶ διὰ τῆς μεγάλης ταινίας τοῦ παρασῆμου Μετσοβιῆ ἐκοσμήθη· παρέμεινε δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου διακυβερνῶν τὴν ἐκκλησίαν ἄχρι τῆς 17 Σεπτεμβρίου τοῦ 1873, ἤτοι ἀπὸ μὲν τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ἐπὶ ἔτη δύο καὶ ἡμέρας εικοσιπέντε, ἀπὸ δὲ τῆς ἀναλήψεως τῶν πατριαρχικῶν καθηκόντων ἔτη δύο καὶ ἡμέρας δέκα καὶ ὀκτώ.

Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ τῆς τῶ τρίτον πατριαρχείας τοῦ κυροῦ Ἀθιμίμου τοῦ σ' αἱ ἐπόμεναι κατὰ χρονολογικὴν τάξιν ἐγένοντο μετακινήσεις τοῦ προσωπικοῦ τῆς ἐν τῷ κλίματι τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ἱεραρχίας καὶ ἐκλογαί.

Κατὰ μὲν τὸ α' ἔτος τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ, ἤτοι ἀπὸ 12 Σεπτεμβρίου 1871 ἄχρι τῆς 31 αὐγούστου 1872 ἐγένοντο δύο ἐκλογαὶ τιτουλαρίων, τοῦ πρωτοσυγκέλλου τῆς μητροπόλεως Ἡρακλείας Δοσιθέου τῇ 6 μαρτίου 1872 αἰτήσει τοῦ Ἡρακλείας Παναρέτου ἀναδειχθέντος Συννάδων καὶ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Καλλιπικοῦ τῇ 30 ἰδ. μ. αἰτήσει τοῦ Διδυμοτείχου Διονυσίου ἀναδειχθέντος Ἐλαίας δύο προβιβάσμοι, τοῦ Λαμβάνου Ἀμβροσίου τῇ 28 δεκεμβρίου 1871 ἀναδειχθέντος Σισανίου ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ παυθέντος Θεοφίλου, καὶ τοῦ Ἐλευθερουπόλεως Νεοφύτου τῇ 19 ἰανουαρίου 1872 ἀναδειχθέντος Φιλιππουπόλεως ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ καθαιρεθέντος Παναρέτου· δύο ἀποκαταστάσεις, τοῦ πρώην Νεοκαισαρείας Ἰεροθέου τῇ 3 ἀπριλίου 1872 ἀναλαβόντος τὸν θρόνον αὐτοῦ, (οὗτινος εἶχεν ἀπομακρυνθῆ κατ' αὐγούστον τοῦ 1868), ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ εἰς Αἶνον μετατεθέντος Μελετίου, καὶ τοῦ πρώην Κασσανδρείας Χρυσάνθου τῇ 25 μαΐου ἰδ. ἔ. ἀναδειχθέντος Ἀγκύρας ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ εἰς Δράμην μετατεθέντος Ἰωαννικίου τρεῖς ἐκλογαὶ εἰς πνευματικὴν διακυβέρνησιν ἐκκλησιαστικῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Μ. πρωτοσυγκέλλου Εὐσταθίου (Κλεσοβούλου) τῇ 17 Σεπτεμβρίου 1871 ἀναδειχθέντος

* Συνέχεια τεύχους 45'.

1. ὁ νῦν μητροπολίτης Μυτιληνῶν.

Καίσαρείας, ἄτε τοῦ προεκλεγέντος (κατ' ἄπριλιον τοῦ 1871) Ἀρχιεπίου Βασιλείου μὴ δεχθέντος τὴν μετάθεσιν, τοῦ πρωτοσυγκέλλου τῆς μητροπόλεως Δράμης Ἀγαθαγγέλου κατὰ μάρτιον τοῦ 1872 ἀναδειχθέντος Ἐλευθερουπόλεως ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ εἰς Φιλιππούπολιν προβιβασθέντος Νεοφύτου, καὶ τοῦ δευτερεύοντος τῆς μητροπόλεως Σμύρνης Παΐσιου¹ τῇ 29 μαρτίου ἰδ. ἔ. ἀναδειχθέντος Μοσχονησιῶν ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ ἀποβιώσαντος Κυρίλλου· τέλος πέντε μεταθέσεις, τοῦ Νεοκαισαρείας Μελετίου κατ' ἄπριλιον τοῦ 1872 ἀναδειχθέντος Λίνου, τοῦ Σβορνικίου Παΐσιου κατὰ μᾶζιον μετατεθέντος εἰς Πόσταν, τοῦ Πόστης Διονυσίου εἰς Σβορνικίον, τοῦ Δράμης Ἀγαθαγγέλου (μαΐου 25) εἰς Ἐρεσον ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ παυθέντος Παΐσιου, καὶ τοῦ Ἀγκύρας Ἰωαννικίου εἰς Δράμαν.

Ἐν τῷ αὐτῷ πρώτῳ ἔτει τῆς πατριαρχείας τοῦ κυροῦ Ἀνθίμου τοῦ σ' διὰ πράξεως συνοδικῆς γενομένης τῇ 10 ἰουνίου 1872 ἤρθη ἡ ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ κυροῦ Γρηγορίου τοῦ σ' καταγνωσθεῖσα καθ' ἑστέρας τοῦ ἐκ τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου ἀρχιμανδρίτου Νελλου, ὃς ἐξ ἁγίου ὄρους εἰς Ἀλεξάνδρειαν αὐθερηῆτος παραγενόμενος καὶ κεῖ ἐπὶ ἀλίμα τῆς ἀρχιερωσύνης λαθὼν καὶ μητροπολίτης Πενταπόλεως γενόμενος, πονηρῶς καθυπεβλήθη² ὡς τῆς οἰκείας ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἀποταξάμενος καὶ δίχα γνώμης καὶ ἀδείας αὐτῆς εἰς ἕτερον ἐκκλησιαστικὸν κλίμα μεταβῆναι ἀποτολήσας· ἐπειδὴ δὲ γνωσιμαχῆρας οὗτος καὶ ἐν συναίσθησει τῶν πεπλανημένων ἔλθων ἄτε ἀπὸ τοῦ ἐλέγχου τῆς ἰδίας συνειδήσεως καταβιβρωσκόμενος οὐκ ἐπαύσατο ἐξίλειων καὶ ἐξευμενίζων τὴν ἐκκλησίαν, ἔγνω αὐτῇ τῷ συνήθει ἐλεῖν χρωμένη τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπιείκειαν καὶ χάριν ἐπιδαφιλεῖσθαι αὐτῷ. Ἐνθεν τοι καὶ λύσασα αὐτὸν τοῦ δεσμοῦ, καὶ τῆς προπενηχθείσης αὐτῷ πονηρῆς τῆς καθιέρσεως ἀνώτερον ἀποφηνάμενη, ἐκῆρξε τοῦτον ἐλευθέρῳ τε καὶ ἀπηλλαγμένῳ καὶ ὄλιω ἀνείθηνον καὶ ἀνακαίτητα, καὶ ἀνεγνώρισεν αὐτὸν ὡς κανονικῶς χειροτονημένον ἀρχιερέα καὶ ἐπὶ ψιφῷ ὀνόματι μητροπολίτην Πενταπόλεως ὑποκείμενον τῷ ἀγνωστάτῳ οἰκουμηνικῷ πατριαρχικῷ ἰθύνῳ καὶ πρὸς αὐτὸν μόνον τὴν σχέσιν καὶ ἀναγορὰν ἔχοντα.

Ἐν τῷ β' ἔτει τῆς τῷ τρίτῳ πατριαρχείας τοῦ κυροῦ Ἀνθίμου τοῦ σ' ἐγένοντο· τρεῖς ἀποκαταστάσεις, τοῦ πρώην Σισανίου Θεοφίλου τῇ α' Σεπτεμβρίου 1872 ἀναδειχθέντος Σωζομαχαθοπόλεως ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ παραιτηθέντος Προκοπίου, τοῦ πρώην Βελισσοῦ Ἀνθίμου κατὰ νοέμβριον ἀναδειχθέντος Σορίας ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ καθιερθέντος Δωροθέου καὶ τοῦ πρώην Λίνου Μελετίου κατὰ μάρτιον τοῦ 1873 ἀναλαβόντος προεδρικῶς τὴν διαποίμωσιν τῆς ἐπισκοπῆς Κύπρου· τέσσαρες ἐκλογαί, τοῦ ἀρχιμανδρίτου Νεοφύτου³ κατὰ ὀκτώβριον τοῦ 1872 ἀναδειχθέντος Βράτζης ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ εἰς Βιδύνην προαχθέντος Παΐσιου, τοῦ ἀρχιμανδρίτου Προκοπίου ἀναδειχθέντος Πρεσλάβας, τοῦ Μ. ἀρ-

χιδιακόνου Κωνσταντίνου¹ τῇ 18 ἀπριλίου τοῦ 1873 ἀναδειχθέντος Κασσανδρείας ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ εἰς Γάνον καὶ Χώραν μετατεθέντος Γρηγορίου, καὶ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Νικηφόρου² (Γλυκᾶ) τῇ 2 μαΐου ἰδ. ἔ. ἀναδειχθέντος Ἰμβρου ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ εἰς Μήθυμναν μετατεθέντος Παΐσιου· πέντε προβιβασμοί, τοῦ Βράτζης Παΐσιου κατὰ ὀκτώβριον τοῦ 1872 προαχθέντος εἰς τὸν Θρόνον Βιδύνης ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ καθιερθέντος Ἀνθίμου, τοῦ Βιθυνουπόλεως Ἰγνατίου κατὰ νοέμβριον ἀναδειχθέντος Νυσσάβας ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ καθιερθέντος Παρθενίου, τοῦ Κύπρου Δωροθέου κατὰ μάρτιον τοῦ 1873 ἀναδειχθέντος Λίνου ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ παραιτηθέντος Μελετίου, τοῦ Περιστερᾶς Κυρίλλου³ κατ' ἄπριλιον ἀναδειχθέντος Γρεβενῶν ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ ἀποθνήσκοντος Γενναδίου, καὶ τοῦ Ναζιανζοῦ Γερσιμίου κατὰ ἰούλιον ἀναδειχθέντος Χαλεπίου ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ εἰς Γάνον καὶ Χώραν μετατεθέντος Τιμοθέου· καὶ ὀκτώ μεταθέσεις, τοῦ Ἐάνθης Ἰλαρίωνος τῇ 23 ὀκτωβρίου τοῦ 1872 μετατεθέντος εἰς Σαμακόβιον ἐπὶ πνευματικῇ διακυβερνήσει τῆς ἀπὸ ἐτῶν σχολαζούσης ποιμένος παραιτίας ταύτης, τοῦ Νύσσης Καλλινίκου εἰς Ἐάνθη, τοῦ Κασσανδρείας Γρηγορίου κατ' ἄπριλιον τοῦ 1873 εἰς Γάνον καὶ Χώραν ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ παραιτηθέντος Χρυσάνθου, τοῦ Διδυμοτείχου Διονυσίου κατὰ μᾶζιον εἰς Ἀδριανούπολιν ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ παυθέντος Κυρίλλου, τοῦ Ἰκονίου Σαφρονίου εἰς Διδυμοτείχον, τοῦ Μηθύμνης Ἀγαθαγγέλου εἰς Ἰκόνιον, τοῦ Ἰμβρου Παΐσιου εἰς Μήθυμναν καὶ τοῦ Χαλεπίου Τιμοθέου κατὰ ἰούλιον ἰδ. ἔ. εἰς Γάνον καὶ Χώραν ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ ἀποβιώσαντος Γρηγορίου.

Ὅθεν κατὰ τὴν εἰκοσιπεντάμηνον σχεδὸν διακοίεσσαν τὸ τρίτον πατριαρχεῖαν Ἀνθίμου τοῦ σ' ἐγένοντο ἐν τῷ διοικητικῷ τῆς ἐκκλησίας κλάδῳ δύο ἀναδείξεις τιτουλαρίων, πέντε ἀποκαταστάσεις, ἑπτὰ ἐκλογαί εἰς διακυβερνήσιν ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν, ἑπτὰ προβιβασμοί καὶ διακρίσεις μεταθέσεις.

Ἡ χρονικὴ περίοδος τῆς τῷ τρίτῳ πατριαρχείας Ἀνθίμου τοῦ σ' σπουδαιότατην κατέχευε θέσιν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ τῶν νεωτάτων χρόνων. Αἱ περιστάσεις, ὑφ' ἃς Ἀνθίμος ὁ σ' ἐκλήθη ἵνα τὸ τρίτον ἀναλάβῃ τὸ πηδάλιον τῆς ἐκκλησιαστικῆς νηὸς ἦσαν τὰ μάλιστα κρίσιμα· καὶ περιπέτειαι καὶ ἀνάγκαι τῆς ἐκκλησίας δεινωθεῖσαι εἶχον προβῆ μετρί τοῦ σημείου ἐκείνου πέρα τοῦ ὁποῦ προφανῆς μὲν ἦν ὁ κίνδυνος, ἀφρευκτοῦ δὲ καὶ ἐγγύτατον τὸ ναυάγιον τοῦ σκάφους αὐτῆς, χεῖμωνι καὶ σάλῳ βραβεῖ προσπαλαίνοντος ἂν μὴ πρῶτον διεσώζων αὐτὸ ὁ πάνσοφος πηδαλιούχος καὶ κυβερνήτης Χριστὸς ὁ Θεός. (ἴδε ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς ὑπὸ τὸν οἰκουμ. ἰθύνον ἱερῶτ. μητροπολίτας ἀπὸ 21 Σεπτεμβρίου 1871).

Ἀπὸ τινῶν ἐτῶν ἐν τῷ τοῦ οἰκουμηνικοῦ ἰθύνου κλίματι ἐξανέστησαν ἀνθρωποὶ τινες ἐν αἷς κατ' ὡς μὴ ὤφελον, ἱεράρχαι διεστραμμένα λαλοῦντες παρὰ τιμὴ μερίδι τοῦ

1. ὁ ἔτι καὶ νῦν Μοσχονησιῶν.

2. ὁ νῦν Καμπανίας.

1. ὁ ἔτι καὶ νῦν Κασσανδρείας.

2. ὁ νῦν ἄγ. Μηθύμνης.

3. ὁ ἔτι καὶ νῦν Γρεβενῶν.

χριστιανώμου πληρώματος και ἀντί τῆς ὑπὸ τῶν ἀποστόλων και τῶν πατέρων παραδεδειγμένης διδασκαλείας ἐπέραν ἀντιστάξει περιφόμενοι, καθύλου δ' εἰπεῖν ζητούντες ἵνα εἰσαγάγῳσιν ἐν τῇ καθολικωτάτῃ και ἀμεριστῷ ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ ἰουδαϊκὴν τινα ἀποκλιστικότητα, καθ' ἣν ἡ τῆς φυλῆς ἔννοια θεωρεῖται ὡς ἐν τῶν ὧν οὐκ ἄνευ προσόντων τοῦ χριστιανώ, και δὴ ἐν τῷ ἱεραρχικῷ διακόσμῳ, και δι' ἣς οὕτως ἐξανθρωπίζονται τὰ θειότατα και ἱερώτατα, ὥστε τὸ κοσμικὸν συμφέρον τίθεται ὑπεράνω τοῦ πνευματικῷ και ὀρθοσκευτικῷ. Ἐκ τούτου πολλὸς ὁ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σάλος, ἅτε οἱ τοῖς ἐκκλησιαστικῷς ἐπιτιμῷς καθυποβλήθέντες, πρωτοστάται ἐν ἀνιέραις ἀναδεικνύμενοι, και τὴν ὁξάν ζηλώσαντες τῶν ἐπαράτου μνήμης Ἰανῆ και Ἰαμβρόη καταρχοῦντο ἐν τοῖς ἱεροῖς, λαπατοῦντες βείους και ἱεροῦς κανόνας και συναδικὰς ἀποράσεις και θεσπίσματα.

Πρὸς τὴν τοῦ σάλου τούτου κατάπαυσιν ὁ μὲν προπατριάρχευσας Γρηγόριος ὁ σ' ἐθεώρησεν ἀναγκαίαν τὴν σύγκλησιν οἰκουμενικῆς συνόδου, ἣς μὴ ἐπιτευχθείσης ἐδέητεν ἵνα ἡ ἐκείνου πανηγύστῃς τοῦ Ὁρόνου παρατηρήῃ, ὁ δὲ κυρὸς Ἀνθίμος ἐμμεῖνας ἐν τῷ κανόνι τῷ ὑπὸ τοῦ προκατόγου αὐτοῦ ὑποδειχθέντι ἐξεκλίτεσε τὴν κινώρων διδασκαλίαν τῶν φυλετικῶν πρὸ τοῦ ὑπερτέρου τῆς ἐκκλησίας κριτηρίου, συγκαλέσας μεγαλήν τοπικὴν σύνοδον, ἀφ' οἰ ἡ οἰκουμενικῆς συνόδου σύγκλησις ἦν ἀνέριτος διὰ λόγους, οὓς οὐ τοῦ παρόντος νὰ ἀναπτύξωμεν.

Ἡ σύνοδος αὕτη εἰς ἣν προεδρεύοντος Ἀνθίμου τοῦ σ' ἔχροντος τὴν γνώμην και Ἀνθίμου τοῦ δ' παρησιάζον οἱ πρῶν πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος ὁ σ' και Ἰωακείμ ὁ β', ὁ πάπας και πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Σωφρόνιος, οἱ πατριάρχαι Ἀντιοχείας Ἰερόθεος και Ἰεροσολύμων Κύριλλος, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Σωφρόνιος, οἱ μητροπολίται Ἐφέσου Ἀγαθάγγελος, Ἡρακλείας Πανάρτος, Νικομηδείας Διονύσιος, Νικαίας Ἰωαννίκιος, Χαλκηδόνος Γεράσιμος, Δέρκων Νεόφυτος, Τοριόβου Γρηγόριος, Διδυμοτείχου Διονύσιος, Ἰκονίου Σωφρόνιος, Ἀγκύρας Χρυσάνθος, Αἰνου Μελέτιος, Σάμου Γαβριήλ, Σωζουαγαθουπόλεως Προκόπιος, Ἰμβρου Παΐσιος, Βελεγράδων Ἀνθίμος, Νύσσης Καλλίνικος, Σβορνικίου Διονύσιος και Λυτίτης Ἰγνάτιος, οἱ ἐπίσκοποι Βράτσης Παΐσιος, Σεβαστείας Παΐσιος, Μελιτουπόλεως Εὐγένιος, Ἀναστασιουπόλεως Κύριλλος, Παμφίλου Διονύσιος, Χαριουπόλεως Γεννάδιος, Ἀργυρουπόλεως Ἀθανάσιος και Λαοδικείας Παρθένιος, ὁ Μ. πρώτοςύγκελλος Δωρόθεος, ὁ Μ. ἀρχιμανδρίτης Βενεδίκτος, οἱ ἀρχιμανδρίται Καλλίνικος, Γρηγόριος Φωτεινός, Φιλθέσιος Βρυέννιος, Νικηφόρος Γλυκῆς, Ἰωάννης Ἀναστασιάδης, Ἰλαρίων Κανάκης, Γερμανός Ἀφρονίδης, Γεννάδιος Λαυριώτης, Πορφύριος Ἐσφιγμένιτης, Εὐγένιος Χρυσοχέρης, Κύριλλος Γρηγοριάδης, Ἀμβρόσιος Χρησιόδης, Παρθένιος Σιναίτης, ὁ πρώτοςύγκελλος Καλλίνικος Φωτεινός, ὁ Μ. σύγκελλος Μητροπόλεως, ὁ Μ. ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντίνος, οἱ ἱεροδιάκονοι Γρηγόριος Ζυγαρινός, Κωνσταντίνος Βασιλείδης και

Κωνσταντίνος Βαλιιάδης και ὁ μοναχὸς Ἀρσένιος Ἰβηρίτης, συνήλθον εἰς τρεῖς συνεδριάσεις ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ και ἐν τῇ τρίτῃ αὐτῆς συνεδριάσει τῇ γενομένῃ τῇ 16 Σεπτεμβρίου τοῦ 1872 ἐξέδοτο ἐκκλησιαστικὸν ἔρον θεσπίζοντα: «Δ' Ἀποκηρύττομεν κατακρίνοντες και καταδικάζοντες τὸν φυλετισμὸν, τούτεστι τὰς φυλετικὰς διακρίσεις και τὰς ἐθνικὰς ἔρεις και ζήλους και διχοστασίας ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ ὡς ἀντικείμενον τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ εὐαγγελίου και τοῖς ἱεροῖς κανόσι τῶν μακαρίων πατέρων ἡμῶν «οἱ εἰς τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν ὑπερεῖδουσι, και ὄλην τὴν χριστιανικὴν πολιτείαν πρὸς βείαν ὀδηγοῦσιν εὐσέβειαν». Β' Τοὺς παραδεχομένους τὸν τειοῦτον φυλετισμὸν και ἐπ' αὐτῷ τολμῶντας παρατηρηγῶναι και πορναεῖς φυλετικὰς παρατυαγωγὰς κηρύττομεν, συναφῶς τοῖς ἱεροῖς κανόσιν, ἀλλοτρίους τῆς μίας, ἀγίας, καθολικῆς και ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, και αὐτὸ δὴ τούτο σχισματικῶς».

Μηνῆς Α. Χαμαδόπουλος

Βιογραφικὸν σχεδιαγράφημα τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει πανιερωτάτου μητροπολίτου Χαλεπίου κυρίου ΘΕΟΚΤΙΣΤΟΥ τοῦ ἐκ Νεαπόλεως τῆς Καπαδοκίας. (*)

§. 20. Ἀλλ' ὅποση και ἐν τῷ θάμνῳ δυσχέρεια διὰ τὸν πολύτλαν Θεοκτιστον! Οὕτως πρὸ τῆς εἰς ἀρχιερέα Χαλεπίου προχειρίσεως πλὴν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἦν κατὰ βάθος ἐγνωρίζεν, εἶχεν ἱκανὰς γνώσεις και τῆς τουρκικῆς και περσικῆς γλώσσης· ἀλλ' ἄπειρος ὦν τῆς ἀραβικῆς, τῆς γλώσσης ταύτης τοῦ ποιμανίου αὐτοῦ, ἅμα φθὰς εἰς Χαλέπιον πρώτιστον και ἱερώτατον ἑαυτοῦ καθῆκον ἤγγιστον τὴν ἐκμάθησιν οὐ μόνον τῆς ἀραβικῆς, ἀλλ' ἔνεκα τῶν τῷ Χαλεπίου συνεχῶς ἐπισκεπτομένων ευρωπαίων και τὴν τῆς ἰταλικῆς και τῆς γαλλικῆς. Ὅθεν ὑπερτεσσαρκοῦ τούτης ἤδη ἔκλινε γόνυ ἐνώπιον διδασκάλου και ἐξέμαθε τὴν ἀραβικὴν και ὁμιλῶν ταύτην και ἔννοιαν και γράφων, ἐπίσης ὠμίλει και ἔνδει και τὴν ἰταλικὴν, μὴ δυνάμενος και γράφειν, ἐτι δὲ ὀλιγωτέρας γνώσεις εἶχε τῆς τε γαλιλικῆς και τῆς λατινικῆς, φαίνεται δὲ ἐτι περὶ τὰ ἔσχατα τῆς ἐν Χαλεπίῳ διαμονῆς αὐτοῦ ἐνησχολήθη και εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἑβραϊκῆς, εἰς ἣν ἐβόηθητο ἐκ τῆς μικρᾶς πρὸς τὴν ἀραβικὴν συγγενείας τῆς γλώσσης ταύτης, ἀλλὰ πολλὰ ὀλιγίστην γνώσιν ταύτης εἶχεν, ὥστε ἄνευ ὀδηγοῦ οὐδ' ἔννοειν ἠδύνατο. Ἀλλ' ἐπι τὸ προκείμενον ἐν τῇ τοῦ Γρηγορίου ἐπισκέψει ὁ Θεοκτιστος, ὡς μὴ μεμαθηκῶς ἐτι ἐντελής τὴν ἀραβικὴν, ὡς αὐτὸς οὕτως ὁμολογεῖ ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς Γρηγόριον ἐπιστολῇ αὐτοῦ, μεγάλας ἐκ τούτου ἔσχε τὰς δυσχερεῖας, ἐφ' ὧ και ἐβράδυνε πρὸς τὰς ἀπαντήσεις, ἔπερ οἱ ἀντίπαλοι ὡς ἀμηνανίαν ἐκλαμβάνοντες, διεκωδωνίζον πρὸς τὸς οἰκείους και πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους, ἐτι ὁ Θεοκτιστος σιγῶν ὡς ἀμηνανῶν ἀνικεῖσαι τὰ ἑαυτῶν ἐπιχειρήματα, και ἐτι σιγῶν παραδεχθήσεται τὸ λατινικὸν ὄγμα. Φῆμι τοιαῦται, ὀλιγῶς διασπειρόμεναι, οὐ μόνον ἐσκανδαλίζον τοὺς ὀρθοδόξους, ἀλλὰ και

παρέπειθόν τινας τῶν εὐπιστοτέρων. Ὁρῶμεν οὖν ὁ Θεοκτίστος οὐ μόνον τὰ στόματ' ἐκείνων ἀπορρᾶττειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἑαυτοῦ μεταπίθων προφυλάττειν ἐκ τῶν δολίων εἰσηγήσεων τῶν ἐναντίων. Καὶ οὕτως ἀγωνιζόμενος διεπεραΐωσιν εὐτυχῶς καὶ πρὸς χάριν καὶ κἀψήμα τῶν ὀρθοδόξων τὴν ὑπὸ τῶν ἐναντίων κινήθεισαν συζήτησιν τῷ 1835 μαρτίου 5. Ὁ τὰ μάλ' αὐτῶν καὶ ἤπιος Θεοκτίστος ἐποικίς ἄρα καὶ ὀπόσις δυσχερείαις ἀντεπλάκειν ἐπιτριεῖται, ὥστε καὶ ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ χαρακτήρος ἔγραψε μετὰ πειρίας τινὸς ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτοῦ πρὸς τὸν Γρηγόριον ἐπιστολῇ, «Εἶτα δὲ ἐκκαυχῶ σὺ τε καὶ οἱ σοὶ συνεργοὶ καὶ οἰκεῖοι, ὅτι ἐπιστόμισάς με καὶ ἐνίκησας»; Συνέτακτε δὲ ἑλληριστὶ καὶ μετέφραζεν ὀραβιστὶ τὰ πρὸς Γρηγόριον ἀποστελλόμενα τετραδία· καὶ τὸ μὲν ἑλληρικὸν πρωτότυπον ἐν πολλοῖς ἰδιόγραφον αὐτοῦ τοῦ Θεοκτίστου, σώζεται παρ' ἐμοί· τὴν δὲ ἀραβικὴν μετάρρασιν ἱερῶν Ρωμαιοκατολικῶς ζητήσεως ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοκτίστου, ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰς διατριβὰς ποιοῦμένου, καὶ εἶτα ἀπαιτηθεὶς ἤρῳαστο ὡς ἐπιστρέψας ταύτῃ, καὶ οὕτως ἀποπέσθη· ἀλλ' εἰ σώζεται ἀντίγραφον ταύτης παρὰ τινι ἐν Χαλεπίῳ, εἴτε ὀρθόδοξον εἴτε Ρωμαιοκατολικόν, ἀγνοῶ.

§. 21. Ἐνταῦθα δὲ τοῦ λόγου γενόμενοι εἰπόμεν καὶ περὶ τῶν λοιπῶν διανοητικῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν, ἵνα μὴ αὐθις ἐπανέλθωμεν. Εἶπομεν ἀνωτέρω ὅτι ὁ κατόλικος Γρηγόριος εἶχε συνεργόν τινά Ἰωάννην Ἰησοῦτήν. Παρὰ τοῦτου οὖν ζητήσεως ἔλαβε τὴν πολυτίμων ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ σοφοῦ γάλλου Φλευρῆ ὅπως παραβάλλῃ τὸ παρ' ἑαυτῷ ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ πάπα Ἰωάννου τοῦ Η', καὶ ταύτην εὗρε σύμφωνον· ἀλλὰ βέβαιον μαθεῖν καὶ ποῖαν τίθησιν ὡς ἐποχῇ ὁ σοφὸς οὗτος ἱστορικός τῆς εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως προσθήκης «Καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ» παρὰ τῇ λατινικῇ ἐκκλησίᾳ, οὐχ εὗρε τοῦτο, ὡς μὴ καλῶς εἶδὼς τὴν γαλλικὴν· ἔθεν ἐπιστρέψας πρὸς αὐτὸν τὴν ἱστορίαν παρακαλεῖ δι' ἐπιστολῆς γεγραμμένης τῷ 1838 μαρτίου 21, ὅπως ἐκεῖνος εὗρων τοῦτο ἀποστείλῃ αὐτῷ. Ἄλλ' ὁ καλὸς φράτωρ, μὴ περιορισθεὶς εἰς ἀπλὴν ἀγγελίαν τῆς κατὰ τὸν Φλευρῆ ἐποχῆς, ἔγραψεν ἐν ἐκτάσει περὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀληθείας τοῦ παπικοῦ δόγματος· ἔθεν καὶ ὁ Θεοκτίστος ἠναγκάσθη γράψας κατὰ πλάτος ἀναφέρειν τὰς στρεψοδικίας τοῦ φράτορος, καὶ οὕτως ἀπετέλεσθη συγγραφή ἱκανῶς ἐκτεταμένη. Ταύτης ἡ ἀραβικὴ μετάρρασις πρὸ σώζεται ἀγνοῶ, παρ' ἐμοί δὲ εὐρηται τὸ ἑλληρικὸν πρωτότυπον μετὰ τῆς ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ εἰς τὸ ἑλληρικὸν μεταρράσεως τῆς ἐπιστολιμαίας διατριβῆς τοῦ πατρὸς Ἰωάννου, ἀλλὰ δυστυχῶς τὸ τέλος τῆς διατριβῆς τοῦ φράτορος καὶ τῆς τοῦ Θεοκτίστου ἀπαντήσεως ἐλλείπει ἐκπεσόν. Μετέφρασεν ἔτι ἐν Χαλεπίῳ εἰς τὸ τουρκικὸν ἑλληρικοῖς χαρακτήρσι τὴν θεολογίαν Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ μετὰ τοῦ περὶ μνημοσύνων λόγου τοῦ αὐτοῦ, καὶ τὴν ἱερὴν ὀκτώηχον· ἀλλ' αἱ δύο αὗται μεταρράσεις ἐκίησαν κατὰ τὴν πρό χρόνων ἱκανῶν ἐν Τζιμπάλιω γενομένην πυρκαϊάν, εὐρισκόμεναι τότε παρὰ τῷ μακαρίτῳ Ἀναστασίῳ Ἀραιτζῆ ἐπιλεγομένῳ ἐκ Μόλου Κιαισαρείας

ἐποικῶ ἐν Τζιμπάλιω, διανοουμένην ἵνα καὶ πόποις ταύτας ἐκδῶ. Μετέφρασε δὲ ἐπίσης καὶ τὰς ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγνωσκόμενας προφητείας τοῦ ὄλου ἐνιαυτοῦ, σωζομένης παρ' ἐμοί χειρογράφως· τελευταῖον δὲ σώζονται χειρογράφως καὶ ἐκ τοῦ Β' τόμου τῶν τοῦ εὐαγγελίου κυριακοδρομίων τοῦ μακαρίτου Νικοδήμου τοῦ Θεοτόκου μεταπεφρασμένοι εἰς τὸ τουρκικὸν μέχρι τῆς ΙΑ' κυριακῆς τοῦ Λουκά. Οὐδέποτε δὲ ἐπαύσατο κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐπ' ἐκκλησίας καὶ διδάσκαλος ὢν καὶ ἄρχιερεὺς προχειρισθεὶς, ἵνα διδάσκῃ τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου καὶ ποδηγητὴ εἰς μονὰς σωτηρείους. Ἄλλὰ λόγοι αὐτοῦ συντεταχμένοι οὐ σώζονται πληρῶς τριῶν ἢ τεσσάρων, καὶ μικρῶν τινῶν σχεδιογραφημάτων εἴτε σκελετῶν, καίτοι ἦν οὐ τῶν εὐκαταφρονητῶν ἱεροκηρύκων τῆς ἐκκλησίας. Μεταξὺ τῶν πεσούτων ἀσχολίων αὐτοῦ οὐδὲ τὴν ἑλληρικὴν διδασκίαν ἐν Χαλεπίῳ τινὰς ἐπαύσατο, τῶν χριστιανῶν ἐνδείας ἐνεκ μὴ δυναμένων συντηρεῖν οὐδὲ σχολῆς οὐδὲ διδασκαλόν, ὃ δὲ ἱεροδικῶνος αὐτοῦ Κύριλλος ὁ Κύπριος ὁ μετὰ ταῦτα καὶ διάδοχος αὐτοῦ γενόμενος, ἱκανὰ μαθητικῶς γράμματ' αὐτῷ μαθητῆς τοῦ Θεοκτίστου. Ταῦτά εἰσι τὰ διανοητικὰ αὐτοῦ ἔργα, ὀλίγα μὲν ἀλλ' ἱκανὰ ὅπως ἀποθανάτισσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὡς ἐξ ἀπαλῶν ὀνύγων ἀγωνισθέντος ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἐν μέσῳ δεινῶν καιρικῶν περιστάσεων, καὶ κακουχιῶν, ἐπὶ τέλους δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσιοῦ στερηθέντος.

§. 22. Μετὰ τὸν τέλειον ἀποχωρισμὸν τῶν ῥωμαιοκατολικῶν ὁ Θεοκτίστος οὐ μόνον τῆς παρὰ τούτων λίαν μικρῆς ἐπιγορηγήσεως στερεῖται, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκ βακουρικῶν τινῶν κτημάτων τῆς μητροπόλεως ἐπικαρτείας, ἀτινα σεσαθρωθέντα ἐπισκευῆς ἐδέοντο· καὶ δὴ καὶ ἐπισκευάσθησαν τῷ 1838, καὶ τῆς ἐντεύθεν ὀρειλῆς μολίς μετὰ τετραετίαν ἠδύνατο ἀπαλλαγῆναι. Ὅθεν οὐδαμῶς ἐν δυνάμει πορισθῆναι τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀπορασθῆναι κατὰ τὸ δαδτικὸν ἀναλαθεῖν τὰς πτέρυγας καὶ πετασθῆναι καὶ καταπαῦσαι εἰς τὸ Λιβάνιον ὄρος καὶ διαμεῖναι ἐν τινι ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου μονῇ τῆς ὑπεράγνου Θεοτόκου, Πελεμὲν ἐπιλεγομένη καὶ τῷ μακαριωτάτῳ πατριάρχῃ Ἀντισοχείας ὑποκειμένη. Σημειωτέον δὲ, ὅτι πρὸ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐποχῆς κατὰ προτροπὴν τοῦ μακαριωτάτου Ἀντισοχείας κυρίου Μεθοδίου περιελθὼν ἅπαντα τὸν Λιβάνον καὶ τὰ πλεῖστα τῆς Συρίας, ἐδίδασκε καὶ ἐστήριζε τοὺς ἐκεῖ ὀλιγίστους ὀρθοδόξους εἰς τὴν τῶν δογμάτων ὀρθότητι, δις δὲ κατῆλθε καὶ μέχρ' ἱεροσολύμων ἱστορήσεως χάριν, καὶ ἐν πολλαῖς ἐπὶ θρησκευτικῶν ὑποθέσεων περιστάσεσιν ἐβοήθει τὸν μακαρίτην Μεθόδιον. Ὅθεν ἀγαπώμενος τὰ μάλ' ὁ Θεοκτίστος παρὰ τοῦ μακαριωτάτου Μεθοδίου γράφει αὐτῷ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ εὐρισκομένῳ παρακαλῶν καὶ δεόμενος, ὅπως συχωρηθῆ αὐτῷ μεταβῆναι καὶ διαμεῖναι ἐν τῇ εἰρημένῃ ἱερᾷ μονῇ. Ἄλλ' ὁ μακρῶς ἐκεῖνος ἀνὴρ, ἅμα ἀκούσας τὴν ἀλγεῖν ἠέσιν τοῦ φιλομένου, συναλγεῖ, συνθηγεῖ καὶ προθύμως παρέχει αὐτῷ τὸ αἰτούμενον, ἀλλ' οὐχ ἵνα εἰς Λιβάνιον ἀπέλθῃ, ἀλλ' εἰς Δαμασκὸν εὐθὺς παρῆγενόμενος σύννοκος αὐτῷ καὶ σύσσιτος γένηται καὶ τὴν τῆς ἀρτι-

συστάτου ἐν Δαμασκῷ ἑλληνικῆς αὐτοῦ σχολῆς τὴν διεύθυνσιν, εἰ δυνατόν, ἀναλάβῃ. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τοῦτο ἔδει λαβεῖν τὴν κανονικὴν παρὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἀδείαν¹, γράφει τῇ Μ. τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ ἐκτραγωδῶν τὰ κατ'ἑαυτὸν καὶ δεόμενος τυχεῖν τῆς ἀδείας, ὅπως ἀπελθὼν εἰς Δαμασκὸν ἐρησυχάσῃ ἐπὶ τινὰ ἔτη. Ἄλλ' ὁ τότε πατριάρχης Γρηγόριος ὁ σ' καὶ ἡ περὶ αὐτὸν ἱερά συνόδος τῶν ἀρχιερέων, τὴν μὲν δεινότητά τῆς θέσεως τοῦ Θεοκτίστου ἀναγνωρίζουσι, προνοῖα δὲ ὑπὲρ τῶν ὀλιγίστων καὶ πενηστῶν ἐν Χαλεπίῳ ὀρθοδόξων περικυκλουμένων ὑπὸ τοσοῦτων προσηλυτιστικῶν κινδύνων, οὐκ ἐγκρίνουσι τὴν ἀποχώρησιν τοῦ ποιμένου, εἰ καὶ πρὸς ὥραν, ἀλλ' ἄλλως πως θεραπεύουσι τὴν οἰκουμηνικὴν δυσχέρειαν τοῦ Θεοκτίστου ὀρίσαντες αὐτῷ² ἐνικύσιον ἐπιχορηγήσιν τριῶν χιλιάδων γροσίων ὀλιγίστη μὲν ἢ ποσότῃς, ὀλιγίστη μάλιστα, ἀλλ' ὀλιγαρκέστατος ἦν καὶ ὁ Θεόκτιστος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ μικρᾷ ἐπιχορηγήσει, ὀρισθεῖσα κατὰ νοεμβρίον τοῦ 1839, ἀπείρους, ἔγραφε τῇ Μ. ἐκκλησίᾳ, ἀπείρους ὁμολογῶ τὰς χάριτας... ὑπεραπέριως εὐχαριστῶ διὰ τὴν ἀξιοχρεῶν προνοίαν τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ τοῦ ποιμνίου μου... καὶ ὅτι οὐκ ὡς μισθωτὸς ὑπηρετήσα, ἢ ὑπηρετῶ ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ Κυρίου μου, ἐκδιδάσκων καὶ νοουθετῶν διηνεκῶς ἅπαντας, καὶ τὴν νεολαίαν μαθήμασιν ἀραβικοῖς καὶ ἑλληνικοῖς ἐκπαιδεύων καὶ χρηστοῖς καὶ χριστιανικοῖς ἤθεσι στολιζέειν ἀγωνιζόμενος, μαρτυρεῖ μοι αὐτὰ τὰ ἔργα· ὑπηρετήσω δὲ καὶ τοῦ λοιποῦ ἕως ὅτου ἀναπνέω, καὶ μάλᾳ γε προθύμως, νῦν μάλιστα, ὅτε νεκρὸς ὢν ἀνέζησα³.

§. 23. Ἄλλ' οὕτω ἐκεκένωτο ἔλθον τὸ ποτήριον τῆς πικρίας· ὥφειλε γὰρ ὁ Θεόκτιστος ἐκπιεῖν τὸ ποτήριον τοῦτο μέχρι τρυγός. Μετὰ τοὺς τοσοῦτους καὶ τηλικούτους δεινούς ὑπὲρ τοῦ ὀλιγαριθμοῦ ποιμνίου αὐτοῦ ἐπὶ δεκαπενταετίαν ἔλην ἀγῶνας, δύο ἢ τρεῖς, μᾶλλον δὲ εἰς καὶ μόνος κατεσκευορᾶνθησε τὸν Θεόκτιστον ἐπὶ ἀτάκτῳ διαχωγῆ· ἐφ' ᾧ καὶ μετὰπεμπτος ἐγένετο εἰς βασιλευούσαν ἵνα ἀπολογηθῆ⁴. Καὶ μὲν ὁ ὀρθόδοξος λαὸς ἐκ Χαλεπίου, ἅμα ἀκούσας τοῦτο, συνήλθε περὶ τὸν ἀγαπῆτὸν ποιμένα καὶ ἐβόα καὶ μὴ ἀφήσειν διετινετο, δεκνὺς τὴν ἡν πρὸς τὸν πατέρα ἔτρεφεν ἀγάπην, ἀλλ' ἡ τελευταία αὐτῆ πληγὴ μετὰ δεκαπενταετείς ἀγῶνας καὶ κινδύνους καὶ στερήσεις, καίριως ἐπλήξε τὸν Θεόκτιστον, καὶ μάλιστα γενομένη μετὰ τὰς πολλὰς καὶ ἐπανειλημμένας καὶ μὴ εἰσακουσθεῖ-

-1. Σημειωτέον, ὅτι πρὶν ἢ μητρόπολις Χαλεπίου ὑπήγετο τῷ πατριαρχικῷ τῆς Ἀντιοχείας ὀνόμα· διὸ δὲ τῆς καιρικῆς περιστάσεως καὶ τὸ πτωχὸν τοῦ ἀντιοχείου ὀνόματος καὶ διὰ τὸ ἀνοικονόμητον γρηματικῶς τῆς μητροπόλεως ταύτης παρεχωρήθη τῷ οἰκουμηνικῷ ὀνόμα· ὅθεν καὶ πρὸ τοῦ Θεοκτίστου αἱ αὐταὶ ὑπῆρχον γρηματικά ἀνέχεσθαι.

2. Μετὰ πολλὰς ἔμους ἀναβολὰς, ὅστε ὁ Θεόκτιστος ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ καὶ πῶς ἀπειθῆς ἢ ἀνάγκης ἐβάνη ἀποφασιάζε ἀνωχεῖσθαι καὶ ἀνευ ἀδείας ἐκκλησιαστικῆς, καὶ κατήλθε μέχρι Βηρυττοῦ, ὅθεν κατ' ἐπιταγὴν τῆς ἐκκλησίας ἐπέστρεφεν εἰς Χαλεπίον.

3. "Ὁρα τὴν ὑπ' ἀριθμ. ΙΑ' ἐπιστ.

4. "Ὁρα τὴν ὑπ' ἀριθμ. Λ' ἐπιστολήν.

σας παρακλήσεις τῆς, ὅπως συγχωρηθῆ αὐτῷ ἀπελθεῖν τῆς ἐπαρχίας ταύτης, μὴ ἐξαρκούσης μηδὲ τὸν λιτότατον ἐπισκοπὸν πορίσαι. Ἀλλὰ καὶ οὕτω πάλιν οὐδόπως μνησικακήσας, καὶ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ κηδόμενος, ὑπὲρ οὗ τηλικαῦτα ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη ὑπέμεινε, τοῦτο μὲν παρεγορῶν καθητύχαε δι' ὑποσχέσεων, τῇ δὲ μητρὶ ἐκκλησίᾳ ἔγραφε δεόμενος, ὅπως πρὶν τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ ἀναδειχθῆ τις ἕτερος ἰκανώτερος, αἶνα μὴ, ἔγραφε, ἀπόντος τοῦ ποιμένου, σκορπισθῶσι τὰ πρόβατα, καὶ πλανώμενα θηριάτωτα γένωνται, καὶ μάλιστα ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, ἐν ἣ τὰ ἀρπακτικὰ θηρία διὰ παντός περινοστοῦσι¹. Το αὐτὸ δὲ καὶ μετὰ τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀφίξιν ὑπεμίμησε τῇ μητρὶ ἐκκλησίᾳ.

ἀκολουθεῖ

ΣΧΟΛΙΑ

ΠΡΟΤΥΠΟΣ ΠΑΤΡ. ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ. - Καθ' ἃ ἐν τῷ προηγούμενῳ τεύχει ἐγράψαμεν τῆς προτύπου ταύτης δημοτικῆς σχολῆς αἱ ἐξετάσεις ἐγένοντο τῇ προπαρελθούσῃ τρίτῃ.

Οἱ πρὸς ἐξετάσιν προσελθόντες ἐν συνόλῳ ἦσαν 175, ὧν 12 ἀπέτελουν τὴν τέως ἀνωτάτην ἢ Ε' τάξιν, 30 τὴν Δ', 57 τὴν Γ', 45 τὴν Β' καὶ 31 τὴν πρώτην ἢ καὶ κατωτάτην.

Ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἐν τῷ μητρῷ τῆς σχολῆς ταύτης ἐγγραφέντων ἦν 182, ὥστε ἑπτὰ ἐκ τοῦ συνόλου τῶν μαθητῶν αὐτῆς δὲν ἐνεκαρτέρησαν ἄχρις τέλους.

Ὁ τὴν σχολὴν ταύτην διεύθυνων κ. Δ. Νάκος ἐπὶ δύο σπουδαιότατων ἐλλείψεων ἐφελκυσάτο τὴν προσοχὴν τῶν ἀρμοδίων ἐπὶ τῆς βραδύτητος· πολλῶν τῶν προσερχομένων εἰς ἐγγραφὴν μαθητῶν ὧν τινες προσήλθον περὶ τὰ τέλη τοῦ σχολικοῦ ἔτους καὶ δὴ ἕνα μῆνα πρὸ τῆς λήξεως αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀκαταλλήλου τῆς εἰς σχολὴν χορηγίμουσας οἰκοδομῆς.

Τὸ κατ' ἔδου ἐπιβλαβὲς καὶ ἐπιζήμιον τῆς πρώτης τῶν ἐλλείψεων τούτων εἶνε οὕτω καταφανές, ὥστε οὐδεμία λόγων χρεία πρὸς κατάληψιν αὐτοῦ, διότι αὐτοῖ τε οἱ ὅλῃ προσερχόμενοι οὐ μόνον δὲν ὠφελούνται ἀλλὰ καὶ βλάπτονται αἰσθανόμενοι ἀπέχθειαν πρὸς τὰ γράμματα ὡς μὴ δυνάμενοι παρακολουθήσαι τὴν διδασκαλίαν, καὶ οἱ πρὸ αὐτῶν ἐν τῇ σχολῇ φοιτῶντες ζημιοῦνται, ἀναγκαζόμενοι ν' ἀνακόπτωσι τὴν ἐν τοῖς γράμμασι πορείαν αὐτῶν, προσκαρτεροῦντες τὴν πρὸς τὰ διδασκόμενα αὐτοῖς στοιχειώσιν τῶν νεωστὶ προσερχομένων.

Πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς ἐκ τούτου ζημίας ὁ κ. Δ. Νάκος συνεστήσατο ἵνα ὡς ἀκρότατον ὄριον παραδοχῆς τῶν εἰς ἐγγραφὴν προσερχομένων ὀρισθῆ τὸ τέλος τοῦ ὀκτωβρίου μηνός καὶ κωλυθῆ ἀπόλυτος ἡ παραδοχὴ οἰουδήτινος μεθυστέρως προσερχομένου.

"Ὅσον ἀφορᾷ τὴν δευτέραν ἐλλείψιν αὐτῆ διορθοῦται ἤδη διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς προτύπου δημοτικῆς σχολῆς

1. "Ὁρα τὴν αὐτὴν ἐπιστολήν.

ἐν τῷ καταστάματι τῷ τῶς χρησιμεύοντι εἰς σκῆνωσιν τῆς πατριαρχικῆς Μ. τοῦ Γ. σχολῆς.

Ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴν αὐτῆς κατάστασιν οὐδὲν ὁ διευθυντὴς εἶπε, παρατηρήσας ὁρθῶς ὅτι περὶ τῆς καταστάσεως ταύτης τοῦ λόγου ὑποκειμένου γρεῖα οὐχὶ λόγων, ἀλλὰ πραγμάτων. Ταῦτα δὲ ἐδικαίωσαν πληρέστατα αὐτὸς τε καὶ τὸ σὺν αὐτῷ διδάξαν προσωπικόν, ἕπερ ὡς ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων δέδοται ἡμῖν κρίναι καὶ μετὰ ζήλου εἰργάσθαι καὶ εὐμεθέδως ἐδίδασκε.

Τὴν οικονομικὴν τῆς σχολῆς κατάστασιν ἐξέθετο ὁ ἐκ τῶν ἐφόρων αὐτῆς κ. Κ. Ζαχαριάδης ἀναγνούς τὴν ἐπομένην ἔκθεσιν:

Παναγιώτατε δεσποτα, σεβασμιώτατοι ἱεράρχαι καὶ λοιποὶ φιλόμουσοι ὁμήγυροι.

Καὶ τὴν μὲν τροπὴν ἰδὼντες καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ ἡμετέρα πατριαρχικὴ πρότυπος ἁγιοτική σχολή, καὶ ἐκ τῆς προαναγνωθείσης ἐκθέσεως καὶ ἐκ τῆς ἐπιεικέως δομηστικῆς τῶν μεθῆν ὀρίων καταμαθεῖν τί δὲ ἡ ἐφορία τῆς σχολῆς ταύτης ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἔπραξε, τοῦτο ἐν ὀλίγοις προσθεῖναι λέγειν.

Τελουθέντος τοῦ παρελθόντος σχολικοῦ ἔτους, ἡ ἐφορία προϋπολογίσασα τὰς διὰ τὸ ἐπὶν ἀπαιτούμενας δαπάνας, ἐν ἀμνηστῆ κατέστη, ὅτι ἀπ' ἐνὸς μὲν καὶ ἄλλη προσεθετο ἐν τῇ σχολῇ τάξις ἐπαυξάνουσα αὐθιγῶς καὶ τὰ ἔξωδὰ αὐτῆς, ἀπ' ἑτέρου δὲ οὐτε ὁ ἀπαιτούμενος πρὸς τὸν σκοπὸν τούτων χώρος ὑπάρχει, οὐτε τὸ ἀναγκαῖον ἐπὶ τούτῳ χρηματικῶν ποσῶν ἐξυρισκόμενον. «Ὀλοίρωται», πρὸς ὅλας εἶπεν ἡ φωνὴ ἐκείνων, ὃν οὐδὲν ποτε οὐδ' ἀποβαρύνει, ὅταν περὶ ἔθνικοῦ καλοῦ πρόκειται: «θαρσαίτε καὶ μὴ ἀποδειλιάτε: ἀσπῶν τὴν θείαν ἀντίληψιν ἔχομεν».

Καὶ ὅτι ἐπὶ τὸ ἔργον προβαίνοντες πρὸ παντὸς μέριμναν ἔργον καὶ πρωτίτως ἀπληρῆσαι παρὰ τῶν διδασκάλων τῆς ἡμετέρας σχολῆς ὅπως κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐνεργηθῇ κατὰ γράμμα τὸ πρόγραμμα τῆς ἐκ τῶν πατριαρχείων δημοσιευθείσης διατάξεως.

Τούτο δὲ λέγοντες οὐδόλος ἐν νῷ ἔχομεν ἵνα μεριφθῶμεν τὸ πρόγραμμα, καὶ ὅ ἐλεητούργει ἡ σχολή κατὰ τὰ προηγουμένα ἔτη: ἀπεναντίας ἐν εὐλακρονεῖ ἀποφανόμενοι, καὶ δημοσίᾳ ἀνομολογοῦμεν ὅτι τὰ πλείστα τῶν μεθῶν τῆς ἐφορίας ἐν πολλοῖς διατάχθη πρὸς τὸ πρόγραμμα τῆς πατριαρχικῆς διατάξεως: ἄλλα καλῶς, εἰδότες ὅτι αἱ μονομερεῖς τῶν ἐφοριῶν ἢ τῶν διδασκάλων ἐπὶ τῶν προγραμμάτων ἐνεργεῖν καὶ τὸ κατὰ βούλησιν ἐκάλτου ὑπερβύθον οὐστῆμα οὐ μόνον τὸ ἁμοιόμορον τῆς διδασκαλίας καταστρέφει, ἀλλὰ καὶ βλαπτικώτατον ὡς ἐπὶ τὸ ποῦ ἀποβαίνει, καθῆκον ἡμῶν ἐθεωροῦμεν ὅπως σεβασθέντες τὰ ὑπὸ τῆς ἀνωτέρας ἀρχῆς διατασσόμενα, πιστῶς καὶ κατὰ γράμμα αὐτὰ ἐφαρμόσωμεν: οὕτω δὲ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τῶν ἐφοριῶν τὸ παρῆρτημα δώμεν τοῦ μὴ ἐπεμβαίνειν καὶ τροποποιεῖν κατὰ τὸ δοκοῦν ἐκάστῳ τὰ προγράμματα τῶν σχολῶν μετὰ τοὺς διδασκάντας, μετὰ αὐτοὺς τοὺς ἐφορευόντας. «Ὅταν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἱκανοῦρος τρέχοντος ἔτους πρὸς τὴν πατριαρχικὴν διατάξιν τὸ πρόγραμμα τῆς σχολῆς ἡμῶν προσεγγίσαμεν ὅσον οἷον τε ἦν, τὴν ἀκριβῆ ἐφαρμογὴν αὐτοῦ ἐπεδιώξαμεν κατὰ τὸ ληζάνον τὸν σχολικὸν ἔτος.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ προσήκη μίξ τῆς ζωῆς, ὡς ἐρεθίη, ἀπῆται καὶ αὐξήναι τοῦ προσωπικοῦ, προσελθόμεν ἐπὶ μεθῆν μισθῷ 500 γροσίων καὶ ἕτερον διδασκάντων τὸν κύριον Ἀπόστολον Δημητριάδην τελειόροτον τῆς Μ. τοῦ Γ. σχολῆς, πρὸς ὃν ὀρησθῆς τὰς εὐχρηστικὰς ἡμῶν ἀναφερόμεν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἀνατεθέντος αὐτῷ καθήκοντος τοσοῦτον μᾶλλον, καθόσον ἕνεκα τῆς ἀσθενείας τοῦ κ. Κατῆ Γ. Ἰωάννου ἀνελάθειν οὕτως τὴν διδασκαλίαν τῆς πολυπληθέστερας τῶν τάξεων. Ἀλλὰ καὶ τὸν ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν τῶν λοιπῶν διδασκάλων ἀνταμιβεύοντες εἰς τὸν μεθῆν μισθὸν τοῦ μὲν κυρίου Δημητρίου Νάκου καὶ τοῦ κ. Χ. Ἰωάννου ἀνὰ ἑξομοιωτικὰ πέντε γροσία προσέθεμεν, τὴν δὲ τοῦ κυρίου Γεωργίου Νάκου κατὰ 150 γροσία ἐπιφύρησαμεν.

Καὶ νῦν δὲ εἰς τὸ μισθολόγιον δαπάνῃν προσέθεμεν τὴν ἐξ ἑκατῶν πενήκοντα γροσίων συνταξίν τοῦ ἐπὶ τριακονταπενταετίας, ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ διδάσκοντος κ. Νικολάου Λαμπάδου. Οὕτω δὲ καὶ τὴν σεβασ-

σθὴν τῆς ἱερᾶς συνόδου ἀπέφρασαν τὴν πρὸ ἐνδεκαετίας περίπου γενομένην καὶ ὁμοσπῆποτε ἀναβληθεῖσαν ἐξεπληρώσαμεν, καὶ τὴν ὀρελομένην δικαίαν ἀκοιβὴν τῶ ἐν σχολαίῳ τούτῳ γεγρακῶτι ἔβροντι Λαμπάδου ἀπὸ τοῦ ἔτους τοῦτου ἀποδοῦναι ἠρέξμεθα, ἀφέντες τὴν ἀπότιν τῶν μᾶχι τοῦδε ὀρελομένου αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1871 εἰς τὸ ταμεῖον ἐκείνου, ὅπερ διεμερίζετο πρὸ τῆς ἐνεργείας ἡμῶν τὰ τῆς σχολῆς ταύτης.

Τούτων δὲ γενομένων καὶ ὑπ' ὄψιν συνάμα ληφθέντων τῶν ἀπαιτούμενων ἔξωδων πρὸς κατασκευὴν θρανίων, προπαρασκευὴν αἰθούσης νέας παραδόσεως, καὶ τῶν λοιπῶν ἀναγκασιούτων τῇ σχολῇ, ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ ἔτους τοῦτου ἀνήλθεν εἰς γροσία 40 μιλιάρια: τούτῃ παρουστίζετο εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ἔλλειμα ἐκ ληρῶν ὀθωμανικῶν περίπου ἑκατόν.

Διὰ τίνων δὲ πόρων ἀνταπεκρίθημεν εἰς τὰς δαπάνας ταύτας, τοῦτο καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος λογοδοσίας τῆς ἐφορίας δύναται μὲν τὰ εἰκασθῆ, οὐχ ἦτον ὁμοῦ ἐπανάληφθόμενον καὶ πάλιν ὅτι ἀραιφίσει τῶν 15 μιλιάρων γροσίων τῶν λόγῳ ἐπιρορηγῆσεως διδομένων ἡμῖν ἐκ τοῦ ταμεῖου τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ καὶ τῶν 1300 γροσίων τῶν προερχομένων ἐκ τοῦ τόκου τοῦ ἐν τῇ ταμεῖῳ τῶν ἔθνικῶν νοσοκομείων καταθεθέντων κεφαλαίου, πρὸς δὲ καὶ τῶν ἐκ τοῦ δίσκου τοῦ περιουσιμῶν ὑπὲρ τῆς σχολῆς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ, εἰς 3 μιλιάρια περίπου γροσίων ἀνερομένων, καὶ τῶν ἐκ τῶν τῆς μιχαελικῆς στρατιᾶς δικαιοματιῶν, τῶν ἐκ γάμων καὶ βαπτίσεων συνεισφορῶν ἀνερομένων καὶ τούτων ἐν συνόλῳ εἰς 1800 γροσία περίπου, τὰ λοιπὰ ἐκ τοῦ βαλκανίου ὁμῶν τῶν ἐνοριτῶν ἐπορίσθημεν.

Ὅταν δημοσίᾳ ἀναμολογήσωμεν χερίτως πρὸς πάντας, οἵτινες οὐκ ἀπεσπῆφατε τὸ πρόσωπον ἀπ' ἡμῶν συνεβῶν ἀπαιτούτων εἴτε ὑπὸ τὸν τίλον εἰσιτήριον, εἴτε λόγῳ ἔργου, εἴτε ὑπὸ οἰονδήποτε ἄλλον πῶπον.

Ἡ ἐφορία ἐν τούτοις ὀρεῖται νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι κατὰ τὸ ἐνεστώσῳ ἔτος ἀπέφυγε νὰ ἐνεργῆσῃ ὡς πέραι θεατρικὴν ὑπὲρ τῆς σχολῆς παρῆρτασιν. Τούτο δὲ, διότι κατὰ τὰς παρῆρτασῆς ταύτας συμβαίνει: οὐ σπανίως νὰ καταδαπανῆται οὐκ ἐλάχιστον ποσὸν πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ἡθοποῶν καὶ εἰς τὰ ἄλλα παρομοιοῦντα ἔξωδα: τὸ δὲ χερίστον, ἔστιν ὅτι μικρὴν ἢ καὶ οὐδὲν ὄφελος ἢ καὶ μάλιστα ζημία ὑπολείπεται πρὸς βάρος τοῦ ταμεῖου τοῦ σωματεῖου ἢ καὶ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ καταστήματος, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποῖου ὁ ἔρανος γίνεται.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ κύριον μέλημα τῆς ἐφορίας δὲν εἶναι ἡ διαπαιδαγωγία τῆς κοινωνίας, ἀλλ' ἡ συντήρησις τοῦ ἐκπαιδευτηρίου, οὐ ἐφορεῖται, καὶ ἐνῶ ἡ ἐπερομένη παιδαγωγία γίνεται γενεῖ, τούτων ἕνεκα ἡ ἐφορία ἐκτιμῶσα τὸν ὀβλόν, ἐν ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τούτου καταβάλλεται, καὶ καθῆκον καὶ φειδόμενον αὐτοῦ, δὲν ἐτόλμησε νὰ διακινδυνεύσῃ αὐτὸν τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον πλείστα παρεπίπτον προσκόμματα κατὰ τῆς ἐπιτυχίας τῆς θεατρικῆς παρῆρτασεως. Ὅταν ἀντὶ ταύτης προβῆ εἰς ἐκδοσὴν λαχείου ἐκ γιλιῶν γραμματίων, ὧν ἑκάστον τιμῆσκα ἀντὶ ἑνὸς πενταγροσίου κληρώσονται μίσει σήμερον νὰ ἐκποιήσῃ περὶ τὰ 600. Μολοντί δὲ προδιετύπων ὅτι ἡ ἐκκύβεσις τοῦ λαχείου τούτου γένηται σήμερον, ἀναγκάζεται ἐν τούτοις νὰ ἀναβῆ αὐτὴν, λυπομένη ἀπὸ ἀκριβῆς διότι δὲν ἠδυνήθη ἕνεκα ἀνεσπῆρτην ἐξ αὐτῆς περιστάσεων νὰ φανῇ ἀκριβῆς εἰς τὰς ὑποσπῆσεις τῆς: ἐλπίζει ὁμοῦ ὅτι θελεῖ ἐπιτύχει τῆς συγγνώμης τῶν ἐνδιφερομένων, βεβαιώσκα αὐτοῦ ὅτι πᾶσα καταβλήθησεται προσπᾶσις ὅπως ἡ ἐκκύβεσις τοῦ λαχείου γένηται κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τῶν μεθῆμῶν.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, δικαίως ἐπέρχεται ἡ ἐρώτησις: λοιπὸν ποῦ εὐρισκόμεθα;

Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀμνηστῶς νὰ ἀπαντήσω μετ' ἀκριβείας, διότι ὁ κ. Εὐαγγέλος Ἀχῆροπούλος, ὁ τὴν διαίρησιν τοῦ ταμεῖου τοῦ σωματεῖου ἡμῶν ἐπιτεταρμένως αἰρῆν καὶ ἐξ ἀπροόπου ἐκ τῆς πόλεως ἡμῶν ἀναχωρήσας, ἀτυχῶς τὴν στιγμήν ταύτην ἀπουσιάζει: καὶ ἠδυνήθη μὲν νὰ παραπέμψω τοὺς βουλομένους εἰς τὰ βιβλία, ἐν οἷς ἀπὸ διαταξῆς μετὰ τῆς ὅσον ἐνεστη ἡμῖν ἀκριβῆς σημειώσαμεν τὰς τε προσόδους καὶ τὰς δαπάνας τοῦ ἔργου, ὅπερ ἡμῖν ἀνέστη, καὶ ὅπερ ἐν δέοντι ἔπου δεῖ ὑποβλοῦμεν, ἐπιθυμῶν ὁμοῦ νὰ ἱκανοποιήσω τὴν στιγμήν ταύτην τὴν δικαίαν περιεργασίαν τῶν ἐνδιφερομένων, συνοψίζω ἐνταῦθα ὅσον ἐκ τοῦ πρακτικοῦ τῆς ἈΖ' συνεδριάσεως τοῦ σωματεῖου ἡμῶν τῆς κατὰ τὴν 16 λήγοντος μηνὸς γενομένης ἠδυνήθην νὰ πορισθῶ.

Ἡ ἐν τῇ συνεδριάσει ταύτῃ δοθείσα ἡμῖν ὑπὸ τοῦ κ. Εὐαγγέλου ἐκθέσις τῆς καταστάσεως τοῦ ταμεῖου καταλήγει εἰς τὸ ἐξῆς συμπέρασμα: ὅτι ἐν τῇ ἐπιτροπῇ τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ εὐκρεστηθῆ νὰ ἀποτίσῃ ἡμῖν τὰ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς ἡμετέρας σχολῆς ὀρελομένα, τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἔτους τοῦτου κατέρχεται εἰς λίρας ὀθωμανικῆς 30 περίπου.

Ἀναλογίζόμενοι ὅτι ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἔτους ὑπελογίσσαμεν ἔλλειμμα

(*) 1. Ἀπὸ τοῦ 1835—1871.

ἐξ ἑκατὸν περίπου ἰσρών, καὶ ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐστερήθημεν καὶ ἐνδὲ πόρου ἐκ δύο χιλιάδων περίπου γροσίων προσερχομένων ἀπὸ τοῦ ἐνοικίου τῶν σακχῶν, θεωροῦμεν τὴν σχολὴν εὐτυχῆ διότι κατορθώθη διὰ τῆς γενναίας συνδρομῆς ὑμῶν τῶν ἐνοριτῶν καὶ ἄλλων φιλοσόφων ὁμογενῶν νὰ κλεισῶσιν αἱ δαπάναι τοῦ σχολικοῦ τούτου ἔτους, τοῦ ἐπιλείμματος περιουζομένου εἰς 80 μόνον λίρας ὀθωμανικῆς.

Ὅθεν θαρρούντες εἰς τε τὴν θεῖαν ἀντιλήψιν καὶ εἰς τὴν ἀρωγὴν τοῦ δικαίου ὑπὲρ τῶν σχολῶν μεριμνῶντος παναρχιερατοῦ πατριάρχου, καὶ εἰς τὴν ἀξίειπαινον δὲ προθυμίαν, ἣν πάντες ὑμεῖς ἐπιδεικνύετε πρὸς συντήρησιν τῶν εκπαιδευτικῶν ἡμῶν καταστημάτων, ὡς ἔργον τοῦτο οὐκ ἀπεδείχθη, χωρῆται πρὸς τὰ πρόσω μὴδὲν ἀποδεικνύετε οἱ διαδεξιμένοι ἡμεῖς εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον ἀγῶνα, ὃν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ κρατικοῦ καὶ φιλολλοῦ ἡμῶν ἀνακτος θαρραλέως ἀγωνίζομεθα.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

Τῇ πρὸς εὐαγγελικὴν ἢ ἐπομένη ἀναγνωσθήσεται εὐαγγελικὴ περικοπὴ*

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ εἶδεν ὁ Ἰησοῦς πολλὸν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγνίσθη ἐπ' αὐτούς, καὶ ἔθροπευσεν τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν. Ὁ φίλος δὲ γενομένης, προσεγγὼν αὐτῷ εὐλόγηται αὐτοῦ λέγοντες· Βρῆμός ἐστιν ὁ τόπος καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρελήθεν· ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας ἀγοράσωσιν ἐαυτοῖς βρώματα. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· οὐ χρεῖαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ· οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύες. Ὁ δὲ εἶπε· φέρετε αὐτούς ὧδε. Καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλίθηκα ἐπὶ τοὺς ἄρτους, καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβίβας εἰς τὸν ὄραν, εὐλόγησε, καὶ κλάσας ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ κλίθηκα τοῖς ὄχλοις. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἔχορτάσθησαν· καὶ ἦσαν τὸ περισσεῖον τῶν κλασμάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις. Οἱ δὲ ἐσθίωντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. Καὶ εὐθέως ἠγάπησεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐβόησεν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προέειπεν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὐ ἀπολύθη τοὺς ὄχλους.

(Μαθ. ιδ' 14—22).

Ἡ εὐαγγελικὴ αὕτη περικοπὴ τὴν τε παντοδυναμίαν τοῦ θεοῦ ἡμῶν λυτρωτοῦ ἀνακηρύττει καὶ τὴν ἄφατον αὐτοῦ εὐσπλαγγίαν καταδείκνυσιν ἡμῖν. Ἀφ' οὗ διὰ πλήρους θαυμάτων ἐτρένωσε τὴν παντοδυναμίαν αὐτοῦ καὶ φιλοανθρωπίαν, διὰ νέου μεγάλου καὶ θαυμασιωτάτου ἐπίσης ἔργου κατέδειξεν ὅτι πάντα δύναται, ἀδυνατεῖ δὲ αὐτῷ οὐδέν¹, διὰ πέντε ἄρτων καὶ δύο ἰχθύων χορτάσας ὡσεὶ πεντακισχίλιους ἄνδρας χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων· ἅμα δὲ περιφανῶς ἐτρένωσε τὴν ἄφατον αὐτοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον εὐσπλαγγίαν, θάρρος πολὺ, ἐλπίδα μεγάλην καὶ πεποίθησιν ἀπεριόριστον ἐνστάζων ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

Δύο τινὰ λοιπὸν διδασκόμεθα διὰ τῆς ὑπὸ μελέτην εὐαγγελικῆς, περικοπῆς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ θεοῦ λυτρωτοῦ καὶ τὴν ἄφατον αὐτοῦ εὐσπλαγγίαν· ἐν ἀλλὰς λέξεσι διδασκόμεθα ὅτι ὁ ἐλθὼν εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς καὶ ἐκ τῆς κατάρας ἐξαγοράσας ἡμᾶς τῷ ἰδίῳ αἵματι ὁ παντοδύναμος ἐστὶ Θεός, οὗ ἐν τῇ χειρὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς², ὁ παντοδύναμος Θεός, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς³, ὁ πάντα δυνάμενος, καὶ ὑπ' οὐδενός κωλύμενος τοῦ ποιῆσαι ὅτι ἂν

βούληται· σύνναμα δὲ μαθητόμενοι ἐπι αὐτοῦ ἐστὶν ὁ ποιῶν κρίμα τοῖς ἀδικοῦμένοις, ὁ διδοὺς τροφήν τοῖς πεινῶσιν⁴, εἰδότες δὲ ὅτι ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν⁵, πᾶσαν ἡμῶν τὴν πεποίθησιν καὶ ἐλπίδα ἐπ' αὐτὸν καὶ μόνον ἀναφέρομεν καὶ παρ' αὐτοῦ πᾶν ἀγαθὸν προσδοκῶμεν, καλῶς εἰδότες ὅτι «μακάριος οὗ ὁ Θεὸς Ἰακώβ βοηθὸς αὐτοῦ, ἡ ἐλπίς αὐτοῦ ἐπὶ κύριον τὸν Θεὸν αὐτοῦ»⁶.

Καὶ ὄντως τοῦτο ἀριδύτως διδάσκει ἡμᾶς ἡ ὑπὸ μελέτην εὐαγγελικὴ περικοπὴ, πιστοῦσα καὶ διὰ παραδείγματα εἰς τὰ μάλιστα αἰσθητοῦ τὸν προφητικὸν λόγον ἐπὶ σοὶ ἤλπισαν καὶ οὐ κατησχύνθησαν¹, καὶ βεβαιόσασα τὴν τοῦ ἀποστολικοῦ λόγου ἀλήθειαν «ἡ δὲ ἐλπίς οὐ κατασχύνει»².

Τηλικούτῳ ἐστὶ τὸ ὄψος τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου, τοσαύτη ἡ ἀκαταγώνιστος καὶ ἀκαταμάχητος δύναμις τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας, ὥστε εἰς Ρενὰν περὶ αὐτῆς ὁμιλῶν ἠναγκάσθη ν' ἀναφωνήσῃ «ἡ ὑψίστη συνειδήσις ἡ ὑπάρξασα ἐν τῇ ἀνθρωπότητι εἶνε ἡ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὁ περὶ τοῦ Σωτῆρος τὴν κρίσιν ταύτην ἐξενεγκῶν, ἔσκαλλ' ἀλλαγῶν περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου κλιῶν ἀνεφώνησε «λόγοι ἀπαράμιλλοι, λόγοι ἀξιοὶ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ! Εἰς Θεὸς μόνος δύναται νὰ λαλήσῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον», ὃν εἶνε ἐκ τῶν ὀπαδῶν τῆς ὑμεινουμένης καὶ σωφρονούσης ἐπιστήμης τῆς ἀνομοιολογούσης κατὰ τὸν Γουζῶ ὅτι «ἡ ψυχὴ φέρει ἐν ἑαυτῇ γνώσεις καὶ ἀξιότητες πολὺ ἄνωτέρας τοῦ πεπερασμένου κόσμου· τὰς τοῦ ἀπείρου, τοῦ πλήρους, τοῦ ἐντελοῦς, τοῦ ἰδανικοῦ, τοῦ ἡμεταβλήτου, τοῦ αἰωνίου· ὅτι ἡ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἶνε ἀσυγκρίτως μικροτέρα τῆς φιλοδοξίας του, καὶ ὅτι δὲν ἐδόθη εἰς αὐτὸν νὰ κατανοήσῃ τὴν ἐπιστημονικῶς τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' ἀνάγκη ἵνα ἀλλάξῃ, ἥτοι ἐξ ἀποκαλύψεως φοιτησθῇ ἐπ' αὐτῶν», ὃν ἀνήκει εἰς τοὺς μύστας τῆς σωφρονούσης ἐπιστήμης, οὗς ὑπ' ὄψει ἔχων ὁ περικλῆς Βάκων τὸ ἀληθῶς σοφὸν ἐκεῖνο ἀπόφθεγμα ἐξήνεγκεν εἰπών· «ὀλίγη φιλοσοφία μᾶς ἀπομακρύνει τῆς εὐσεβείας· πολλὴ δὲ μᾶς προσεγγίζει εἰς αὐτήν», μᾶλλον δ' εἶπεν ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν πρώτων οὗς ὑπ' ὄψει εἶχεν ὁ Βάκων ὅτε ἀπεσῆναιτο ὅτι «ὀλίγη φιλοσοφία μᾶς ἀπομακρύνει τῆς εὐσεβείας». Ὁ τὴν περὶ τοῦ Σωτῆρος κρίσιν ταύτην ἐξενεγκῶν ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀληθῶν, ὧν οἱ τῆς διανοίας ἐκτραχηλισμοὶ κατὰ τὰς παρατηρήσεις ἐτέρου ὀρθολογιστοῦ, τοῦ Ρουσσῶ «ἀφαιροῦν ἀπὸ μὲν τῶν τελειομένων τὴν τελευταίαν παραρηγορίαν, ἀπὸ δὲ τῶν ἰσχυρῶν καὶ πλουσιῶν τὸν μόνον εἰς τὰ πάθη αὐτῶν χαλινόν· ἀποσπῶσιν ἐν τῷ βάλει τῶν καρδιῶν ἀπὸ μὲν τοῦ ἐγκλήματος τὴν τύψιν τοῦ συνειδότες, ἀπὸ δὲ τῆς ἀρετῆς τὴν ἐλπίδα, καὶ καυχῶνται ἀκόμη ὅτι εἶνε εὐργέται τοῦ ἀνθρωπίνου γένους».

1. Ψαλμ. ρμ' 1.

2. Πράξ. ιε' 28.

3. Ψαλμ. ρμ' 5.

4. αὐτῶν. κα' 6.

5. πρὸς Ρωμ. ε' 5.

1. Ἰωβ ρδ' 2.

2. Ψαλμ. λδ' 4.

3. αὐτῶν. ρμ' 9.

Τὸ ἐρ' ἦμιν μὴ ἀφιστάμενοι τοῦ σοφοῦ ἀρχαίου ἀποφθέγματος «μὴ πάντα ἐπίστασαι προθύμω, μὴ πάντων ἀμαθῆς γένῃ» καὶ εἰδότες ὅτι «πλείστον οὐδὲν οἱ σοφοὶ τῶν μὴ σοφῶν ἐνταῦθα γινώσκουσιν», ἐνορῶντες δὲ τοὺς ἐπιστήμονας ἐν παντὶ βήματι παραδειχόμενους καὶ βρολογοῦντας τὸ ἀγνωστον καὶ τὸ ἐπιστημονικῶς ἀνεξιγήγητον πλείστον ἐν τῷ κόσμῳ συμβαινόντων, καὶ ἀντὶ μιᾶς νέας ἐπιστημονικῆς κατακτήσεως ἐνορῶντας ἀνοιγόμενα δέκα ἀχανῆ πεδία ἀγνοίας, κλίνομεν τὸν αὐχένα ἐν ταπεινώσει πρὸ τοῦ Κυρίου ἀναφρονῶντες «οὐδὲν ἐξεποίησεν ἐξαγγεῖλαι τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ τίς ἐξιγνεῖαι τὰ μεγαλεῖα αὐτοῦ; Κράτος μεγαλωσύνης αὐτοῦ τίς ἐξαριθμῆσται; καὶ τίς προσθήσει ἐκδηγήσασθαι τὰ ἐλέη αὐτοῦ; οὐκ ἔστιν ἐλαττώσαι οὐδὲ προσθεῖναι, καὶ οὐκ ἔστιν ἐξιχνιάσαι τὰ θεαματικά τοῦ Κυρίου· ὅταν συντελέσῃ ἄνθρωπος, τότε ἀρχεται, καὶ ὅταν παύθηται τότε ἀπορηθῆσεται»¹. Ταῦτα ἀναφρονῶντες καὶ τὸν εὐαγγελικὸν κατέχοντες λόγον ὡς λίχνω φαίνονται καὶ καθοδηγοῦντι τὴν διάνοιαν ἐκείνων παρ' οἷς ἡμέρα διηγήγαγε καὶ ὦν ἐν ταῖς καρδίαις φωσφόρος ἐκλάμπει ἢ εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν Κύριον τῆς δόξης πίστεως κατακολουθῶμεν τοῖς ἀπὸ τῶν πόλεων πεζῆ σπεύσασιν ὅπισθεν τοῦ Σωτῆρος, ἵνα σὺν αὐτοῖς καὶ ἡμεῖς τὴν χάριν τῶν δωρεῶν αὐτοῦ συγκομίσωμεν, ἐπειδὴ

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ (ὡς εἶδεν ὁ Ἰησοῦς· πολλὸν ὄχλον καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἐθεράπευε τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν

οὕτως ἀρχεται τῆς ἀρηγήσεως ἢ τῆ προσεχει κυριακῆ ἀναγνωσθησομένη εὐαγγελικῆ περικοπῆ.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ.

Πότε; ὅτε ἀκούσας ὁ Σωτῆρ ὅτι Ἡρώδης ὁ τετράρχης ἀπεκεφάλισε τὸν Πρόδρομον καὶ βαπτιστὴν Ἰωάννην ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Καπερναοῦ καὶ διὰ πλοιαρίου διελθὼν τὴν λίμνην Γεννησαρέ² ἀπεβιβάθη εἰς ἔρημον τόπον³ ἀνήκοντα τῇ πόλει Βηθσαϊδᾶ,⁴ ἧτις ἦν ὑπὸ τὴν διοίκησιν Φιλίππου τοῦ μόνου χρηστοῦ υἱοῦ τοῦ πρεσβυτέρου Ἡρώδου· ἀνεχώρησε δὲ ἐκ τῆς Καπερναοῦ διὰ τὴν τοῦ Ἡρώδου μαιφονίαν «διδάσκων καὶ ἡμᾶς μὴ ῥίπτειν ἑαυτοὺς προφανῶς εἰς κινδύνους»,⁵ διότι ὡς ὁ χρυσορρήμων ἐρημνευτὴς σημειοῖ «τὰ πλείονα ἀνθρωπινότερον βούλεται διοικεῖν, οὐδέπω τοῦ καιροῦ καλοῦντος ἀπογυμνώσκει τὴν θεότητα σαφῶς»⁶.

Τὰ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ

ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῆ ἀπὸ τῶν πόλεων.

Τόση ἦν ἡ προθυμία τοῦ λαοῦ εἰς τὸ ἀκοῦσαι τοῦ Σωτῆρος διδάσκοντος, ὥστε ἐκ τῆς μεγάλης προθυμίας ἐξεκίνησαν πεζῆ περιπατοῦντες περὶ τὴν λίμνην ἄχρι τῆς βαρείου Βηθσαϊδᾶ ἐξεγείροντες καὶ τοὺς κατοίκους τῶν κατὰ τὴν ὁδὸν πολλῶν πόλεων.

1. Σοφ. Σειράχ ιη' 4—7.

2. Ἰωάν. 5' 1.

3. Ματθ. ιδ' 13. Μαρκ. 5' 33.

4. Λουκ. 9' 10.

5. Θεοφυλ. σελ. 59.

6. Χρυσ. μθ' § 2'.

Ὡς ὁ Ἰησοῦς εἶδε πολλὸν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἐθεράπευε τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν

Οἱ μὲν ὄχλοι διὰ τοῦ σπεύσαι πεζῆ ὀπίσω αὐτοῦ τὴν πίστιν αὐτῶν διετρανώσαντο, ὁ δὲ Κύριος τὰς ἀμοιβὰς αὐτοῖς εὐθὺς ἔδοτο σπλαγχνισάμενος αὐτούς. Οὐχὶ λοιπὸν ἀπο σκοποῦ ὁ ἱερός εὐαγγελιστῆς ἔβητο τὴν αἰτίαν τῆς τοιαύτης θεραπείας, τὸν ἔλεον, δεικνύς ὅτι ἡ ζέουσα πίστις τὸν ἔλεον τοῦ Σωτῆρος ἐπισπᾶται, καὶ δὴ ἔλεον ἐπιτεταμένον, ἅτε πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσε, καὶ τοὺς ὑπὸ λιμοῦ μαστιζομένους ἐκθρέψαι ἐβούλετο ὡς καὶ ἐξέθρεψε. Δὲν ἀπήτησε δὲ παρ' αὐτῶν πίστιν, διότι ἡ πίστις αὐτῶν ἦν προφανῆς καὶ κατάδηλος, ἐπειδὴ ὡς ὁ ἱερός παρρηεὶ Χρυσόστομος¹ τῷ προσελλεῖν, καὶ τῷ πόλεις ἀφείναι, καὶ τῷ μετ' ἀκριβείας αὐτὸν ζητῆσαι, καὶ τῷ παράμειναι, καὶ τοῦ λιμοῦ καταναγκάζοντος τὴν πίστιν ἐπιδείκνυνται τὴν ἑαυτῶν.

¹ Ὅπως δὲ γενομένης προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες· ἔρημὸς ἐστὶν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρήλθεν· ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα, ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα.

Ἐνταῦθα ὁ εὐαγγελιστῆς Ματθαῖος ἐπιείγόμενος ἐκδηγήσασθαι τὸ γεγῆσιν θαῦμα ἀπεσιώπησε λεπτομέρειαν, ἦν ὁ εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης διεσώσατο² σημειώσας ὅτι «ἐπάρξας ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμούς καὶ θεασάμενος ὅτι πολλὸς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτόν, λέγει πρὸς τὸν Φίλιππον· πόθεν ἀγοράσωμεν ἄρτους ἵνα φάγωσιν οὗτοι», καὶ ὅπερ ἐγένετο πρὶν οἱ λοιποὶ μαθηταὶ προσελλῶσι καὶ εἰπωσιν τῷ διδασκάλῳ τὰ ὑπὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου ἱστορούμενα. Ἡ ὑπὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου μνημόνευσις τῆς λεπτομερείας ταύτης οὐ μόνον δὲν ἀντιμάχεται πρὸς τὴν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου ἀφήγησιν, ἀλλὰ συμπληροῦσα αὐτὴν, πληροφορεῖ ἡμᾶς ὅτι ὁ Θεὸς καὶ πρὸ τῆς αἰτήσεως ἡμῶν, βλέπει τὴν ἀνάγκην ἣν ἔχομεν, καὶ ὡς φιλάγαθος πατὴρ φροντίζει περὶ τῆς θεραπείας αὐτῆς· ἢ ὑπόμνησις δὲ αὐτῆ ἀναζωοποιεῖ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίδα, καὶ ἐπιστηρίζει καὶ ἀναζωοποιεῖ τὴν ἐπ' αὐτὸν πεποιθήσιν, ἣν κρατύνουσιν οἱ λόγοι, ὅς ὁ Σωτῆρ εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ.

² Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· οὐ χρεῖαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν ὅτε αὐτοῖς ἡμεῖς φαγῶν.

Ἡ μὲν τῶν μαθητῶν πρότασις καὶ παράκλησις τὸ φιλάδελφον καὶ φιλάνθρωπον αὐτῶν ἐπεμαρτύρετο· ἐκίχοντο τοῦ ὄχλου καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἤθελον αὐτοὺς ἵνα ὡσι νήσταις, σύναμα ἑμῶς καὶ τὸ ἐτι ταπεινὸν τῆς διανοίας αὐτῶν ἐπιβεβαίωσι, δεικνύσα ὅτι ὡς ἀνθρώπων ἐτι αὐτῷ προσεῖχον· ἢ τοῦ Σωτῆρος δὲ ἀπάντησις τὸ τε φιλάνθρωπον αὐτοῦ καὶ τὸ ἄτυφον ἀνακρύπτει. Εἰπὼν

οὐ χρεῖαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν

κατέδειξεν ὅτι φιλάνθρωπεύμενος διηνεκῶς προνοεῖ ὑπὲρ τῶν πλασμάτων αὐτοῦ, ὅπερ καὶ ἄλλοτε ἄλλως ἐδίδαξε λέγων «ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας καὶ

1. Ἐν). ἀνωτ.

2. Ἰωάν. 5' 5.

ὁ πατήρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. Οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν;»¹ Προσθεῖς δὲ

δοτε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν

ἐν ἐπιγνώσει τῆς πείνας τῶν ἀποστόλων καὶ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν μέσων αὐτῶν, ἄρ' οὐ κατὰ τὴν τοῦ Φιλίππου παρατήρησιν εἰς τὸ τοσοῦτον πλήθος τοῦ ὄχλου «διακοσίων θηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχύ τι λάβῃ»², τὸ τε ἄτυρον αὐτοῦ δείκνυσι, ὁδὸς «εἰς ἀνάγκης ἔλθειν ἐπὶ τὸ θαυματουργηταί καὶ οὐ κατὰ φιλοδοξίαν»³, ὅπερ πανταχοῦ τοῦτο διατηρεῖ «τὸ μὴ πρότερον ἐπιτηρᾶν τοῖς θαυμαστικῶν ἀλλὰ καλούμενος»⁴, καὶ διδάσκει ὅτι ἀνάγκη πρὶν δολῆ ἢ χάρις ἐπιλομεν νὰ αἰτησωμεν καὶ ἐκλιπαρήσωμεν αὐτὴν διὰ δεήσεως. «Ὅθεν δὲν εἶπεν «ἐγὼ δίδωμι», ἀλλὰ

δοτε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν.

Οἱ ἐτι ὁμῶς ἀτελῶς ἔχοντες μαθηταί «οὐ συνήκων τὸ λεχθὲν ὅτι πεπωρωμένη ἔτι ἦν ἡ καρδιά αὐτῶν»⁵, ἐφ' ᾧ ὡς ἀνθρώπων ἔτι διαλέγονται καὶ

λέγουσιν αὐτῶν οὐκ ἔχονεν ὅδε εἰμὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας.

Ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης καὶ τὴν ποιότητα τῶν ἄρτων διευκρινίζει, σημειῶν αὐτοῖς κριθίνους⁶, διηγούμενος τοῦτο οὐχὶ παρεργῶς, ἀλλὰ διδάσκων ἡμᾶς ἵνα τὸν τῶν τῆς πολυτελείας καταπατῶμεν.

Ὁ δὲ εἶπε φέρετέ μοι αὐτοὺς ὅδε. Καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοὺς χόρτους, λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν· καὶ κλάσας ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις.

«Ἀκούσατε, φωνεῖ ἐπὶ τούτοις ὁ Θεοτόκος, πόσα μαθήματα περιέχουσι ταῦτα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὰ λόγια. Πρῶτον «φέρετέ μοι, λέγει, αὐτοὺς ὅδε»· ἔπειτα προστίθησι «καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας». ἠθέλησεν ὁ φιλόανθρωπος οὐχὶ μόνον ἰδεῖν, ἀλλὰ καὶ ἰδίαις χερσὶ ψηλαφήσαι τὴν τροφήν τὴν εἰς τοὺς πεινῶντας δοθησομένην· ἵνα μάθῃς πόση προσοχὴ καὶ ἐπιμέλεια ἀναγκαῖα ἐστὶ διὰ τὴν ἐλεημοσύνην. Διὰ τοῦ ἔργου τούτου λέγει σοι ὁ Κύριος· βλέπε καὶ ψηλάφα τὴν τροφήν, ἢ τὸ ἱμάτιον, ἢ ὅτι, ἄλλο διδῆς εἰς τὸν πτωχόν, διότι ἐάν μὴ δὲ ἴδῃς, μὴδὲ ψηλαφήσῃς, ἀλλ' ἐμπιστεύσῃς εἰς τὸν δούλόν σου ἢ εἰς ἄλλον τινὰ τὸ ἔργον, ἐκεῖνος ἐάν τύχη κακότροπος δίδωσι τῷ πτωχῷ ἢ ὀλίγον, ἢ τὸ εὐτελέστερον καὶ ἄχρηστον. Δεύτερον. «Καὶ κελεύσας, λέγει, τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοὺς χόρτους». Τοῦτο ἐκφράζει πλατύτερον ὁ θεηγῆγός Μάρκος, λέγων, ὅτι προστέταξεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ἵνα πάντες οἱ λαοὶ καθίσωσιν ἐπάνω εἰς τὸ γλῶσσον χόρτον μεμερισμένοι ἀνὰ ἑκατὸν καὶ ἀνὰ πενήκοντα, συμπόσια συστήσαντες, ὡς περ ποιοῦσιν οἱ εἰς τὸν αὐτὸν μὲν τόπον, εἰς διάφορα δὲ τραπέζια καθήμενοι· «Καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλιθῆναι πάντας⁷ συμπόσια ἐπὶ τῷ χλορῷ χόρτῳ. Καὶ ἐνέπεσον πρασιὰ πρασιὰ ἀνὰ ἑκατὸν καὶ ἀνὰ πενήκοντα». Αὕτη ἡ διατάξις ἐποίησε

τὸ μὲν θαῦμα ἐρατὸν εἰς πάντας, τὴν δὲ διανομήν τῶν τροφῶν εὐκολὴν καὶ ἰσόμετρον· ἔπαυσε δὲ πάντα θρόβον, ὥστε μετὰ εὐταξίας καὶ εὐσημοσύνης καὶ ἡσυχίας ἐφαγον πάντες καὶ ἔχρησθησαν. Σὺ δὲ, μαθὼν ἐκ τούτου, ὅτι ἡ εὐταξία ἀρεστὴ ἐστὶ τῷ Θεῷ καὶ ὠφέλιμος, πράττε πάντα τὰ ἔργα σου οὐχὶ ἀτάκτως καὶ μετὰ θρόβου, ἀλλ' εὐτάκτως καὶ μετ' ἡσυχίας, καθὼς καὶ ὁ οὐρανός σου Πᾶντος παραγγέλλει σοι, λέγων, «Πάντα εὐσημονῶς καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω»¹. Τρίτον, καὶ βλέπει μὲν ἄνω εἰς τὸν οὐρανόν, ἵνα διδάξῃ, ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατέβη, καὶ ὅτι οὐκ ἐστὶν ἀντίθετος, ἀλλὰ πάντα ποιεῖ σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. Τέταρτον, εὐλόγησεν δὲ τοὺς ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας, ὡς ὁ θεηγῆγός Λουκᾶς ἐπιβεβαίωσεν, λέγων², «λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν αὐτούς. «Ἴνα ἡμεῖς τοῦτο μαθόντες, λέγει ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ἐπὶ τραπέζης τοῦτο ἀεὶ ποιῶμεν»· ἤγουν, ἵνα καὶ ἡμεῖς κατὰ τοῦτο τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐλογῶμεν καὶ γαστροφῶς ἡμῶν πρὶν ἢ καθίσωμεν ἐν τῇ τραπέζῃ καὶ γενοῦμεν τῆς ἐν αὐτῇ προκειμένης βρώσεως καὶ πόσεως. Πέμπτον, κόπτει μετὰ ταῦτα τοὺς ἄρτους καὶ δίδωσιν αὐτοῖς εἰς τὴν μαθητῶν τὰς χεῖρας. «Ὡς περ δὲ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ προφήτου Ἡλίου ἐπλήθυνεν ὁ Θεὸς τὴν δόξα τοῦ ἀλευροῦ καὶ τὸ ἔλεον τὸ ἐν τῷ καμψάκῃ εἰς τὰς χεῖρας τῆς Σαρπητίας, οὕτω τότε ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπολλαπλασίασε τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀποστόλων. Καθὼς δὲ τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς πηγῆς, οὕτως οἱ ἄρτοι καὶ οἱ ἰχθύες ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν ἀνέβλυζον, καὶ ὑπ' αὐτῶν διμερίζοντο εἰς τὰς χιλιάδας τοῦ ἐκεῖ λαοῦ. Ἐκ τούτου μαθητόμεν, ὅτι ἐτι καὶ ἂν δώσωμεν εἰς τοὺς πτωχοὺς, δίδομεν ἐκ τῶν δολέντων ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· ἐτι δὲ, καὶ ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη πολλαπλασιάζει εἰς τοῦ ἐλεημονοῦ τὰς χεῖρας τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ»³. Ἐδῶκεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ἄρτους εἰς τῶν μαθητῶν τὰς χεῖρας, ἐμέρισε δὲ καὶ τὰ ὀψάρια, ὡς ἱστορεῖ ὁ ἱεὶρὸς Μάρκος· οἱ δὲ μαθηταὶ δένειον αὐτὰ εἰς τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ»⁴. (Θεοτοκ. ἑμ. εἰς τὸ εὐαγγ. τῆς Π' κυρ.)

Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχρησθήσαν καὶ ἦσαν τὸ περισσεῖον τῶν κλασματικῶν δώδεκα κοφίνους πλήρεις. Οἱ δὲ ἐσθιόντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδῶν

ἐπλήθυνε τοὺς ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύς δεικνύς ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ τοὺς καρποὺς διδοὺς, ὁ εἰπὼν ἐξ ἀρχῆς «βλαστῆσάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου», καὶ «ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἔρπετα ψυχῶν ζώων»⁵ καὶ διδάσκων ὅτι ἄπαντα τὰ ὀρώμενα ἔργα αὐτοῦ καὶ κτίσματά εἰσιν. Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτου, τοῦ διὰ πέντε ἄρτων καὶ δύο ἰχθύων θρέψαι ἄνδρας ὡσεὶ πεντακισχίλιους χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδῶν ἐστῆσε τὸ θαῦμα ἀλλὰ καὶ περισσεῦσαι ἐποίησε· «καὶ περισσεῦσαι οὐχὶ ἄρτους βλοκλήρους, ἀλλὰ κλάσματα ἵνα δείξῃ ὅτι ἐκείνων τῶν ἄρτων ταῦτα λείψανα ἦν καὶ ὥστε τοὺς ἀπόντας μαλεῖν τὸ γεγεννημένον. Διὰ τοῦτο καὶ πεινάσαι ἀρῆκε τοὺς ὄχλους, ἵνα μὴ τις φαντασίαν εἶναι νομίσῃ τὸ γεγε-

1. Μτθ. 5' 26.

2. Ἰωάν. 5' 7.

3. Θεοφύλ. σελ. 59.

4. Χρυσ. ενθ. ἀνωτ.

5. Μάρκ. 7' 17.

6. Ἰωάν. 5' 9.

7. Μάρκ. 5' 39, 40.

1. πρὸς Κορινθ. ιδ' 40.

2. Λουκ. 0' 16.

3. Μάρκ. 5' 41.

4. Γεν. α' 11, 20.

νημένον· διὰ τοῦτο καὶ δώδεκ κορίνους περιστεύσαι ἐποίησεν ἕνα καὶ Ἰούδας βασιτάς¹.

Ὡς ἐποίησε τὸ θαῦμα

καὶ εὐθὺς ἠνέγκασεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐκθῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προῖεναι αὐτὸν εἰς τὸ πέραν ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους.

Αὐτὸς τε φεύγων τὸν ἐν ἀνθρώποις κόμπον, καὶ ἡμεῖς παιδεύων, ἕνα φεύγωμεν αὐτὸν, καθ' ἃ ἐν τῷ προηγουμένῳ τεύχει ἐρμηνεύοντες τὴν εὐαγγελικὴν περικοπὴν τὴν ἀναγνωσθεῖσαν τὴν παρελθούσαν κυριακὴν ἀνεπέψαμεν.

Μηνᾶς Α. Χαμουδούπουλος

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡ. ΙΕΡΑΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ. - Καθ' ἃ διὰ τοῦ τελευταίου τεύχους ἀνηγγελάμεν, τῇ παρελθούσῃ τετάρτῃ ἡ Α.Θ.Π. ἀπῆλθεν εἰς τὴν νῆσον Χάλκην ἕνα παραστῆ εἰς τὰς προφορικὰς ἐξετάσεις τῶν τροφίμων τῆς τε θεολογικῆς καὶ τῆς κεντρικῆς ἱερατικῆς σχολῆς· μετὰ τῆς Α.Θ.Π. συναπῆλθεν ἐκ τῶν σεβ. ἀγ. συνοδικῶν οἱ ἀγ. Ἐρέσου, Νικομηδείας, Ἀμασειας, Μυτιλήνης καὶ Βάρνης, καὶ ὁ πανο. ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἱ. συνόδου· πρὸς δὲ αὐθιμῆριν μετέβη ἐκεῖ ἡ Α. σεβ. ὁ ἀγ. Χαληδόνας, καὶ κατόπιν οἱ ἐκ τῶν σεβ. συνοδικῶν ἀγ. Δέρκων, Προύσης, πρόεδρος Διδυμοτέχου καὶ Κασσανδρείας.

Τῇ Α.Θ.Π. ἀφικουμένη εἰς Χάλκην ἐγένετο ἡ πρόεπουσα ὑπόδοξή ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἀμωτέρων τῶν σχολῶν, ἐν αἷς ἐκτρέφονται οἱ τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας στρατιῶται.

Τῇ πρώτῃ τῆς ἐπαύριον πέμπτης (α' Ἰουλίου) μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἐπὶ τῇ ἐνάρξει ἐξετάσεων νενομισμένων εὐχῶν ὁ πανο. διευθυντὴς τῆς θεολογικῆς σχολῆς ἀρχιμανδρίτης κ. Γερμανὸς Γρηγοράς ἀνέγνω σύντομον ἐκθέσιν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς σχολῆς, μετ' ἧς τὸ πέραν ἤρξαντο αἱ ἐξετάσεις, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τῶν τελειοφοίτων, ὧν ἡ ἐν τοῖς μαθηματικῶν δοκιμασία μέχρι μεσημερίας παρετάθη, ἐπαναληφθεῖσα δὲ συνεχίσθη τὰς ἐπομένους ἡμέρας κατὰ τὰς π. μ. ὥρας.

Αὐθιμῆρον μ. μ. ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς Α.Θ.Π. τῶν σεβ. ἀγ. συνοδικῶν καὶ τῶν καθηγητῶν τῆς θεολογικῆς σχολῆς ἤρξαντο διὰ τῶν νενομισμένων εὐχῶν αἱ τῆς κεντρικῆς ἱερατικῆς σχολῆς ἐξετάσεις, αἵτινες μέχρι ἐσπέρας διαρκήσασαι ἐτήκοιούθησαν τὰς ἐπομένους ἡμέρας κατὰ τὰς μ. μ. ὥρας. Ἐν ἀμωτέραις ταῖς σχολαῖς κατεδείχθησαν πραγματικαί πρόοδοι τὸ εὐμῆροδον καὶ τὸν ζῆλον τῶν διαδεδάξαντων, ὡς καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν μαθητευσάντων, βελτιώσασαι.

Τῇ κυριακῇ ἐγένετο ἡ καθιερωμένη πατριαρχικὴ λειτουργία, καθ' ἣν μετὰ τῆς Α.Θ.Π. συνιερούθησαν οἱ σεβ. ἀγ. Ἐρέσου, Χαληδόνας, Δέρκων, Ἀμασειας, Μυτιλήνης, πρόεδρος Διδυμοτέχου, Βάρνης καὶ Κασσανδρείας καὶ οἱ ἐκ τῶν καθηγητῶν τῆς θεολογικῆς σχολῆς, ἀρχιμανδρίται κκ. Φιλάρτος Βαρειδῆς καὶ Γρηγόριος Ζιγαβίνος.

Μετὰ τὸ πέραν τῆς πατριαρχικῆς λειτουργίας ἐγένετο ἡ μίαιρον διάλειμμα, μετ' ἧς ἡ Α.Θ.Π. κατῆλθεν εἰς τὸν ναὸν μετὰ τῶν ἐν Χάλκῃ συνοδικῶν τε καὶ μὴ ἀγ. ἀρχιερέων, καὶ περιβλήθετα τὸν ποδῆρῃ μανδύαν καὶ ἐπιτορχή-

λιον καὶ ὠμοφόριον ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου κρατῶσα τὴν ποιμαντικὴν ράβδον, καὶ κατῆρξάτο τῆς συνήθους τελετῆς ἐπὶ τῇ ἀναγορεύσει τῶν διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας χριστιανικῆς θεολογίας.

Τοιοῦτοι ἐκ τῶν ἐννεα τελειοφοίτων ἀνεδείχθησαν ὀκτώ, τοῦ καθηγητικῶ συλλόγου ἐπιφυλαχθέντος νὰ ἀποσπῶθῃ κατὰ τὸν προσεχῆ Σεπτέμβριον περὶ τοῦ ἐνάτου (τοῦ Δημ. Παπᾶ Γεωργίου), ὅς ἀσθενῶν δὲν ἠδυνήθῃ νὰ ὑποστῇ μετὰ τῶν ἄλλων τὰς γραπτάς καὶ προφορικὰς ἐξετάσεις.

Οἱ ἀνακηρυχθέντες διδάσκαλοι εἰσὶν ὁ ἱεροδιάκονος Πορφύριος Σιναιτῆς τυχὸν καμψηρεῖ τοῦ βαθμοῦ ἀρίστα, οἱ ἱεροδιάκονοι Γεννάδιος Κομνηνὸς Λέσβιος, Γεράσιμος Μασσάρας Λαοδικεύς, Γρηγόριος Ζερβουδάκης Κρής, καὶ Κοσμάς Εὐμορφόπουλος Μαδυτηνὸς κατὰ πλειονοψηφίαν λαβόντες τὸν βαθμὸν ἀρίστα, καὶ οἱ μὴ ἐτι ἐν τῷ ἱερῷ κλήρῳ ἀναγεγραμμένοι Βασίλειος Παπᾶ Χρήστου ἐξ Ἡπείρου, Παναγιώτης Ἀνδρέου ἐκ Τενέδου καὶ Παναγιώτης Δημητρίου ἐκ Μακεδονίας τυχόντες τοῦ βαθμοῦ λίαν καλῶς, ἀλλὰ μῆπω τὰ πτυχία λαβόντες, ἅτε τοῦ κανονισμοῦ τῆς σχολῆς ἀπείργοντος ταῦτα δοθῆναι τοῖς μὴ ἱερωῦσι τελειοφοίτοις.

Ἐκαστος λοιπὸν τῶν ἐν τῷ εὐαγγεῖ κλήρῳ κατελιγμένων μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ γραμματέως τῆς σχολῆς ἀνάγνωσιν τοῦ διπλώματος προτερχόμενος ἠσπάζετο τὴν χεῖρα τῆς Α.Θ.Π. καὶ ἐξ αὐτῆς ἐλάμβανε τὸν στέφανον τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ αἰλῶν.

Μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τῶν πτυχίων εἰς τῶν τελειοφοίτων ἀνέγνω συντακτικῆρον προσφώνημα, δι' οὗ ἀνεκεφαλαιώσασα τὰς ὑποχρεώσεις ἐκείνων, αἵτινες τὸν τοῦ Κυρίου σταυρὸν ἀράμενοι καὶ ἄλλων διδάσκαλοι καὶ ποδηγῆται γενέσθαι παρὰ Θεοῦ εὐηργετήθησαν.

Ἡ Α.Θ.Π. ἀποτείναςα τὰς προσηκούσας πατριαρχικὰς νομοθεσίας, συστάσεις καὶ συμβουλίας τοῖς τε νέοις διδασκάλοις καὶ τοῖς λοιποῖς τροφίμοις τῆς θεολογικῆς σχολῆς, ἔθετο πέραν εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ κατανοκτικὴν ταύτην τελετῆν, εἰς ἣν πλήθος πολὺ ἐκ τε τῶν νήσων καὶ ἐντεῖθεν συνέρρευσε.

Τῶν λοιπῶν μαθητῶν τῆς μὲν θεολογικῆς σχολῆς αἱ προφορικὰ ἐξετάσεις ἐξακολουθήσασαι ἐπεραιώθησαν χθές, τῆς δὲ ἱερατικῆς τὴν προχθὲς δευτέραν.

Ἀμωτέρων τῶν σχολῶν αἱ πρόδοι, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν, ἦσαν καταφανέσταται. Καὶ περὶ μὲν τῆς θεολογικῆς πολλὰ παρουσιαζούσης τὰ πνευματικὰ βλαστήματα ἐπὶ καταγλαίσματὸς τοῦ εὐαγγεῖο κλήρου οὐδὲν ἔχομεν νὰ ἐπιπροσθίσωμεν, καθότι διακρύπτοι κήρυκες τῆς λυσιτελείας αὐτῆς οἱ ἐξ αὐτῆς ἀπὸ ἐτῶν ἀποκομιζόμενοι πνευματικοὶ καρποὶ· εἶσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν τριετὴ βίον ἀφιλομοῦσαν κεντρικὴν ἱερατικὴν σχολὴν, ἄσμενοι παρατηροῦμεν ὅτι ἀνταποκρίνεται αὕτη πρὸς τὰς θυσίας τῆς ἐκκλησίας, ἀσφαλῆ παρέχουσα τὴν δικαίωσιν τῶν ἐξ αὐτῆς προσδοκίων.

Τῆς σχολῆς ταύτης ἡ πνευματικὴ κατάσταση εἶνε τὰ μάλιστα εὐχάριστος· κρατίστην δ' ἐγγύησιν παρέχει τῆς ἐν βραχυτάτῳ ἐς τὰ μάλιστα χρησιμότητος αὐτῆς, ὅταν ἐκ τῶν ἐπὶ ἀνωτέρω τῆς παιδείας κύκλου πραγματοποιηθῶν κατ' ἕτος τάξεων αὐτῆς ἀρξάνται ἀποφοιτῶντες οἱ τὸ τριβώνιον τοῦ ἱερέως ἀναληψόμενοι.

1. Χρυσ. ἐνθ. ἀνοκ. § 3.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τούτου κατὰ τὴν σχολῆς ταύτης πρόγραμμα εἰς τὰς ἐφέτος ὑπαρχούσας τρεῖς τάξεις προστεθήσεται καὶ τετάρτη.

Ὅ,τι δ' αὐξάνει τὴν ἐκ τούτου ἀγαλλίαν καὶ χαρὰν, εἶνε καὶ τὸ γεγονὸς τῆς ὁσημέρας ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ γένους κρατυνομένης στοργῆς καὶ ἀγάπης πρὸς τὸ καθιέρωμα τούτου, ὅπερ ἐν τῷ αἰσθηματικῷ τούτῳ τοῦ εὐσεβοῦς δημοσίου ἐνόησεν τὴν τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ ἐξασφάλισιν, καθὼς καὶ ἐξ αὐτῆς ἠντλησε καὶ ἀντλεῖ τὴν ἐν τῷ παρόντι εὐάριστον αὐτοῦ οικονομικὴν κατάστασιν.

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενοι ὀφείλομεν μετ' εὐγνωμοσύνης ν' ἀναγράψωμεν τὴν κατ' αὐτὰς πρὸς τὴν σχολὴν ταύτην ὄντως βασιλείων προσφορὰν τῆς εὐσεβεστάτης ῥωσικῆς κυβερνήσεως, ἧτις ἐξ εὐσεβοῦς γεννησιωρίας ἐρημηθεῖσα ἐχορήγησε τῷ σεμνῷ τούτῳ φυτωρίῳ τῶν μελλόντων λευιτῶν 15,000 χάριτινα ρούβλια.

Πρὸς δὲ μετ' ἴσης εὐγνωμοσύνης ὀφείλομεν νὰ μνημονεύσωμεν ἑτέρας προσφορὰς προσερχθείσης ὑπὸ τῆς ἀγιωτάτης διοικούσης συνόδου τῶν ῥωσσιῶν, ἧτις τοῖς ἴχνησι τῆς εὐσεβεστάτης αὐτῆς κυβερνήσεως κατακολουθούσα ἐν τε τῇ γεννησιωρίᾳ καὶ τῷ εὐσεβεί ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ζήλῳ, προσεχορήγησε τῇ αὐτῇ σχολῇ πεντακισχίλια χάριτινα ρούβλια.

Ἡ ἐν τηλικούτοις κύκλοις ἐξέγερσις τοιοῦτου ἀγαθοῦ βούλου ἐνδιαφέροντος ὑπὲρ τῆς σχολῆς ταύτης καὶ ἡ ὁσημέρας αὐξουσα πρὸς αὐτὴν στοργὴ τοῦ εὐσεβοῦς δημοσίου εἶνε, πεποιθῶμεν, λίαν ἐνθαρρυντικὴ ἐγγύησις τῆς καὶ ἐν τῷ μέλλοντι εὐημερίας καὶ προόδου αὐτῆς, ἀνυποστάτους ἐλέγγουσα τοὺς περὶ στερεώσεως αὐτῆς παρά τινων ἐξ ὑπαρχῆς ἐκδηλωθέντας φόβους.

Καθιδρύματα στήριγμα ἔχοντα τὴν πρὸς αὐτὰ ἀει αὐξουσαν στοργὴν τοῦ κοινοῦ μετὰ πεποιθήσεως ἐνατενίζουσιν ἐπὶ τὸ μέλλον καὶ τρέφουσιν ἀγαθὰς ἐλπίδας περὶ τῆς αἰρίων.

Ἐν τοῖς καθιδρύμασι τούτοις καταλέγομεν τὴν κεντρικὴν ἱερατικὴν σχολὴν, ἧς ἡ χρησιμότης τοῦ σκοποῦ καὶ ἡ λυσιτέλεια ἤρξαντο ἐκτιμώμενα πρεπόντως ὑπὸ τοῦ δημοσίου, ὅπερ συνεπῶς περιβάλλει αὐτὴν διὰ τῆς στοργῆς καὶ τῆς ἀγάπης τῶν.

Τῆς ἀγάπης καὶ στοργῆς ταύτης περίτρανα δείγματα ἔλαβεν αὐτὴ κατ' αὐτὰς ὑπὸ δύο ἀριγνώτων τέκνων τῆς ἐκκλησίας:

Ὁ κύριος Λεωνίδας Ζαρίτης λαβὼν γνώσιν τῆς ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ληθθείσης ἀποφάσεως περὶ μεταφορᾶς ἐκ Χάλκης εἰς Φανάριον τῆς κεντρικῆς ἱερατικῆς σχολῆς ἐνεκεν τοῦ ἀκαταλλήλου πᾶν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ οἰκιῶν πρὸς παραλαβὴν τῶν τάξεων καὶ ἐνδιαίτησιν τῶν ἀπὸ ἑαυτῶν εἰς ἔτος αὐξανόμενων τροφίμων αὐτῆς, προθύμως ἐδωρήσατο τῇ σχολῇ ταύτῃ τὴν κατὰ τὴν συνοικίαν τῶν Βλαχερνῶν ἀγορασθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ἄλλοτε οἰκίαν, ἣν εἶχε προορίσῃ πρὸς φιλανθρωπικὸν σκοπὸν. Ἐπὶ τούτῳ δ' ἄρχονται κατ' αὐτὰς αἱ ἀπαραίτητοι ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ διασκευαὶ πρὸς ἐγκατάστασιν τῆς κεντρικῆς ἱερατικῆς σχολῆς ἀπὸ τοῦ προερχοῦς Σεπτεμβρίου.

Ὁ πολλάκις ἀφορμὰς δοὺς εὐρήμου ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ ἀληθείᾳ» μείσις ἀξιοτίμιος κ. Ἀναστάσιος Ἡρακλίου διὰ τὰς ἑαυτοῦ ἀγαθοεργίας πρὸς τὴν ἱερατικὴν σχολὴν, παρέχει ἡμῖν αὖθις αἰτίαν ἐπαίνων. Ὁ καλὸς αὐτὸς κάγαθος συμπολίτης ἡμῶν ἐκτιμῶν δεόντως τὴν ἀποστολὴν τῆς σχολῆς ταύτης προσήνεγκεν εἰς τὸ μείον αὐτῆς λίρας ὀθωμανικῆς 100.

Ἡ Α.Θ.Π. κατῆλθεν ἐκ Χάλκης τὴν πρωίαν τῆς 7^{ης} ὁπότεν ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐπανήλθον καὶ οἱ πλείοι τῶν σεβ. ἁγ. συνοδικῶν.

— Κατὰ τὴν ἐν Χάλκῃ ἑπταήμερον αὐτῆς διαμονὴν Α.Θ.Π. ἐπισκέψατο τὴν ἐν Πριγκιπῶν εὐαγγῆ μονὴν τοῦ ἁγ. Νικολάου, τὰς ἐν Ἀντιγόνης ἱεράς μονῆς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου (Καρίτη), πρὸς ὅσας καὶ τὸ ἐν τῇ Πρωτῇ γηροκομίῳν.

ΕΠΙΣΚΕΥΕΙΣ. — Χθὲς ἡ Α.Θ.Π. ἐπισκέψατο τὴν Α. Ὑψ. τὴν πρωθυπουργὸν Σαῖτ πασσάν, πρὸς ὃν καὶ διὰ ζωῆς συνεχάρη ἐπὶ τῇ, τὸ τρίτον ἤδη, ἀναρρήσει αὐτοῦ εἰς τὸ ὑψηλὴ τῆς πρωθυπουργίας ἀίωμα. Ἡ πρὸς τὴν Α.Θ.Π. ὑποδοχὴ τῆς Α. Ὑψ. ἦν ἐγκαρδιωτάτη καὶ τὰ μάλιστα περιποιητικὴ.

— Τῇ παρελθούσῃ πέμπτῃ ἡ Α. Ὑψ. ὁ τοπάρχης τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας Ἀλέκο-πασσᾶς Βογορίδης ἐλλῶν εἰς τὰ πατριαρχεῖα ἀνταπέδοτο τὴν προγενομένην αὐτῷ ἐπίσκεψιν. Χθὲς δὲ ἡ Α.Θ.Π. ἀντεπισκέψατο αὐτοπροσώπως τὴν Α. Ὑψ.

ΑΦΙΞΕΙΣ καὶ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΙΣ. — Τῇ παρελθούσῃ παρασκευῇ ἀρτίετο ἐπανακάμψας ἐκ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ ὁ ἐκ τῶν σεβ. συνοδικῶν ἁγ. πρόεδρος Διδυμοτείχου κ. Μεθόδιος.

— Αὐθημερὸν ἀρτίετο καὶ ὁ παρά τῷ ἁγ. Δράμας ὡς βοηθὸς ἐπίσκοπος προαποσταλεῖς Σεοφ. ἁγ. Σκοπέλου κ. Παῦλος, εἰς ὃν ἐκκλησιαστικῇ ἀδείᾳ ἐπετρέπη ἡ ἐνταῦθα ἔλευσις.

— Τῷ σαββάτῳ ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ ἡ Α.α.κ.ωνία ἀνεχώρησεν ἐντεθῆεν κατευθυνόμενος εἰς Λιβερούλ ὁ Σεοφ. ἁγ. Κυθήρων κ. Κωνσταντῖνος.

Ο ΚΑΜΠΑΝΙΑΣ ΝΕΟΦΥΤΟΣ. — Ἐν καιρῷ ἀνηγγελάμεν τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἁγ. Βράτσης κ. Νεοφύτου εἰς Θεσσαλονικὴν ἐπὶ προσωρινῇ πνευματικῇ διακυβερνήσει τῶν ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Καμπανίας χριστιανῶν. Τὴν Α. Σεοφ. δεξαμένη ἡ Α. παν. ὁ ἁγ. Θεσσαλονικῆς προέβη μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν ἐπαρχιακῆς συνόδου εἰς ἀνάδειξιν αὐτοῦ ὡς κανονικοῦ ποιμένος Καμπανίας, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀνηγγέθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐξαίτομος τὴν κύρωσιν αὐτῆς πρὸς ἐγκατάστασιν τοῦ νέου Καμπανίας ἐν τῇ ἐπισκοπῇ αὐτοῦ. Γενομένων τῶν κανονικῶν διατυπώσεων, ἐξηγγέθη ἡ τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας ἐγκρισίς, καὶ ὁ τῶς Σεοφ. ἁγ. Βράτσης ἐγκατέστη ἐπίσκοπος Καμπανίας.

Ο ΤΟΠΟΤΗΡΗΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ. - Ό υπό τῆς ἀγιοταρκτηκῆς ἀδελφότητος ἐκλεγείς τοποτηρητῆς τοῦ κρησέντου πατριαρχικοῦ τῶν Ἱεροσολύμων θρόνου παν. ἀγ. Πέτρος κ. Νικηφόρος ἀνεγνωρίσθη ὡς τοιοῦτος καὶ ὑπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως κατ' ἀκολουθίαν δὲ ἐν τῆς μικροῦ γενήσεται ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει ἡ κανονικὴ ἐκλογή τοῦ ἀναληθόμενου τῆν πατριαρχικὴν ῥάβδον τοῦ πατριαρχικοῦ ἐκείνου θρόνου. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ καθῆκον αὐτῆς ἡγεῖται ἡ «Ἐκκλησ. ἀλήθεια» ἵνα συστήσῃται τῇ εὐαγεῖ ἀγιοταρκτηκῆ ἀδελφότητι τὴν πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ παναγίου τάφου καθοδήγηται πάσης σκέψεως καὶ τὴν ἐν ὁμονοίᾳ καὶ ἀδελφικῇ συμπονοίᾳ ἐνέργειαν πρὸς ἀνεύρεσιν καὶ ἀνάδειξιν τοῦ καταλλήλου ἵνα φέρῃ τὸ μέγα τῆς πατριαρχείας βῆρος μάλιστα ἐν ταῖς νῦν περιστάσεσι.

ΔΙΑΦΟΡΑ. - Τὸ διὰ τὸ γυμναστικὸν τῶν ἐν αὐτῷ διατυπωμένων διεκδικήσεων καὶ τὸ ἴταμὲν τοῦ ὕψους, ὡς καὶ διὰ τὸν πρωτάκουστον τρόπον τῆς ἐξαιτήσεως ἐλεῶν ὑπὲρ μονῆς περὶ ἔργον ἐντυπον, οὗ τῆν δημοσίευσιν ἐλλείψει χώρου ἀνεβάλομεν ἐς σήμερον, ἔχει ὡς ἐπομένως:

«**Η ΕΝ ΤΩ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ ΚΕΘΙΒΗΡΟΓΕΩΡΓΙΑΝΗ ΜΟΝΗ.**

Θεοφιλέστατε εὐεργέτα, εἰρήνη ὑμῖν.

Ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τοῦ ἀγίου ὄρους Ἄθω, τοῦ εὐαγγελικοῦ κλήρου τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τῶν Ἱθῆρων πρεσβείας τοῦ ἀγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ θεολόγου εἴη μεθ' ὑμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τὴν ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων Γεωργικῶν κατὰ τοὺς παλαιούς χρόνους ἰδρυθεῖσαν ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρει τοῦ Ἄθω ἰθρηκὴν, τούτεστι γεωργικὴν μονὴν ἡμῶν, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «μονὴ τῶν Ἱθῆρων», νῦν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ἀνατολικοῦ πολέμου κατέσχον οἱ Ἕλληγες ἐκ δι' ὀξυαντες ἐξ αὐτῆς ἡμᾶς τοὺς γεωργικόνους μοναχοὺς. Ἐνεκα τοῦτου ἡμεῖς οἱ ἰθρηγεωργικοί ἐξελέχμεν δι' ἐκαστοῦ τὴν νέαν τοῦ ἀγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ θεολόγου μονὴν (ὑποκειμένην εἰς τὴν ἀρχαίαν μονὴν τῶν Ἱθῆρων), τὴν ὁποίαν οἱ παλαιωθεῖσαν τῷ τοῦ Θεοῦ ἐλέει καὶ τῇ βοήθειᾳ θεοφιλῶν εὐεργετῶν ἐντελεῶς ἀνεκανίσταμεν κατὰ τὸ 1871 ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ θεολόγου, προστάτου τῆς μονῆς. Ἐν τούτοις διὰ ταπεινῆς ἡμῶν ἀναφορᾶς ἐπεκλήθημεν τὴν προστασίαν τῆς θεοφιλῶς ἡμῶν κυβερνήσεως ἐν ταῖς πρὸς ἐπιστροφὴν τοῦ ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων ἀφαιρεθέντος ἀρχαίου ἡμῶν ἀγίασματος, τῇ δὲ μεσιτείᾳ τοῦ ἀγαπητοῦ ἡμῶν ἀντιβασιλέως τοῦ Καυκάσου, τοῦ εὐσεβεστάτου μεγάλου δουκὸς Μιχαὴλ Νικολάεβιτς, συνήθη διπλωματικῆ ἀλληλογραφίᾳ μεταξὺ τῆς ἰθρησικῆς καὶ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως πεποιθήμεν δὲ ὅτι ὁ δίκαιος ἡμῶν ἄγων θὲ ἐφελκύσῃ τὴν θεῖαν εὐλογίαν κατ' ἀρωγὴν. Ἡ ἐξυκολούθησις τῆς ὑποθέσεως ταύτης ὑποβάλλει ἡμῶς εἰς διηκεῖς πορείας, προσπάθειας καὶ θυσιᾶς. Ἐν τούτοις στεροῦμεθα προσόδων μὴ ἔχοντες πόρους σταθεροῦς. Πάσης τῆς ἀνάγκης ἡμῶν πρὸς διατήρησιν τῆς ἀδελφότητος, συγκειμένης ἐκ 35 μελῶν, ἱκανοποιούμεν διὰ μόνῃς τῆς ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ ἐλεημοσύνης. Πρὸς ἀποτελεῖσθαι δὲ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ, τὴν δικασκίην τοῦ εἰκονοστασίου, προμήθειαν ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀμφίων ἀπειτούνται πολλὰ δαπάνη.

Διὰ ταῦτα μὴ ἔχοντες τὴ μέτρα πρὸς τὸ θεῆρεστον τοῦτο ἔργον, ἐπικαλούμεθα τὴν θεοφιλίαν ὑμῶν, ὡς ἀγκώνων τὴν εὐπρέπειαν τῶν τοῦ

Θεοῦ ἐκκλησιῶν καὶ ταπεινῶς παρακλούμεν νὰ χορηγήσῃτε τὴν δύναμιν τῆν ὑμῖν βοήθειαν εἰς τὰς ἀναπορεύτους ἡμῶν ἀνάγκας.

Ἦσαν εὐεργετικῆν ὑμῶν προσφορὰν ὅτι δεθῆ ἑαυτὸς ὁ πανάγαθος Κύριος, καὶ κατὰ τὸ ἐν ταῖς εὐαγγελίαις ἔρηθ ὅτι λογισθῆ ἑαυτὸν γενομένην. «Ἐθ' ὅσον ἐποιήσατε ἐπὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε κληρονόμησατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου» ἡ δὲ οὐράνη μεσίτις ἡμῶν ἡ ὑπεραγία παρθένος θὲ παρὰ τῆ τὴν θεομήν αὐτῆς μεσιτείαν πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ αὐτῆς ὑπὲρ τῶν ἀγκώνων τῶν ἁγίων αὐτῆς κληρον.

Μετὰ τὴν παραλαβὴν τῆς ἱερᾶς ὑμῶν προσφορᾶς ἀποσταλέσεται ὑμῖν ἀποδείξις.

Παραλιθῶντες δὲ ὑμᾶς καὶ ἑαυτοὺς εἰς τὸ θεῖον ἔλεος, εἰς τὴν πανίθον τῆς δεσποίνης σκέπῃ καὶ εἰς τὰς πρεσβείας τοῦ ἀγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ θεολόγου, δικταλοῦμεν ταπεινῶς ὑμῶν πρὸς Θεὸν εὐχέται ὁ μοναχὸς τῆς Νοεβρογεωργικῆς μονῆς τοῦ ἀγ. ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ θεολόγου.

Διάταξις περὶ τῶν αἰώνιων θεσμῶν τῆς μονῆς ταύτης:

- α) αἰώνιον κλίτημερὶν μνημόσυνον ἐνὸς ὀνόματος βούβλ. 60
  - β) αἰώνιον ἐβδομαδικόν καὶ κατὰ τὰς ἐν ἀνάθροις ἑορταῖς » 30
  - γ) αἰώνιον μηνιαῖον δι' ἑνὸς ὀνόματος » 10
- Μνημόσυνον προσωρινόν:**
- δ) ἐτήσιον μνημόσυνον μετὰ παννυχίδος » 15
  - ε) ἐτήσιον ἄνευ παννυχίδος » 7
  - ς) τεσσαρακονθήμερον κατ' ὄλας τὰς τελετὰς » 3
  - ζ) ἄπλως τεσσαρακονθήμερον μνημόσυνον » 1

Τὴν θεοφιλεῖ προσφορὰν ὑμῶν ἀποστείλατε κατὰ τὴν ἐξῆς διεύθυνσιν:

Εἰς Καύκασον τῷ πανιερωτάτῳ ἐπισκόπῳ Ἡμεροεπίσκοπῳ Γαβριὴλ διὰ τὸν μοναχὸν τοῦ ἀγ. ὄρους Βενεδίκτου ἢ τὸν ἐφομόνυχον Ἰωάννην ἐν τῇ Νέᾳ γεωργικῇ μονῇ τοῦ ἀγ. ἀποστόλου Ἰωάννου τοῦ θεολόγου πλησίον τῆς Ἱθρηκῆς ἢ εἰς Σουρῶμυκλε τοῦ Καυκάτου τῷ αἰδεσιμωτάτῳ πρωτοεπὶ Δαυὶδ Ματζαβιρῆν διὰ τοὺς αὐτοὺς ὡς ἀνωτέρω.

Ἐν τῷ Ἁγίῳ ὄρει, τῇ 5 Ἀπριλίῳ 1882.

Ὁ ἰδρυτὴς μοναχὸς ΒΕΝΒΑΙΚΤΟΣ.

Κατὰ τινὰ στατιστικὴν ἔχθεσιν δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ παρισίνῃ ἐφημερίδι Justice ὑπὸ τοῦ ἄλλοτε ἐνταῦθα δικηγόρου κ. Amiable ὁ ἐν Γαλλίᾳ ἀριθμὸς τῶν μὲν μοναχῶν ἀνέρχεται εἰς 37, 660 ἐνδοιατωμένων ἐν 4549, τῶν δὲ μοναχισσῶν 166, 276 διαμενουσῶν ἐν 14, 900 μοναῖς. Ἡ ἀκίνητος αὐτῶν περιουσία κατὰ τὰς στατιστικὰς τοῦ ὑπουργείου τῶν οἰκονομικῶν ἀνέρχεται εἰς 711, 346, 580 φρ. ἧτοι εἰς λίρ. ὀθωμ. 30, 928, 112. Ἡ περιουσία αὐτῶν κατὰ τὰ τελευταῖα 30 ἔτη ἐνδεκαπλασιασθήσῃ. Ἡ ἐτικίρια τῶν ἱησοῦτιῶν, ἧτις τῷ 1849 οὐδεμίαν ἐκέκτητο ἀκίνητον ἰδιοκτησίαν, παρίσταται κάτοχος ἀκινήτων κτήσεων ἀξίας φρ. 42, 209, 246.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κινήτην περιουσίαν τῶν ἐν Γαλλίᾳ μοναχικῶν ταγμάτων, αὕτη κατὰ τὰς ἐκτιμήσεις τοῦ τε κ. Amiable καὶ τοῦ νῦν προέδρου τῆς γαλλικῆς βουλῆς κ. Brisson εἶνε διπλασία καὶ σχεδὸν τριπλασία τῶν ἀκινήτων ἀξιών ὥστε τὰ ὑπὸ τῶν ταγμάτων τούτων νεμόμενα ἀγαθὰ εἰσιν ἀξίας 127 ἑκατομμυρίων λιρῶν ὀθωμανικῶν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ

Α Λ Η Θ Ε Ι Α

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ

ΕΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ (ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 14 ἰουλίου 1882) ΤΕΥΧΟΣ ΔΘ΄.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑΙ ΠΙΝΑΧΙΔΕΣ *

Ἄνθιμος ὁ σ' ἀπέστη ὀριστικῶς τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου τῇ λ' Σεπτεμβρίου τοῦ χωογ' τὴν ἐπομένην δούς ἐνυπόγραφόν τε καὶ ἐνσφράγιστον παραίτησιν.

«Θεῖα εὐδοκίᾳ καὶ ψήφῳ κοινῇ τοῦ ἱεροῦ κλήρου καὶ τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος κληθέντες πρὸς διετίαν ἵνα καὶ τρίτον ἀναλάβωμεν τοὺς οἰκίας τοῦ κυμαινομένου σκάφους τῆς ἀγίας ἡμῶν ἐκκλησίας, καίπερ εἰδότες τὸ δυσχερὲς καὶ ἀκωνθώδες τῶν περιστάσεων, καὶ ἀποδειλιῶντες, ὡς εἰκός, ἀναλαβεῖν φορτίον οὕτω βαρὺ καὶ δυσβάστακτον ἐν τῇ ὄψει, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ βίου ἡμῶν, ὅμως ὑπεῖκοντες εἰς τὴν κοινὴν τοῦ ἱεροῦ κλήρου καὶ τοῦ ἔθνους φωνήν, ὡς φωνὴν Κυρίου, ἐπικνήθημεν ἐπὶ τὰ πράγματα, καὶ κατὰ τὸ ἐνὸν ἡγωνισάμεθα ὑπὲρ τῆς ἐξομαλύνσεως αὐτῶν, τὴν εὐκλείαν καὶ ὁδὸν τῆς ἀγίας ἡμῶν ἐκκλησίας ἐγκραδίως ἐπιπολοῦντες. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ βαρὺ γῆρας καὶ τῶν περιστάσεων τὸ τραχὺ οὐκ ἐπέτρεπον ἡμῖν ἵνα ἐπὶ πλέον τὸ βάρος τοῦτο βυστάσωμεν, ἔγνωμεν ἵνα συγκληθῶμεν γενικὴν συνέλευσιν τῇ κ' λήγοντος ἴδῃ Σεπτεμβρίου μηνός, πρὸς ἣν καὶ καθυπεβάλομεν τὴν ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ τούτου θρόνου οἰκαιοδελη ἡμῶν παραίτησιν, πέμψαντες ταύτην καὶ πρὸς τὴν σεβαστὴν κυβέρνησιν. Ἐνθεν τοι καὶ ἀποχωροῦντες ἴδῃ τῶν

πατριαρχείων ἵνα τὸ λοιπὸν τοῦ βίου ἡμῶν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀπραγμοσύνῃ ἀρσιώσωμεν, ἔθει ἱερῶ ἀρχαίῳ ἐπομένοι τὴν παροῦσαν ἐκδιδομένην ἐγγράφον οἰκαιοδελη παραίτησιν, δι' ἣς παραιτούμενοι τοῦ ἀγιωτάτου οἰκουμενικοῦ θρόνου, οὐ μὴν δὲ καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης καὶ τῆς πατριαρχικῆς κλήσεως, πρῶτον μὲν θεμιτὰς εὐχὰς καὶ δεήσεις ἀναπέμπομεν πρὸς τὸν Ἰψίστον ὑπὲρ τῆς Α. αὐτοκρατορικῆς μεγαλειότητος καὶ τῶν εὐμενεστάτων Λυτοῦ ὑπουργῶν, εἶτα δὲ ἀποπέμπομεν τοῖς ἐν Χριστῷ ἀγαπητοῖς ἡμῖν ἀδελφοῖς ἀγίοις ἀρχιερεῦσι καὶ πᾶσι τοῖς εὐσεβέσι καὶ ὀρθοδόξοις τὴν ἀπὸ καρδίας συγχώρησιν, αὐτὸ τοῦτο καὶ παρ' αὐτῶν ἀμοιβαίως ἐπιζητούμεν, εὐχόμενοι τὰ βελτίω καὶ κρείττω τῇ πολυτλήμονι ἡμῶν μητρὶ ἀγίᾳ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ—χωογ' Σεπτεμβρίου λ'.

(Τ. Σ.) Ὁ πρῶτος Κωνσταντινουπόλεως ΑΝΘΙΜΟΣ Βεβαίω.

Καθ' ἃ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ἐγγράφῳ τῆς παραίτησεως Ἄνθιμου τοῦ σ' δηλοῦται ἡ ἐκείνου παναγιότης παρητήσατο τὸν θρόνον τῇ κ' τοῦ μηνός Σεπτεμβρίου, δὲ ὀριστικῶς ἀπέστη τούτου μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ἰψ. Πύλης ἀποδοχὴν τῆς παραίτησεως του· ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐπὶ τούτου ἐγγράφῳ ἔχουσι τοῦ λοιποῦ ἱστορικὴν ἄξιαν χάριν αὐτῆς μεταγράφομεν αὐτὰ ὡδε:

Μετὰ τὴν συνδιαλέξιν ἣν τῇ ιε' Σεπτεμβρίου μετὰ προηγουμένην ὑπουργικὴν πρόκλησιν τέσσαρες ἀντιπρόσωποι τῶν ἐν τοῖς πατριαρχείοις δύο ἀνωτάτων σομάτων τῆς Ἰ. συνόδου καὶ τοῦ Δ. Ε. Μ. συμβουλίου ἔσχον ἐν τῇ Ἰψ. Πύλῃ μετὰ τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ, ἀναφορικῶς τῆς παρὰ τῷ ἐνταῦθα ὀρθοδόξῳ πληρώματι ἐν ταῖς ἡμέραις ἐνεῖναις ἐπικρατησάσης συγκινήσεως, Ἄνθιμος ὁ σ' ἔγνω ἵνα καταλείπῃ τὸν θρόνον εἰς τὸν πρὸς διετίαν ἢ φωνὴ τῆς ἐκκλησίας ἐκάλεστον αὐτόν, ἐπὶ δὲ τούτῳ διεβίβασε πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν τὸ ἐπόμενον ἐγγράφον:

« Ἐξοχώτατε,

» Κατόπιν τῆς συνεντεύξεως ἣν ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης ἔλαβε μετὰ τῆς ἐπιτροπῆς, ἣν κατ' αἴτησιν αὐτῆς ἀπέστειλα πρὸς αὐτήν, κατανοῶν ὅτι πολλῶν ὅλ' ἀπαλλάξω τὴν κρατικὴν κυβέρνησιν πραγμάτων, καὶ ἐπιθυμῶν νὰ σφραγίσω τὰ τελευταῖα μου ἔτη καὶ τὴν τελευταίαν μου πατριαρχεῖαν διὰ νέας πρὸς αὐτὴν ὑπηρεσίας, ὑποβάλλω

* Συνεχεῖα προηγουμένου τεύχους. Ὅ,τι καὶ προηγουμένως εἴπομεν τοῦτο αὖθις ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι δηλ. συλλέγοντες ἐν ταῖς πινακίαισι τὴν ἐν ταῖς κώδιξι τῶν ὑπομνημάτων ἀποσταταμειμένην ὕλην, περιοριζόμεθα εἰς ἀναγραφὴν τῶν γενομένων διοικητικῶν τῆς ἐκκλησίας πράξεων καὶ ἐκλογῶν ὡς αὐταὶ ἐν τοῖς ὑπομνημασίν ἐκτίθενται. Ἐν τούτοις ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ « Ἀνατολ. Ἀστέρως » γενομένων ἐπανορθώσεων μίαν μόνον ὡς ὀρθῶς ἔχουσαν δεχόμεθα τὴν θύλοισιν Παναρέτων τὸν ἀπὸ Μ. ἀρχιερατικόν κατὰ ὁκτώβριον τοῦ 1854 διζδεχόμενον τὸν παυθέντα Πρωγωνιανῆς Νικανδρῶν καὶ οὐχὶ ὡς ἡμεῖς (ἐν σελ 443 « Ἐκκλ. Ἀληθείας ») ἐγράφωμεν Ματθαῖον, λαθόντες ἀντὶ τοῦ Παναρέτου τὸν μετ' αὐτοῦ β' συνοποφῆμον διὰ τὴν μητρόπολιν ταύτην τεθνήκω ἱερομόναχον Ματθαῖον ὅσον ἀφορᾷ τὰς λοιπὰς μετακινήσεις, ἐκλογὰς καὶ ἀποκαταστάσεις ἐπιμένομεν εἰς ὅσα ἐν σελ. 443 προεδημοσιεύσαμεν, ἐν αἷς οὐδὲν παρελέφθη ἢ ἀπεσιωπήθη τῶν ἐν τοῖς κώδιξι δι' ὑπομνημάτων ἐκτιθέμενων, ἅτινά εἰσι πληρῆστερα ὡς πρὸς τὸ ποσὸν ἢν καὶ μὴ ἐν ταῖς τυχόν ἰδιωτικαῖς λεπτομερεῖαις τῶν ἐξ ἰδιωτέρων σημειώσεων δημοσιευομένων.

εις τὴν ὑπετέραν ἐξοχότητα τὴν παραίτησίν μου, εὐελπιστῶν ὅτι αἱ ἀσθενεῖς μὲν καὶ πισταὶ πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν κυβέρνησιν ὑπηρεσίαι μου καὶ κατὰ τὰς τρεῖς πατριαρχείας μου δὲν θέλουσι λογισθῆ ὅλων ἀνάξιαι λόγου δεόμενος δ' αὐτῆς ἵνα μὴ παύσηται πρεθέουσα εἰς τὸ ἔθνος μου τὴν ἰσχυρὰν αὐτῆς προστασίαν, καὶ εὐχόμενος διηλεκτικῶς πρὸς τὸν Ἰψιστον ὑπὲρ τοῦ κραταιοτάτου ἡμῶν ἀνακτος καὶ τῶν περρωτισμένων αὐτοῦ ὑπουργῶν, διατελώ » κλπ.

Εἰς τὸ ἔγγραφο τοῦτο τῆς ἐκείνου παναγιότητος ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργός τῆ κ' 19 Σεπτεμβρίου πρὸς μὲν τὸν παραιτηθέντα πατριάρχην ἀπήντησε διὰ τοῦ ἐπομένου τεσκερέ :

» Βαθυμορὸς ἐφένδη,

» Ἡ ἔνεκα τῶν γνωστῶν αἰτίων ὑποβληθεῖσα ἡμῖν παραιτήσις ἀπὸ τῆς πατριαρχείας ἐγένετο δεκτὴ παρὰ τῆς Α. χαριτοβούτου αὐτοκρατορικῆς μεγαλειότητος, ἐφ' ἧ καὶ κοινοποιούμε ἡμῖν τὸν παρόντα τεσκερέν.

Τῆ 19 σαμπάν 1290, καὶ 29 Σεπτεμβρίου 1289 (1873)

Πρὸς δὲ τὴν Ἰ. σύνδον καὶ τὸ Δ.Ε.Μ. συμβούλιον ἐπέστειλε τὸ ἐπόμενον διάγγελμα :

« Σύνοδος τῶν μητροπολιτῶν καὶ πρόκριτοι τοῦ ἔθνους τῶν Ῥωμαίων, ἐφένδηδες,

» Ἐπειδὴ ἡ διὰ τινος λόγου ἐξαιτηθεῖσα παραιτήσις τοῦ σεβ. πατριάρχου Ἀνθίμου ἐφένδη ἐγένετο παραδεκτὴ παρὰ τῆ Αὐτοῦ αὐτοκρατορικῆς μεγαλειότητι, σπεύσατε συμφώνως μὲ τὸ νιζάμι καὶ τὰ παραδείγματα, ὅπως, μέχρι οὗ ἐκλεγῆ καὶ διορισθῆ πατριάρχης, ἐκλέξτε τοποτηρητὴν ἕνα τῶν μητροπολιτῶν, ἕπερ καὶ ἀναγγεῖλατε πρὸς τὴν Ἰψ. Πύλην, ἀκολούθως δὲ προδῆτε μετ' ὁλοσχεροῦς εὐθύτητος καὶ ἀμεροληψίας καὶ εἰς τὸ σπουδαῖον ἀντικείμενον τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀτόμου, ἕπερ γενήσεται πατριάρχης.

Τῆ 19 σαμπάν 1290 καὶ 29 Σεπτεμβρίου 1289 (1873) ».

Ἄμα τῆ λήψει τῶν ὑπουργικῶν τούτων ἐγγράφων συνεκλήθησαν ἐν τοῖς πατριαρχείοις τὰ δύο σώματα, ἅτινα καὶ συνήλθον τῆ ἐπαύριον 1' Σεπτεμβρίου ἐν τῷ Μ. τῶν πατριαρχείων συνοδικῷ, ὅτε μετὰ τὴν ἐν μεταφράσει ἀνάγνωσιν τῶν ἀνωτέρω ἐγγράφων Ἀνθίμος ὁ σ' ἀπέστη δριστηκῶς τοῦ οἰκουμενικοῦ Ὁρόνου.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς ἐκείνου παναγιότητος ἐγένετο ἡ ἐκλογή τοῦ τοποτηρητοῦ, ὡς τοιοῦτος δὲ ἀνεδείχθη ὁ Ἄρτης Σεραφεῖμ, ὁ τὴν ἐκλογὴν τὰ δύο ἐν τοῖς πατριαρχείοις ἀνώτατα σώματα ἐγνωστοποίησαν τῷ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργῷ διὰ τοῦ ἐπομένου ἐγγράφου.

« Κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὑψηλοῦ διατάγματος τοῦ διαλαμβάνοντος ὅτι ἡ παραιτήσις τοῦ τῶος πατριάρχου κ. Ἀνθίμου ἐγένετο παραδεκτὴ παρὰ τῆ ὑψηλῆς κυβερνήσεως καὶ διακελεύοντος ἵνα ἐκλεγῆ τοποτηρητὴς μέχρις ἐκλογῆς πατριάρχου, συνελθόντες οἱ τε μητροπολιταὶ τῆς συνόδου καὶ τὰ μέλη τοῦ μικτοῦ συμβουλίου συνωδᾶ τῷ ἔθνικῷ

κανονισμῷ ἐξελέξαντο τοποτηρητὴν τὸν μητροπολιτὴν Ἄρτης κ. Σεραφεῖμ ὅθεν παρακαλεῖται ἡ ὑψηλὴ κυβερνησις χορηγήσει αὐτῷ τὴν ἀδειαν ἵνα ἐνεργῆ τὰ καθήκοντα τῆς θέσεώς του. — Τῆ 30 Σεπτεμβρίου 1873 ».

Εἰς τὸ ἔγγραφο τοῦτο ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργός ἀπήντησε τῆ 7 ὁκτωβρίου, ἐπιστείλας τῷ ἐκλεγέντι τοποτηρητῇ τὸ ἐπόμενον διάγγελμα :

« Συνετὲ τοποτηρητὰ τοῦ πατριάρχου τῶν Ῥωμαίων Σεραφεῖμ ἐφένδη,

» Ἐπειδὴ κατὰ συνέπειαν τῆς παραιτήσεως τοῦ σεβ. στοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου ἐφένδη ἐζητήθη ἡ ὑψηλὴ ἀδεια, ὅπως, μέχρι οὗ ἐκλεγῆ καὶ διορισθῆ ἄλλος εἰς τὴν θέσιν του κατὰ τὸν κανονισμὸν, διατελῆ τοποτηρητὴς ἡ φιλία τῆς, καὶ ἐπειδὴ ἐξεδόθη ἐπὶ τούτῳ ὑψηλὸς αὐτοκρατορικὸς ἱρᾶδες, ἡ φιλία τῆς κατὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῇ συνέσιν καὶ ζῆλον θέλει φροντίσει μέχρι τῆς ἐκλογῆς καὶ τοῦ διορισμοῦ νέου πατριάρχου περὶ τῆς διαχειρίσεως καὶ συμφώνως τῷ εἰρημένῳ κανονισμῷ διεξαγωγῆς τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἔθνους τῶν Ῥωμαίων, αἵτινες ἐνεπιστεῖθησαν εἰς τὰς φιλικὰς χεῖράς τῆς.

Τῆ 27 σαμπάν 1290 καὶ 7 ὁκτωβρίου 1289 (1873) ».

Τῆ ἐπαύριον ἐξεδόθη ἡ πρὸς τοὺς ἐν τῷ κλίματι τοῦ οἰκουμενικοῦ Ὁρόνου ἱερωτ. μητροπολίτας συνοδικῆ ἐγκύκλιος, δι' ἧς προσεκαλεῖτο ἕκαστος αὐτῶν ἵνα, ἐγκύβας καλῶς, καὶ ἐπισταμένως ἐκμελετήσας τὸν περὶ ἐκλογῆς πατριάρχου ἔθνικον κανονισμὸν, ἐκ δὲ τῶν τριῶν αὐτοῦ άρθρων ὀδηγηθεὶς τίνα εἰσὶ τὰ προσόντα τὰ ὀριζόμενα καὶ διατυπούμενα ὡς πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ πολιτικὸν μέρος, δι' ὧν ὀφείλει ἵνα ἀπαραιτῶς κατακοσμηθῆ τὸ τὴν πατριαρχικὴν ἀξίαν περιδληθῆσόμενον πρόσωπον, διασκευάμενος ἐν ἀπροσωποληψίᾳ καὶ εἰλικρινεῖ ψυχῆς καὶ ἐν ὀρθῇ συνειδήσει ὄντινα ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἱεραρχῶν τοῦ οἰκουμενικοῦ Ὁρόνου γινώσκει κεκτημένον πραγματικῶς τὰ ἐν τῷ κανονισμῷ διαγεγραμμένα προσόντα, καὶ ἀξίον ἐγκρίνη κυβερνήτην τοῦ σκάρους τῆς ἐκκλησίας, τούτου τὸ ὄνομα γράψας ἐν δελτίῳ ἰδιαιτέρῳ πέμψη ἐντὸς τῆς ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ ὀριζομένης τεσσαρακοθημέρου προθεσμίας.

Συνεπεῖα τῆς προσκλήσεως ταύτης ἀπεστάλησαν ἐντὸς τῆς ὑπὸ τῶν κανονισμῶν τεταγμένης προθεσμίας 68 ἀρχιερατικὰ ψηφοδέλτια, ἅτινα ἀπεσφραγίσθησαν τῆ 18 νοεμβρίου ἰδ. ἔ. ὅτε συνήλθον ἡ πρὸς ἐκλογὴν πατριάρχου ἐκλογικὴ συνέλευσις εἰς Α' συνεδρίασιν.

Τῆς συνεδριάσεως ταύτης μετέσχον 86 μέλη τῆς ἐκλογικῆς συνέλευσεως, ἧτοι ἀρχιερεῖς 21 καὶ λαϊκοὶ 65. Ἐν τῇ συνεδριάσει ταύτῃ, γενομένης τῆς διαλογῆς τῶν ἀρχιερατικῶν ψηφοδελτίων, ἀνεδείχθησαν ἐκλεγῆσιν Ἰωάννης ὁ Β' διὰ ψήφων 53, Δέσκιον Νεόφυτος διὰ ψήφων 6, Κυζίκου Νικόδημος διὰ ψήφων 3, Νικαίας Ἰωαννίκιος, Ἀμασειᾶς Σωφρόνιος, Ἀδριανουπόλεως Διονύσιος, Πρώτης Νικόδημος, Σερρών Νεόφυτος καὶ Ρασκοπρεσβέρηνς Μελέτιος, ὧν ἕκαστος ἔλαβεν ἀνά μίαν ψήφον. Εἰς τοὺς ἐκλεγῆσιν τούτους προσετέθησαν ψηφισθέντες ὑπὸ τῶν μελῶν

τῆς ἐκλογικῆς συνελεύσεως οἱ μητροπολίται Ἡρακλείας Πανάρετος καὶ Χαλκηδόνος Γεράσιμος καὶ αὐτως ὁ τῶν ἐκλεξιμῶν ἀριθμὸς ἀνῆλθεν εἰς ἑνδεκά, ὧν ὁ κατάλογος ἀπεστάλη κατὰ τὰ νενομισμένα εἰς τὴν Ὑψ. Πύλην, ὑπογραφεῖς ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ἱ. συνόδου καὶ τοῦ Δ. Ε. Μ. συμβουλίου.

Τῇ κ' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐπεστράφη ἐκ τῆς Ὑψ. Πύλης εἰς τὰ πατριαρχεῖα ὁ τῶν ἐκλεξιμῶν κατάλογος χωρὶς νὰ διαγραφῇ τὸ ὄνομά τινος, τῶν ἐν αὐτῷ ἐγγεγραμμένων, ἔθεν καὶ προσεκλήθη ἡ ἐκλογικὴ συνέλευσις εἰς Β' συνεδρίασιν διὰ τὴν κγ' ἰδίῳ.

Αὕτῃ ὡς καὶ ἡ πρό αὐτῆς συνεδρίασις ἐγένετο ἐν τῷ Μ. συνοδικῷ, παρῆσαν δὲ 81 μέλη κληρικὰ τε καὶ λαϊκὰ. Ἐν τῇ συνεδρίασει ταύτῃ ψηφισφορίας μυστικῆς γενομένης ἐφ' ἑνὸς ἐκάστου τῶν ἐν τῷ καταλόγῳ ἑνδεκά ἐκλεξιμῶν πρὸς ἀνάδειξιν τῶν τριῶν ὑποψηφίων τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου προεκρίθησαν διὰ πλειοψηφίας ὁ παναγιώτατος καὶ σεβασμιώτατος πατριάρχης πρῶην Κωνσταντινουπόλεως κύριος Ἰωακείμ¹, καὶ οἱ σεβασμιώτατοι μητροπολίται ὁ τε Ἡρακλείας κύρ Πανάρετος² καὶ ὁ Χαλκηδόνος κύρ Γεράσιμος³. Αὐθροεὶ δὲ τὰ ἀρχιερατικὰ μέλη τῆς συνελεύσεως, ἴτοι οἱ ἐνδημοῦντες τῶν ἀρχιερέων Ἡρακλείας Πανάρετος, Κυζίκου Νικοδόμος, Νικομηδείας Διονύσιος, Χαλκηδόνος Γεράσιμος, Δέρκων Νεόφυτος, Θεσσαλονίκης Νεόφυτος, Τορνόβου Γρηγόριος, Ἄρτης Σερραφείμ, Σερρῶν Νεόφυτος, Βάρνης Ἰωακείμ, Ἀγκύρας Χρῦσανθος, Μαρωνείας Ἀνθίμος, Βελεγράδων Ἀνθίμος, Βιδύνης Παΐσιος, Σάμου Γαβριήλ, Πρεσλάβας Προκόπιος, Εἰθνης Καλλίνικος, Λήμνου Ἰωακείμ, Ἀγγιάλου Βασίλειος, Ρασκοπρερένης Μελέτιος, Χαλεπίου Γεράσιμος, Σοφίας Ἀνθίμος καὶ Στραμωνίτζης Ἰερόθεος κατήλθον ἐν τῷ πανσέπτῳ πατριαρχικῷ ναῷ τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τραπεζοφόρου, συνελθόντων καὶ παρεστώτων καὶ πάντων ἡμοῦ τῶν τῆς συνελεύσεως λαϊκῶν μελῶν καὶ πλήθους πολλοῦ χριστιανῶν, εὐχάς τε πρὸς Κύριον ἀνεπεμψαν καὶ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν τῇ ἐπικλησεί τοῦ παναγίου Πνεύματος ἀνέδειξαν διὰ μυστικῆς ψηφισφορίας παμψηφεί τὸν σεβασμιώτατον πατριάρχην πρῶην Κωνσταντινουπόλεως κύριον Ἰωακείμ, ὃν παναγιώτατον δεσπότην καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην ἐν ὧραις αἰσίσαις καὶ ἐλπίσι χρησταῖς ἀνεκέρηξαν.

Ἡ β' αὕτη πατριαρχεῖα τοῦ κυροῦ Ἰωακείμ τοῦ Β' διήρκεσεν ἄχρι τῆς δ' αὐγούστου τοῦ 1878, ἔτε ἡ ἐκείνου παναγιότης πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν, ἐπομένως παρετάθη ἐπὶ ἔτη τέσσαρα, μῆνας ὀκτώ καὶ ἡμέρας δέκα καὶ ἐπτὰ. Ἐν τῇ χρονικῇ ταύτῃ περιόδῳ ἐν τοῖς διοικητικοῖς τῆς ἐκκλησίας ἐγένοντο κατὰ χρονολογικὴν σειράν αἱ ἐπόμεναι μετακινήσεις καὶ ἐναλλαγαὶ τοῦ τῆς ἱεραρχίας προσωπικοῦ.

Ἐν ἔτει 1873 ἐγένοντο δύο ἐκλογαὶ τιτουλαρίων, καὶ μία μεταθέσις.

1] ἡ πρότασις τοῦ σεβ. ἀγ. Κυζίκου κ. Νικοδήμου τῇ 13 δεκεμβρίου ἀνάδειξις τοῦ ἱερομονάχου Ἀλεξάνδρου(α) ἐπισκόπου τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμφάσης ἐπισκοπῆς Λαμψάκου· 2] ἡ αὐθιμερὸν πρότασις τοῦ Δέρκων Νεοφύτου ἀνάδειξις τοῦ τέως πρωτοσυγκέλλου τῆς μητροπόλεως Δέρκων Μεθοδίου (β) ἐπὶ ψιλῷ ἐπίσης ὀνόματι ἐπισκόπου Τρωάδος, καὶ 3] ἡ τῇ 22 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς μεταθέσις τοῦ Σοφίας Ἀνθίμου εἰς Βόσναν ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος Παιτίου.

Ἐν ἔτει 1874 μία ἀποκατάστασις, εἰς προβιβασμὸς, δύο ἐκλογαὶ εἰς ἐνεργεῖα ἐπαρχίας, τρεῖς μεταθέσεις καὶ ἐξ ἀνάδειξις ψιλῷ ὀνόματι ἐπισκοπῶν, ἴτοι:

1] ἡ τῇ 9 ἰανουαρίου μεταθέσις τοῦ Βάρνης Ἰωακείμ εἰς Θεσσαλονικὴν ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ παυθέντος Νεοφύτου.—2] ἡ τῇ 12 ἰδίου ἐκλογὴ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Καλλινίκου (τέως ἀρχιερατικῶς τῆς Ἱ. συνόδου) ὡς μητροπολίτου Βάρνης.—3] ἡ τῇ 18 ἀπριλίου ἐκλογὴ τοῦ τέως Μ. πρωτοσυγκέλλου Δωρολέου (Εὐελπίδου) ὡς μητροπολίτου Κορυτσᾶς ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος Νεοφύτου.—4] ὁ τῇ 15 ἰουνίου προβιβασμὸς τοῦ ψιλῷ ὀνόματι Συννάδων Δοσιθέου εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Μετρῶν καὶ Ἀθύρων ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ ἀποθανόντος Ἀνθίμου.—5] ἡ τῇ 16 ἰδίου μεταθέσις τοῦ Σαμακοβίου Ἰλαρίωνος εἰς Καστορίαν ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ ἀποθανόντος Νικηφόρου.—6] ἡ αὐθιμερὸν πρότασις τοῦ ἀγ. Ἀμκείας κ. Σωφρονίου ἀνάδειξις τοῦ ἱερομονάχου Νεοφύτου(γ) ἐπισκόπου τῆς πάλαι ποτε διαλαμφάσης ἐπισκοπῆς Λεοντουπόλεως.—7] ἡ τῇ 5 αὐγούστου ἀνάδειξις τοῦ ἱερομονάχου Γερμανοῦ(δ) ψιλῷ ὀνόματι ἐπισκόπου Εἰρηνοπόλεως ἐπὶ τῷ προϊστασθαι ἀρχιερατικῶς τῶν ἐν Μ. Ρεύματι χριστιανῶν.—8] ἡ τῇ 10 ἰδ. μηνὸς ἀνάδειξις τοῦ ἀρχιμανδρίτου Εὐγενίου εἰς ψιλῷ ὀνόματι ἐπίσκοπον Κλαυδίουπόλεως ἐπὶ τῷ προϊστασθαι τῶν ἐν Κοντοσκαλίῳ κατὰ τὴν συνοικίαν Ἐλπίδος χριστιανῶν.—9] ἡ τῇ 5 Σεπτεμβρίου πρότασις τοῦ τότε ἀγ. Μυτιλήνης κ. Μεθοδίου ἀνάδειξις τοῦ ἀρχιμανδρίτου Παρβενίου(ε) εἰς ψιλῷ ὀνόματι ἐπίσκοπον Περιστερᾶς.—10] ἡ αὐθιμερὸν ἀνάδειξις τοῦ ἀρχιμανδρίτου Χρυσάνθου(ς) εἰς ψιλῷ ὀνόματι ἐπίσκοπον Ἀβύδου ἐπὶ τῷ προϊστασθαι ἀρχιερατικῶς τῶν ἐν Ὑψιμαλείαις κατὰ τὴν συνοικίαν ἀγ. Κωνσταντίνου χριστιανῶν.—11] ἡ τῇ 22 ὀκτωβρίου πρότασις τοῦ τότε Νικαίας Ἰωαννικίου ἀνάδειξις τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἀβερκίου(ζ) εἰς ψιλῷ ὀνόματι ἐπίσκοπον Λεύκης.—12] ἡ τῇ 23 νοεμβρίου με-

(α) ὁ ἀπὸ τῆς 11 ἀπριλίου 1880 ἀγ. Πρεσπῶν.

(β) ὁ καὶ νῦν βοηθὸς ἐπίσκοπος τοῦ ἀγ. Δέρκων.

(γ) ὁ καὶ νῦν βοηθὸς ἐπίσκοπος τοῦ ἀγ. Ἀμκείας.

(δ) ὁ ἀπὸ τῆς 31 ὀκτωβρίου 1881 ἀγ. Σηλυβρίας.

(ε) ὁ νῦν ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην ἐν Μυτιλήνῃ διαικίον.

(ς) ὁ νῦν ἐν Σαράντῃ ἐκκλησιαστικῶς ὡς βοηθὸς ἐπίσκοπος τοῦ ἀγ. Ἀδριανοπόλεως παραμένων.

(ζ) ὁ νῦν ἀγ. Καλλιουπόλεως.

1. Διὰ ψήφων 77.

2. " " 50.

3. " " 61.

τάθεις τοῦ Διδυμοτείχου Σωφρονίου εἰς Κρήτην ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ παραιτηθέντος Μελετίου· καὶ 13] ἡ αὐθημερὸν ἀποκατάστασις τούτου εἰς τὸν θρόνον Διδυμοτείχου.

Ἐν ἔτει 1875 μίᾳ ἀποκατάστασις, τρεῖς ἐκλογαὶ τιτουλαρίων, τέσσαρες προβιβάσμοι, τέσσαρες ἐκλογαὶ ἐν ἐνεργείᾳ ἐπαρχιῶν καὶ ἑπτὰ μεταθέσεις, ἦτοι·

1] ἡ τῇ 4 μαρτίου γενομένη μετάθεις τοῦ Ἐάνθης Καλλινίκου εἰς Χαλκηδόνα ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος Γερασίμου.—2] ἡ τῇ 7 ἰδίου μετάθεις τοῦ Βάρνης Καλλινίκου εἰς Ἐάνθην.—3] ἡ αὐθημερὸν ἐκλογὴ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Γερασίμου(η) εἰς μητροπολίτην Κερκύρας καὶ Κιάσου ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ παραιτηθέντος Ἰγνατίου.—4] ὁ αὐθημερὸν προβιβάσμος τοῦ φιλῶ ὀνόματι Βελίτζης Δανιὴλ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Λέρνης ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ παυθέντος Μακαρίου.—5] ὁ τῇ 22 μαρτίου προβιβάσμος τοῦ Μυρέων Κυρίλλου(θ) εἰς τὴν μητρόπολιν Βάρνης ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ εἰς Ἐάνθην μετατεθέντος Καλλινίκου.—6] ἡ τῇ 24 ἰδ. προτάσει τοῦ Σμύρνης Μελετίου ἀνάδειξις τοῦ ἱερομονάχου Ἀγαθαγγέλου(ι) εἰς φιλῶ ὀνόματι ἐπίσκοπον Μυρέων.—7] ἡ αὐθημερὸν προτάσει τοῦ τότε Ἡρακλείας Παναρέτου ἀνάδειξις τοῦ ἀρχιμανδρίτου Γρηγορίου(ια) εἰς φιλῶ ὀνόματι ἐπίσκοπον Ναξιαζού.—8] ἡ τῇ 12 μαΐου μετάθεις τοῦ Ἐρσεκίου Προκοπίου εἰς Μελένικον ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ ἀπὸ τῆς 25 μαρτίου παραιτηθέντος Διονυσίου.—9] ἡ τῇ 19 ἰδίου εἰς Ἐρσεκίον μετάθεις τοῦ τῆς Νυσσάδας Ἰγνατίου.—10] ἡ αὐθημερὸν ἐκλογὴ τοῦ τῆς Μ. ἀρχιεπισκόπου Παρθενίου(ιβ) εἰς μητροπολίτην Γάνου καὶ Χώρας ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος Τιμοθέου.—11] ἡ τῇ 3 ἰουνίου ἐκλογὴ τοῦ τῆς ἀρχιεπισκόπου τῆς μητροπόλεως Λαρίσης Δωροθέου(ιγ) εἰς μητροπολίτην Κορυθῆς ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος Δωροθέου.—12] ὁ τῇ 26 ἰδίου προβιβάσμος τοῦ φιλῶ ὀνόματι Ῥύμνης Παναρέτου εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Κισσάμου καὶ Σελήνου.—13] ὁ τῇ 17 ἰουλίου προβιβάσμος τοῦ τῆς Ἐρυθρῶν Διονυσίου(ιδ) εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Ἐλευθεροπόλεως ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ παυθέντος Ἀγαθαγγέλου.—14] ἡ τῇ 8 ἀγούστου εἰς Δέρκους μετάθεις τοῦ τῆς Λαρίσης Ἰωακείμ ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος Νεοφύτου.—15] ἡ αὐθημερὸν εἰς Λάρισσαν μετάθεις τοῦ τῆς Σερρῶν Νεοφύτου.—16] ἡ αὐθημερὸν ἐκλογὴ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Φιλοθέου(ιε) (Βρυενίου) εἰς μητροπολίτην Σερρῶν.—17] ἡ τῇ 1 νοεμβρίου προτάσει τοῦ σεβ. ἀγ. Ἐφέσου κ. Ἀγαθαγγέλου ἀνάδειξις τοῦ τῆς ἀρχιεπισκόπου τῆς μητροπόλεως Ἐφέσου Κων-

στατίου(ισ) εἰς φιλῶ ὀνόματι ἐπίσκοπον Μυρίνης.—18] ἡ τῇ 18 δεκεμβρίου μετάθεις τοῦ Βοδενῶν Ἀγαθαγγέλου εἰς Στρώμνιτζαν καὶ 19] ἡ αὐθημερὸν ἀποκατάστασις τοῦ τῆς Στρώμνιτζης Ἐρθείου εἰς Βοδενᾶ.

Ἐν ἔτει 1876 τρεῖς προβιβάσμοι, πέντε ἐκλογαὶ καὶ πέντε μεταθέσεις, ἦτοι·

1] ἡ τῇ 10 ἰανουαρίου ἐκλογὴ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Βασιλίου(ιζ) εἰς ἐπίσκοπον Βελλας ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ παυθέντος Γερμανοῦ.—2] ἡ κατὰ μάρτιον ἐκλογὴ τοῦ τῆς πρωτοσυγκέλλου τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης κ. Ἀμβροσίου(ιη) εἰς ἐπίσκοπον Ἰερισσοῦ ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ παυθέντος Διονυσίου.—3] ἡ τῇ αὐτῷ μηνί ἐκλογὴ τοῦ τῆς ἀρχιεπισκόπου τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης Νικολάου εἰς ἐπίσκοπον Κύτρου ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ παυθέντος τῆς προεδρικής προστασίας τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης Μελετίου.—4] ἡ τῇ 28 ἰανουαρίου ἐκλογὴ τοῦ τῆς Μυτιλήνης Μεθοδίου εἰς Καισάρειαν ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος Βύσταθίου.—5] ἡ αὐθημερὸν ἐκλογὴ τοῦ τῆς ἀρχιμανδρίτου καὶ ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἱ. συνόδου Κωνσταντίνου(ιβ) (Βαλλιάδου) εἰς μητροπολίτην Μυτιλήνης.—6] ἡ τῇ 19 φεβρουαρίου εἰς Ῥόδον μετάθεις τοῦ τῆς Κώου Γερμανοῦ ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ ἐκπτώτου γενομένου Συνεσίου.—7] ἡ αὐθημερὸν μετάθεις εἰς Κῶ τοῦ τῆς Φανηροφερτάλων Μελετίου.—8] ὁ αὐθημερὸν προβιβάσμος τοῦ τῆς Τρίκκης Κωνσταντίου εἰς μητροπολίτην Φανηροφερτάλων.—9] ὁ τῇ 21 ἰδίου εἰς Τρίκκην προβιβάσμος τοῦ τῆς φιλῶ ὀνόματι Σελευκείας Μελετίου.—10] ἡ κατὰ μάρτιον ἐκλογὴ τοῦ τῆς ἀρχιεπισκόπου τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης Κωνσταντίου(κ) εἰς ἐπίσκοπον Ἀρδαμηνίου ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ διὰ γῆρας οἰκιοθελῶς παραιτηθέντος Ἀνθίμου.—11] ἡ τῇ 2 ὀκτωβρίου εἰς Πελαγονίαν μετάθεις τοῦ Δρυινοπόλεως Ματθαίου ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ παυθέντος Παρθενίου.—12] ὁ τῇ 9 ἰδίου προβιβάσμος εἰς τὴν μητρόπολιν Δεβρῶν τοῦ τῆς φιλῶ ὀνόματι Ἐλκίας Καλλινίκου.

Ἐν ἔτει 1877 μίᾳ ἀποκατάστασις, τέσσαρες ἐκλογαὶ εἰς ἐπαρχίας ἐν ἐνεργείᾳ, πέντε ἀνάδειξις τιτουλαρίων, ἕξ προβιβάσμοι καὶ ἑπτὰ μεταθέσεις.

1] ὁ τῇ 24 ἰανουαρίου προβιβάσμος τοῦ τῆς φιλῶ ὀνόματι Παμφίλου Διονυσίου εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Προικοννήσου ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ ἀποθανόντος Γεδεῶν.—2] ἡ τῇ 9 φεβρουαρίου προεδρική ἀποκατάστασις τοῦ πρώην Ἀδριανουπόλεως Κυρίλλου εἰς τὴν μητρόπολιν Σηλυβρίας ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ ἀποθανόντος Ζαχαρίου.—3] ὁ τῇ 19 ἰδίου προβιβάσμος τοῦ τῆς φιλῶ ὀνόματι Χριστοπόλεως Ταρσίου εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Ἠλιοπόλεως καὶ Θυαττείρων ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος Διονυσίου.—4] ἡ τῇ 2 μαΐου εἰς τὴν μητρόπολιν Βερροίας καὶ Νιαούσσης

(η) ὁ καὶ νῦν ἔτι ἕγ. Κερκύρας.

(θ) ὁ ἀπὸ τῆς 22 μαρτίου 1875 ἕγ. Βάρνης· τούτου αἱ ψῆφοι τῆς ἐκλογῆς εἰς φιλῶ ὀνόματι Μυρέων ἐπίσκοπον ἐγένοντο ἐν Σμύρῃ ἔνθα καὶ ἡ χειροτονία αὐτοῦ ἐγένετο.

(ι) ὁ ἀπὸ τῆς 3 σεπτεμβρίου 1876 ἕγ. Σισανίου.

(ια) ὁ ἀπὸ τῆς 12 μαΐου 1879 ἕγ. Τραπεζοῦτος.

(ιβ) ὁ ἀπὸ τῆς 11 φεβρουαρίου 1881 ἕγ. Σωζουαχθουπόλεως.

(ιγ) ὁ καὶ νῦν ἔτι ἕγ. Κορυθῆς.

(ιδ) ὁ καὶ νῦν τοιοῦτος.

(ιε) ὁ ἀπὸ τῆς 24 ἀγούστου 1876 ἕγ. Νικομηδείας.

(ισ) ὁ καὶ νῦν βοηθὸς ἐπίσκοπος παρὰ τῷ σεβ. ἀγ. Ἐφέσου.

(ιζ) ὁ καὶ νῦν τοιοῦτος.

(ιη) ὁ νῦν ἕγ. Πλαταμόνος.

(ιβ) ὁ καὶ νῦν ἔτι ἕγ. Μυτιλήνης.

(κ) ὁ καὶ νῦν τοιοῦτος.

μετάθεσις τοῦ τέως Μογλενῶν Προκοπίου ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ ἀποθανόντος Βενεδίκτου.—5] ὁ αὐθημερὸν εἰς Μογλενὰ προβιβασμός τοῦ τέως φιλῶ ὀνόματι Εἰρηνοπόλεως Γερμανοῦ.—6] ἡ τῆ 6 ἰουνίου εἰς Κρήτην μετάθεσις τοῦ τέως Διδυμοτείχου Μελετίου.—7] ἡ αὐθημερὸν εἰς Διδυμοτείχον μετάθεσις τοῦ τέως Κρήτης Σωφρονίου.—8] ἡ τῆ 17 ἰουνίου ἐκλογὴ τοῦ τέως Μ. ἀρχιμανδρίτου Βενεδίκτου (κα) εἰς μητροπολίτην Ἀγγιλίου ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ παυθέντος Βασιλείου.—9] ἡ τῆ 28 ἰδίου προτάσει τοῦ σεβ. ἁγ. Ἐρέσου κ. Ἀγαθαγγέλου ἀνάδειξις τοῦ τέως ἀρχιερατικόνου τῆς μητροπόλεως Ἐρέσου Ἰωαννικίου (κβ) εἰς φιλῶ ὀνόματι ἐπίσκοπον Ἐλλάδας.—10] ἡ τῆ 23 ἰουλίου ἐκλογὴ τοῦ τέως Μ. ἀρχιερατικόνου Ἰερωνύμου (κγ) εἰς μητροπολίτην Μαρωονείας ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ παυθέντος Ἀνθίμου.—11] ὁ τῆ 1 αὐγούστου προβιβασμός εἰς τὴν μητρόπολιν Βιζύης τοῦ τέως φιλῶ ὀνόματι Ἐλενοπόλεως Κωνσταντίου ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ ἀποθανόντος Πλάτωνος.—12] ἡ τῆ 11 ἰδίου ἀνάδειξις τοῦ ἀρχιμανδρίτου Φωτίου (κδ) εἰς φιλῶ ὀνόματι ἐπίσκοπον Εἰρηνοπόλεως ἐπὶ τῷ ἀρχιερατικῶς προϊστασθαι τῶν ἐν Μ. Ρεύματι χριστιανῶν.—13] ἡ τῆ 24 ἰδίου εἰς Νικομήδειαν μετάθεσις τοῦ Σερρῶν Φιλοθέου ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ ἀποβιώσαντος Διονυσίου.—14] ἡ αὐθημερὸν εἰς Σέρρας μετάθεσις τοῦ Χίου Γρηγορίου.—15] ἡ αὐθημερὸν εἰς Χίον μετάθεσις τοῦ Σισανίου Ἀμβροσίου.—16] ὁ τῆ 3 Σεπτεμβρίου εἰς Σισάνιον προβιβασμός τοῦ Μυριῶν Ἀγαθαγγέλου.—17] ἡ αὐθημερὸν εἰς Ἀγκυραν μετάθεσις τοῦ Χαλεπίου Γερασίμου ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ ἀποθανόντος Χρυσάνθου.—18] ὁ τῆ 11 ὀκτωβρίου προβιβασμός εἰς Ἄβδον τοῦ τέως Παρχαμυθίας Ἀνθίμου.—19] ἡ τῆ 25 ἰδίου ἐκλογὴ τοῦ τέως ἀρχιμανδρίτου Γρηγορίου (κε) εἰς ἐπίσκοπον Παρχαμυθίας.—20] ἡ αὐθημερὸν ἀνάδειξις τοῦ τέως ἀρχιμ. Σωφρονίου (κς) εἰς φιλῶ ὀνόματι ἐπίσκοπον Παμφιλίου ἐπὶ τῷ ἀρχιερατικῶς προϊστασθαι τῆς ἐν Γαλατῇ ἐκκλησίας τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ.—21] ἡ τῆ 27 ἰδίου προτάσει τοῦ Σμύρνης Μελετίου ἀνάδειξις τοῦ τέως ἱερομονάχου Κυρίλλου (κζ) εἰς φιλῶ ὀνόματι ἐπίσκοπον Χριστοπόλεως.—22] ἡ αὐθημερὸν προτάσει τοῦ τότε προέδρου Σηλυβρίας ἀνάδειξις τοῦ τέως ἀρχιερατικόνου τῆς μητροπόλεως Σηλυβρίας Παναρέτου (κη) εἰς φιλῶ ὀνόματι ἐπίσκοπον Συννάδων, καὶ 23] ἡ τῆ 12 δεκεμβρίου ἀνάδειξις τοῦ ἱερομονάχου Φιλοθέου (κθ) εἰς μητροπολίτην Ἐάνθης ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ τῷ ζῆν ἐκμετρήσαντος Καλλινίκου.

Ἐν ἔτει 1878 μία ἐκλογὴ τιτουλαρίου, μία ἀποκατά-

(κα) ὁ ἀπὸ τῆς 11 φεβρουαρίου 1881 ἁγ. Γάνου καὶ Χώρας.

(κβ) ὁ νῦν ἁγ. Κύπρου.

(κγ) ὁ καὶ νῦν ἔτι ἁγ. Μαρωονείας.

(κδ) ὁ νῦν ἐν Σαυροβραμειῷ ἀρχιερατικῶς προϊστάμενος.

(κε) ὁ καὶ νῦν ἔτι τοιοῦτος.

(κς) ὁ νῦν ἐν Μ. Ρεύματι ἀρχιερατικῶς προϊστάμενος.

(κζ) ὁ καὶ νῦν βοηθὸς ἐπίσκοπος παρὰ τῷ ἁγ. Σμύρνης.

(κη) ὁ νῦν βοηθὸς ἐπίσκοπος παρὰ τῷ σεβ. ἁγ. Ἡρακλείας.

(κθ) ὁ καὶ νῦν ἔτι ἁγ. Ἐάνθης.

στασις, δύο ἐκλογαὶ εἰς ἐπαρχίας ἐν ἐνεργείᾳ καὶ δύο μεταθέσεις.—1] ἡ κατὰ ἰανουάριον ἀνάδειξις τοῦ ἀρχιμανδρίτου Εὐγενίου (λ) εἰς ἐπίσκοπον Μελιτουπόλεως ἐπὶ τῷ ἀρχιερατικῶς προϊστασθαι τῆς ἐν Βλάχκᾳ ἐκκλησίας τῶν ἁγίων Θεοδώρων.—2] ἡ τῆ 12 μαΐου εἰς Ἡράκλειον μετάθεσις τοῦ τέως Νικαίας Ἰωαννικίου ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ ἀποθανόντος Παναρέτου.—3] ἡ αὐθημερὸν εἰς Νίκαιαν μετάθεσις τοῦ τέως Διδυμοτείχου Σωφρονίου.—4] ἡ αὐθημερὸν εἰς Διδυμοτείχον προεδρικῶς ἀποκατάστασις τοῦ τέως Καισαρείας Μεθιδίου.—5] ἡ τῷ αὐτῷ μηνὶ ἐκλογὴ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἰωάννου (λα) εἰς μητροπολίτην Καισαρείας καὶ 6] ἡ τῆ 18 ἰδίου ἐκλογὴ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Δωρθίου (λβ) εἰς μητροπολίτην Χαλεπίου ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ εἰς Ἀγκυραν μετατεθέντος Γερασίμου.

Ὅστε ἐπὶ τῆς δευτέρας ταύτης πατριαρχείας τοῦ κυροῦ Ἰωακείμ τοῦ Β' ἐγένοντο ἐν συνόλῳ 3 ἀποκαταστάσεις, 9 προβιβασμοὶ, 13 ἐκλογαὶ εἰς ἐπαρχίας ἐν ἐνεργείᾳ, 14 ἀνάδειξεις φιλῶ ὀνόματι ἐπισκόπων, καὶ 18 μεταθέσεις.

Μηνάς Α. Χαμαδόπουλος

Βιογραφικὸν σχεδιογράφημα τοῦ ἐ. μακαριῶ τῆ λήξει πανιερωτάτου μητροπολίτου Χαλεπίου κυρίου ΘΕΟΚΤΙΣΤΟΥ τοῦ ἐκ Νεαπόλεως τῆς Καππαδοκίας.

§. 24. Μόλις δυσωπήσας τὸ ἀγαπητὸν αὐτοῦ ποίμνιον, ἀπεχωρίσθη δωρησάμενος αὐτῷ ὡς τελευταῖον ἐνθῆμιον, ἔπερ μόνον εἶχε κτήμα καὶ δι' οὗ ὀφείλει αὐτὸ κατὰ τὴν δεκαπενταετῆ ποιμαντορίαν αὐτοῦ, ἦτοι τὴν ἐκ τετρακοσίων καὶ πλείων τῶν συγκατεμένην βιβλιοθήκην αὐτοῦ. Ὅτε δὲ τῷ 1841 λήγοντι ἀριζήμενος εἰς τὴν τοῦ Κωνσταντινου παρέστη ἐνώπιον τοῦ οἰκομενικοῦ πατριάρχου Ἀνθίου τοῦ ἀπὸ Κυζίκου, πρεσβύτερος ἦδη ἐξηκοντούτης, οὐκ ἠδύνηθη κρατῆσαι τὰ δάκρυα αὐτοῦ καὶ ἐκλαυσε πικρῶς, ἀναλογιζόμενος πάντως τὰς τῶν ἀνθρώπων ἀχαριστίας. Ὁ δὲ συμπάθης ἐκείνος πατριάρχης συγκινηθεὶς, «Μὴ κλαῖτε, ἀδελφοί, λέγει αὐτῷ, μὴ κλαῖτε ἡ ἐκκλησία ἀνακηρῶνίζει τοὺς κόπους σου καὶ τοὺς ἀγωνίας σου καὶ ἀνταμείβει σε ἐπὶ τούτοις». Ἄλλ' ὁ Θεοκτίστος οὔτε ἀμειβὰς ἐπέδωκεν, οὔτε προβιβασμούς, ἐπέσθεσι τὸν ἀμέριμον καὶ ἠσυχιον βίον, καθ' ἃ αὐτὸς ἐκτίθησεν ἐν τινὶ πρὸς τὸν αἰδόμενον ἅγιον Καισαρείας κ. Παΐτιον ἐπιστολῇ γράφων. «Λίτιον δὲ ἦν τῆς σιγῆς τὸ ἀνήσυχον τῆς τετραραγμένης ψυχῆς μου, καὶ τὸ ἄστατον τῶν λογισμῶν μου, καὶ τὸ ἀδηλον τῆς τύχης μου νῦν δὲ ἀπηλλάγην πάντων, ἀποδιδούς τὴν παραίτησίν μου ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας μου (ἐγένετο αὕτη τῷ 1842 ἀπριλίου α') καὶ κατ' ἐπιταγὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐφορυσχάζω, οἰκῶν ἐν τοῖς κελλίοις, τοῖς κατὰ τὸν ἀ-

(λ) ὁ νῦν βοηθὸς ἐπίσκοπος τοῦ προέδρου ἁγ. Νικαίας.

(λα) ὁ καὶ νῦν σεβ. ἁγ. Καισαρείας.

(λβ) ὁ καὶ νῦν ἁγ. Χαλεπίου.

(*) Συνέχεια προηγουμένου τεύχους καὶ τίτλου.

γιον Ἀθανάσιον ἐν Φαναρίῳ, πτωχεῖα συζῶν καὶ ταλαιπωρία, εὐχαριστούμενος εἰς τὸν ἐπιούσιον ἄρτον τὸν λιτὸν καὶ εὖνον, τὸν ἡσυχαστικὸν καὶ ἀμέριμνον, καὶ οὐδενὸς ἄλλου ἢ βαθμοῦ ἢ δόξης ἢ πλοῦτου ἐφιέμενος. Ἐπιτέτραπται δέ μοι πρὸς παρχμυθίαν καὶ πορισμὸν τῆς ἀναγκαίας τροφῆς καὶ σκεπάσματος, ἵνα κατ' ἐκδοσιν πατριαρχικὴν, ἀπελθὼν ἐπιτελέσω τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν εἰς οἶανδ' ἕτινα ἐκκλησίαν κληθῶν¹.

§. 25. Ἐμεινε δὲ σκεδὸν ἐν ἔτος ἐν τοῖς κελλίαις τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα μέλος καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς διατελέσας, ἐζητήθη παρὰ τῶν κατοίκων τῆς συνοικίας τῆς κατὰ τὸ Κωνσταντινὴν ἐκκλησίας τῆς ὑπεράγνου Θεοτόκου τῆς Ἐλπίδος ἐπιλεγομένης ὡς ἀρχιερατικὸς προϊστάμενος. Ἀποκατασταθεὶς τῇ 1812 μὴν μαζῶ ἐν ταύτῃ τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ διζμεῖνας ἐπὶ πενταετίαν καὶ τοι πλεον, ἐδίδασκεν οὐ μόνον τοὺς ἐν ταύτῃ τῇ ἐκκλησίᾳ συναρχομένους χριστιανούς, ἀλλὰ πολλάκις κατὰ πρόσκλησιν τοῦ πατριαρχοῦ κατὰ τὴν μεγάλην τεσσαρακοστήν καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ πατριαρχείου ἐδίδασκε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τουριστιᾶ χάριν τῶν τὴν ἑλληνικὴν ἀγνοούντων ὀρθοδόξων. Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς εἰς τὴν συνοικίαν ταύτην ἐγκαθιδρύσεως αὐτοῦ ἀρχίζεις εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ὁ περὶ οὗ ἐγένετο λόγος Μακάριος ὁ ἐκ Χαλεπίου ἐπίσκοπος κατόλικος προσέπεσε τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἀμέσως προσέκαλεσε τὸν Θεοκτίστον, τὸν καὶ πρῶτον ἐν Χαλεπίῳ κατηχήσαντα αὐτὸν, ὅπως γενόμενος διερχομένου τῷ Μακαρίῳ, πλὴν τῆς ἀραβικῆς οὐδεμίαν ἑτέραν γλῶσσαν εἰδῶτι, κατηχήσει αὐτὸν μέχρις οὗ ἐχειροτονήθῃ ἐπίσκοπος Ἀμιδῆς.

§. 26. Ἐν τῇ συνοικίᾳ τῆς Ἐλπίδος ὑπῆρχεν ἱεροδιάκονός τις υἱὸς κατοίκου τῆς αὐτῆς ἐνορίας. Ἰκόνθη ὅτι ἱεροδιάκονος οὗτος ὑπενήργει, ὅπως ὑποσκελίσας τὸν Θεοκτίστον χειροτονήθῃ ἀντ' αὐτοῦ ἀρχιερατικὸς προϊστάμενος τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης. Μόλις ἀκούεται ἡ ὑπενέργεια τούτου εἴτε ἀληθὴς εἴτε ψευδής, καὶ ἀμέσως ὑπὲρ τοὺς εἰκοσι τῶν ἐγκριτοτέρων μικρασιανῶν, τῶν κατοικούντων κατὰ τὴν περιοχὴν τῆς ἐνορίας τῆς Ἐλπίδος συνέρχονται παρὰ τῷ πατριῶτῃ αὐτῶν Θεοκτίστῳ μένα πνέοντες κατὰ τοῦ εἰρημένου ὑποσκελιστοῦ ἱεροδιακόνου προσκαλοῦσι τοὺς ἐγκριτοτέρους τῶν ἐνοριῶν· ἐγκαλοῦσι τοῦτοις βραδύουρίαν· ἀρνοῦνται οὗτοι, ἐπιβεβαιοῦσιν ἐκαῖνοι, καὶ ἐντεῦθεν ὀρθύως μέγας καὶ ἀπειλαὶ ἀμφοτέρωθεν. Ὁ δὲ ἥπιος Θεοκτίστος, οὐδεμίαν τῶν διατρέχοντων καὶ ὑπενεργουμένων γνώσιν ἔχων, ἀκούει τὸν ἐν τῷ ἑτέρῳ δοματίῳ τοῦ ἐπισκοπείου, τῷ καὶ ὡς κοινῶ συνεντευκτηρίῳ τῆς ἐνορίας χρησιμεύοντι, γινόμενον μέγαν θόρυβον, εἰσέρχεται, μόλις ἐννοεῖ τὰ διατρέχοντα, καὶ ἄρχεται πα-

ρακαλῶν καὶ δεόμενος μετὰ δακρῶν, ὅπως μὴ ἐνεκεν αὐτοῦ διαμάχωνται καὶ ἐρίζωσι, τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν διασπῶντες ἀνοικεῖως χριστιανούς ἀνδράσι, καὶ οὕτω καταπαύει τὸν θόρυβον, συμψηφιστὸς τοὺς μικροὺς δὲν εἰς χειρὰς ἔλθειν ἑτοίμους διαμαχομένους, καὶ ἀναγνώσκει ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἀπάντων τῶν πρὶν ἐρίζοντων εὐχὰς εἰρηνικὰς.

§. 27. Ἄλλ' οἱ νήπιοι! μάτην ἤριζον πρὸς ἀλλήλους· ἐπεὶ ὁ Κύριος ζωῆς καὶ θανάτου ἐκάλεσε τὸν κοπιᾶσαντα καὶ πεφορτισμένον Θεοκτίστον παρ' αὐτοῦ. Ἐν ἀρχῇ εἰρηται ἔτι πολλάκις ὁ Θεοκτίστος ἠνοχλεῖτο ὑπὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, παθόντων ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ κατὰ τὴν μαθητεῖαν αὐτοῦ, ὑπὸ ψύχους ὑπερβολικοῦ. Περὶ τὰ ἔσχατα ἀπορμητῆς δουλείας ἐξ οἰδήματος τοῦ ἄκρου τοῦ δεξιῦ ποδός, ἔμεινε κλινῆρης ἐπὶ μῆνα καὶ οὔτε αἱ ἱατρικαὶ ἐπισκέψεις ὠφέλησαν οὐδὲν, οὔτε αἱ εὐχαὶ καὶ παρακλήσεις ἐμοῦ τοῦ πρὶν μὲν πατρὸς ἀπορφανιθέντος, ἤδη δὲ τοῦ ἀντιπατρὸς φιλοστόργου θεοῦ ἀπορφανιζομένου. Τὴν εἰκοστὴν τρίτην Ἰανουαρίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἡγούου σωτηρίου ἔτους ἡμέραν παρσκευθὴν ἐν ὕσταξε καὶ ἐκοιμήθη τὸν ὕπνον τῶν δικαίων, καὶ ἡ μὲν μακαρία αὐτοῦ ψυχὴ ἐξ ἤλθεν εἰς ἀπάντησιν τοῦ Νυμφίου, τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ ὡς ὠριμὸς σίτος ὡς ἄλωνος θημονία, συνεκομίσθη καὶ ἐνεταφιάσθη ἐν τῇ δυτικῇ πλευρᾷ τῆς αὐλῆς τῆς ἱερᾶς μονῆς τῆς Ζωοδόχου, τῆς ἐπιλεγομένης τοῦ Βαλουκλίου. Ἐν τῇ κηδεῖᾳ αὐτοῦ πλὴν τοῦ ἀπείρου πλήθους καὶ τῶν ἱερέων τῶν συνοικίῶν Ἐλπίδος, Ἁγίας Κυριακῆς, καὶ τῶν ἁγίων Θεοδώρων τῆς Βλαγγκας, παρίστατο καὶ ὁ τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριάρχης σεβασμιώτατος ἀοιδίμος Κασσαρείας κύριος Παῖσιος, καὶ ὁ τότε μὲν τῆς ἁγίας Κυριακῆς, νῦν δὲ τῶν ἁγίων Θεοδώρων τῆς Βλαγγκας ἀρχιερατικὸς προϊστάμενος σεοριλέστατος ἅγιος Μελιτουπόλεως κ. Εὐγένιος ὁ ἐκ Πόρου τῆς ἐπαρχίας Ἰκονίου, καὶ ὁ ἀγαπητὸς καὶ ἀχώριστος φίλος τοῦ Θεοκτίστου ἀοιδίμος Ἀναστασιουπόλεως Χρυσανθος, ἀρχιερατικὸς τότε προϊστάμενος τῆς ἐνορίας Βλαγγκας, καὶ ἐξ Ἀρχαλῶν (Ἐρικλετίου) τῆς ἐπαρχίας Κασσαρείας βρωμέμος, καὶ μαθητῆς τῆς σχολῆς τῆς ἱερᾶς παρὰ τὴν Κασσαρείαν μονῆς τοῦ τιμίου Προδρόμου, ὃς οὐ μόνον καθ' ἑλὴν τὴν διάρκειαν τῆς ἀσθενείας παρεσύλτατε τὴν κλινὴν τοῦ ἀσθενοῦς παρηγορῶν καὶ βοηθῶν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν θνήκην ἐξεφώνησε τὸν ἐπικήδειον αὐτοῦ λόγον, πλειστατικῶς διακοπτόμενος ὑπὸ λυγμῶν καὶ δακρῶν. Κατόπιν δὲ τῷ 1851 Ἰουλίου 24 ὁ ἐν τῇ κατὰ Χαλκὴν σεολογικῇ σχολῇ ἐμὸς σοφὸς καὶ μουσολήπτος καθηγητῆς κ. Ἡλίας Τανταλίδης ἐποίησε κατὰ παράκλησίν μου τὸ ἐξῆς ἐπιτύμβιον·

Σῆμα Θεοκτίστοιο περικλοῦτο ἱερέου,
τὸν ποτε Χαλεπίου ἔργε πόλις πατέρα,
Μελιτων, ἡδυστῆ, λῆτρην μεγάλου Θεοῦ,
τῆς ἱερᾶς σοφῆς κτήτορα ἡδὲ δάστην.
Τοῖον ὁ κεύθει τύμβος ἀριστρεπέ' ἔνθεον ἀνδρα,
Εὐχὸς Καππαδοκίων, εὐσεβῆς πρόμαχον
ἦτοι ὁ μὲν σιγῇ ἀποπνεύσει εὐλαλον αὐδῆν,
οὗς δ' ἐπώνησε λόγους πᾶσι λαλοῦσι φίλοις.

1. Ὁρα τὴν ὑπ' ἀριθ. ΑΒ' ἐπιστολήν.

Ὁ δὲ ἅγιος Ἀμίδης κ. Μακάριος ἕτερον ἀραβικόν, ὃ ἐστὶν ἐξελληνισζόμενον «Σήμα Θεοκτίστου, ὃν ἤγειρεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸν ὄρονον τοῦ Χαλεπίου, ἀρῆκε δ' οὗτος τῇ ἐκκλησίᾳ φῶς τὴν σοφίαν αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτὸν ἔγραφε λόγων τῶν ἐναντιῶν τὴν ὄφρυν κατέβαλεν».

§. 28. «Μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Κυρίῳ ἀπονήσκοντες! Ναὶ λέγει τὸ Πνεῦμα, ἵνα καταπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν· τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν». (Ἀποκ. ιδ', 13). Ὁ Θεοκτίστης ἐκ τῆς μικρᾶς αὐτοῦ ἡλικίας εἰργάσθη κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀνωθεν αὐτῷ δοθείσης χάριτος ὑπὲρ τῆς ὁμογενοῦς νεολαίας, διδάσκων καὶ ἐκτρέφον αὐτὴν ἐν παιδίᾳ καὶ νοουσιᾷ Κυρίου ἐν τε τῇ ἑαυτοῦ πατριδίᾳ καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ καὶ ἐν Προύσῃ καὶ ἐν Μιχαλιτζίῳ· εἰργάσθη ὡς ἱερεὺς τοῦ Ὑψίστου, κατηγῶν καὶ καθοδηγῶν τὸν περισούσιον τοῦ Κυρίου λαόν· εἰργάσθη ὡς ὁ ποιμὴν ὁ καλός, οὐκ ἄλλοθεν εἰσπρηθῆσας, ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, περιφρουρῶν τὸ ποιμνίον τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ, τὸ ἐξησθενικὸς ἐξ ἐλλείψεως τροφῆς, περιάγων αὐτὸ καὶ εἰσάγων εἰς νομάς Κυρίου σωτηρίους, πολεμίων κατὰ τῶν περικυκλούντων δεινῶν καὶ πολυμηχάνων πολεμίων «ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνάμει Θεοῦ διὰ τῶν ὄπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν» (Β' Κορινθ. 5', 7)· εἰργάσθη, ἀλλ' εἰργάσθη οὐ μόνον, κατὰ τὸν αὐτὸν μακάριον οὐρανοβάμονα, «ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν ὀλιψέσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχορίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρύπτῳ», (Ἀυτῶν 4—7), ἀλλὰ καὶ ἀφανῶς καὶ ἀνευ κρότου καὶ θορύβου καὶ καταγραφῆς ἐν τοῖς τῶν ἀνθρώπων δέλτοις, ἐν ἀφανίᾳ, ἐν γωνίᾳ καὶ παραβύστω κρυπτόμενος. «Καὶ ἐμοί, ἔγραψεν ἐν τῇ τελευταίᾳ πρὸς τὸν οἰκουμένικόν πατριάρχην ἐπιστολῇ, καὶ ἐμοὶ ἀρκεῖ ἡ δεκαπενταετής (τὴν ἐν Χαλεπίῳ διαμονὴν ἔνοσε) αὐτῆ βάσανος, ἣν ὑπέστην ταῖς τῶν λυπηρῶν ἐπαγωγαῖς ἀντεξεταζόμενος κατ' ἕλον τοῦτο τὸ πῆς νεότητός μου ἀνηρόν διάστημα· νῦν δὲ ἐπέστη μοι ἡ τοῦ γήριος ἀρχή, καὶ ἠνοιγθῆσάν μοι τὰ τοῦτου προπύλαια, καὶ μοι προσῆκει ἡσυχαστικῶς ἐν τινι τόπῳ περιορίζεσθαι, κάκει τὰ τῆς ἐξόδου μου πραγματεύεσθαι, εἰ τυχόν εἶεν σωτήρια, βουλή καὶ προνοία τοῦ πάντας σωθῆναι θέλοντος!». Καὶ οὕτως ἐκεῖνος μὲν ὁ μακάριος ἐβούλετο λανθάνειν καὶ κρύπτεσθαι· ἐγὼ δὲ μὲν καλῆκον εὐγνωμοσύνης ἐκπληρῶν, ἵνα μὴ περὶ τὸν εὐεργέτην, παρ' οὗ τὰ πάντα ἔχω, ἀγνωμῶν φανῶ, ἐχάραξα τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμάς, ἀτελεῖς μὲν κατὰ πλείεστας τοῦ λόγου ἀρετάς, ἀλλ' αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων ἀφηγουμένας.

Ἐγράφη ἐν Νεαπόλει τῆς Καππαδοκίας, ἡμερᾶς Ἰανουαρίου δ'

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Π. Ι. ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΕΝ ΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΙΣΧΥΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ (*)

Ἐν οὗτῳ τεύχετι συντόμως διαλαβόντες τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἰσχύοντος δικαίου ἐπιλαμβανόμεθα ἡδὴ τῆς ἐρευνῆς τῶν καθ' ἕκαστα ἐπὶ τῶν ἀρρωδῶντων τῶ οἰκογενειακῶν δίκαιον, ὅπερ ἀποτελεῖ ἴδιον σύστημα τοῦ καθ' ἕλον δικαίου, ἅτε προστιθέμενον νέον στοιχεῖον καθ' ἕλας τὰς διεπούσας τὸν θεσμόν τοῦτον διατάξεις.

Ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Καλλιγῆς οὐσιώδης διαφορὰ ὑφίσταται μεταξύ τοῦ δικαίου τῶν ἐνοχῶν καὶ τοῦ περὶ οἰκογενειακῶν θεσμοῦ, καθότι αἱ μὲν ἐνοχίαι περιστρέφονται περὶ ὕλικα πράγματα, ἡ δὲ οἰκογένεια περὶ ἐνώσιον προσώπων ἐπὶ σκοπῷ συμβιώσεως. Ἐν ταῖς ἐνοχίαις ἡ σχέσηὶς τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἠθικῆς εἶνε μόνον ἀρνητική, καθότι ἐν αὐταῖς προαδεχόμεθα πάντα τὰ συναρῶσαντα, καθ' ὅσον δι' αὐτῶν δὲν προσβάλλονται τὰ χρηστὰ ἤθη· ἐν τῷ γάμῳ ἡ σχέσηὶς τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἠθικῆς εἶνε θετική· ἐν αὐτῷ ἡ ἠθικὴ καὶ τὸ δίκαιον συντεκνίζονται, καὶ ἐκ τῆς ἠθικῆς προικόμεθα τοὺς ἄριστους τοῦ δικαίου. Ἐν τῷ γάμῳ δὲν ὑπόκειται ἀπλῶς ὁ λόγος περὶ ὕλικῶν πραγμάτων, ἀλλὰ περὶ αὐτῶν τῶν προσώπων κατὰ τὴν ἠθικὴν αὐτῶν ἀξίαν.

Ὁ ἐξ Ἰωαννίνων Καμπανίας Θεόφιλος ἐν τῷ νομοκάνονι αὐτοῦ τῷ ἐν χειρογράφῳ ὑπ' ἀριθμῷ 261 ἀποκειμένῳ ἐν τῇ κατὰ τὸ ἀγιώνυμον ὄρος σεβασμίᾳ τοῦ Ἐσφιγμένου μονῆ ὁρῶει ὅτι «ὁ γάμος τότε εἶνε τίμιος καὶ ἐν Κυρίῳ, ὅταν δὲν γίνεται διὰ πάθος ἡδονῆς, ἀλλὰ διὰ τεκνοποιίαν, νὰ γεννηθῶσιν τέκνα καὶ νὰ διδάξων αὐτὰ εἰς θεοσεβείαν, καὶ διὰ διαδοχὴν τοῦ γένους καὶ τοῦ οἴκου τὴν οἰκονομίαν, ἔτι ὁ πλάσας Θεὸς ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς».

Ἐν τῷ ἄριστῳ τούτῳ τῷ δολέντῳ εἰς τὸν γάμον καὶ ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἀκαμάσαντος ἱεράρχου, σαφῶς διατυπῶνται ἡ ἠθικότης στοιχεῖον τοῦ δικαίου ἐν τοῖς περὶ γάμου, ὡς συναρμόττουσα τὴν πρὸς ἄλληλα τῶν προσώπων σχέσιν καὶ δημιουργοῦσα τὸν σύνδεσμον αὐτῶν ἢ ἐννοιαν καθαρώς εἰς τὸν θεσμόν τοῦτον ἀποδιδόμενῃν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐν τοῖς τῶν ἀγ. πατέρων συγγράμμασι καθαρῶμεν.

Τὴν ἠθικότητα ὡς στοιχεῖον τοῦ γάμου ἐναρῶμεν διδασκομένην καὶ παρὰ τῶν ἔξω σοφῶν, ἐφ' ᾧ καὶ τὸν μὲν Λυκούργον ἐκ τοῦ Πλουτάρχου· μανθάνομεν θεσμοθετοῦντα παρὰ Σπαρτιάταις «ὁ νυμφίος οὐ μεθίων, οὐδὲ ὀρυπτόμενος, ἀλλὰ νήφων, ὡς περὶ αἰεὶ, δεδειπνηκῶς ἐν τοῖς φιδιτοῖσι» κρείσειερχεσθαι τῇ νύμφῃ «συνδιαιτρίφας δὲ χρόνον οὐ πολλόν, ἀπέρχεσθαι κοσμίως οὐπερ εἰώθει τὸ πρότερον, καθευδῆσων μετὰ τῶν ἀλλῶν νέων· καὶ τὸ λοιπὸν οὕτω πράττειν τοῖς μὲν ἡλικιωταῖς συνδημερῶν καὶ συναναπαυόμενος, πρὸς δὲ τὴν νύμφην μετ' εὐλαθείας φοιτῶν, αἰσχυνόμενος καὶ δεδοικῶς μὴ τις αἰσῶσιτο τῶν ἐνδόν... καὶ τοῦτο πράττειν οὐκ ὀλίγον χρόνον, ἀλλ' ὥστε καὶ παῖδας γενέσθαι ἐνίους, πρὶν ἐς ἡμέραν θεάσασθαι τὰς αὐτῶν

1. Ὁρα τὴν ὑπ' ἀριθμ. Δ' ἐπιστολὴν.

1. Ἐν βίῳ Λυκούργου § 18.

γυναίκας· ἡ δὲ τοιαύτη σύνοδος ἐγκρατείας καὶ σωφροσύνης ἀσκησις· τὸν δὲ Πλάτωνα ἀκούομεν ἐν τοῖς νόμοις αὐτοῦ θεσμοθετοῦντα, «περὶ γάμων δὴ ταῦτ' ἔστω παραμύθια λεγόμενα, καὶ δὴ καὶ τὰ ἐμπροσθεν τούτων ῥηθέντα, ὡς χρὴ τῆς ἀειγενούς φύσεως ἀντέχεσθαι, τῷ παιδάς πλείδων καταλείποντα αἰεὶ τῷ Θεῷ ὑπηρετάς ἀνθ' αὐτοῦ παραδιδόναι». Ὅτι δὲ σκοπὸν τοῦ γάμου τὴν τεκνοποιίαν ὁ Λυκούργος ἔθετο καὶ ἐν τούτῳ τὴν ἠθικότητα ὡς στοιχεῖον αὐτοῦ ἀνέγραψε, μὴ θάνομεν πρὸς τούτοις καὶ ἐξ ὧν ὁ Ξενοφῶν ἀπερνημένους ἐν τοῖς περὶ Λακεδαιμονίων πολιτείας ὑπ' αὐτοῦ γραφείσιν,² ὅθεν βλέπομεν καὶ τοὺς ἐξω σοφούς κατακολουθοῦντας ἐν τοῖς περὶ γάμου τῆ Κυριακῆ διαταγῇ «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς»³, δι' ἧς ὁ δημιουργὸς καὶ πλάστης τὸ τοῦ γάμου καθηγάτα μυστήριον, σκοπὸν αὐτοῦ καὶ τέλος, καθορίσας τὴν αὐξήσειν καὶ τὸν πληθυσμὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους πρὸς δοξολογίαν καὶ αἶνον τοῦ ἁγίου Λύτου ὀνόματος. Ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐν τῇ πρὸ τοῦ νόμου ἐποχῇ καὶ κατὰ τὴν νομικὴν περίοδον ἐνορωμέναι τὰς γυναῖκας τῶν Ἑβραίων εὐφραίνόμεναι ἐπὶ τέκνοις⁴, τοὺς δὲ Ἑβραίους μακάριον λογιζομένους ἐκείνων, οὗ ἡ γυνὴ ὡς ἄμπελος εὐθροῦσα ἐν τοῖς κλίτεσι τῆς οἰκίας αὐτοῦ, οἱ δὲ υἱοὶ ὡς νεόφυτοι ἐλαίων κύκλις τῆς τραπέζης αὐτοῦ, ὅτι ἡλόγησεν αὐτὸν Κύριος ἐκ Σιών καὶ εἶδεν υἱοὺς τῶν υἱῶν αὐτοῦ⁵. Ἐπὶ τούτῳ ἐν ταῖς χρονικαῖς ταύταις περιόδοις ἐνορωμέναι τὰς γυναῖκας τῶν Ἑβραίων κρινούσας ὡς δυστύχημα χαλεπὸν καὶ θεινὴν ἀνωθεν ἀπ' οὐρανοῦ καταπεμπόμενῃν αὐταῖς τιμωρίαν τὴν στερῶσιν· ἔθεν καὶ ἀκούομεν τῆς Σάρρας ἐν παραπῶν λεγούσης τῷ Ἀβραάμ· «ἰδοὺ συνέκλεισε με Κύριος τοῦ μὴ τίκτειν»⁶ καὶ τῆς Ραχὴλ ἐν πόνῳ ἀναφωσύσης τῷ Ἰακώβ· «ὁδός μοι τέκνα· εἰ δὲ μὴ τελευτήσω ἐγώ»⁷· ἐπὶ τούτῳ ἐνορωμένῃ Ἄνναν τὴν Ἑλκκὰν θλιβομένην καὶ ἀθυμοῦσαν «ὅτι Κύριος συναπέκλεισε τὰ περὶ τὴν μήτραν αὐτῆς, ὅτι οὐκ ἔδωκεν αὐτῇ Κύριος παιδίον κατὰ τὴν θλίψιν αὐτῆς καὶ κατὰ τὴν ἀθυμίαν τῆς θλίψεως αὐτῆς»⁸· ὅθεν ἐνιαυτὸν κατ' ἐνιαυτὸν ἀνῆρχετο εἰς οἶκον Κυρίου «καὶ ἠθύμει, καὶ ἔκλαιε, καὶ οὐκ ἤσθιεν»⁹. Ἐπὶ τούτῳ ἐνορωμένῃ αὐτὴν κατώδυσον ψυχῇ καὶ κλειούσαν πρσευγομένην πρὸς Κύριον, ἀκούομεν δὲ αὐτῆς εὐχομένης, « Ἀδωναὶ, Κύριε ἐλωαὶ σαβαὼθ, ἐὰν ἐπιβλέπων ἐπιβλέψης ἐπὶ τὴν ταπεινώσιν τῆς δούλης σου, καὶ δφῇ· τῇ δούλῃ σου σπέρμα ἀνδρῶν, καὶ δώσω αὐτὸν δότον ἐνώπιόν σου ἕως ἡμέρας θανάτου αὐτοῦ»¹⁰. Ἐπὶ τούτῳ ἀκούομεν τῆς Ἐλισάβετ ἐν τῷ συλλαβεῖν τὸν Προδρόμον ἐν τῇ κοιλίᾳ

αὐτῆς λεγούσης· «οὕτω μοι πεποίηκεν ὁ Κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἐπειδὴν ἀρελεῖν τὸ ὄνειδος μου ἐν ἀνθρώποις». Ἡ ἠθικότης ἄρα τοῦ σκοποῦ ἢ συναρμύττουσα τὴν πρὸς ἀλλήλα τῶν προσώπων σχέσιν καὶ δημιουργοῦσα τὸν σύνδεσμον αὐτῶν κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου διαταγὴν, εἶνε τὸ νέον στοιχεῖον τὸ προστιθέμενον εἰς τὸ δίκαιον ἐν τῇ ἀνελιξει τῶν οικογενειακῶν σχέσεων, ἐξ ὧ καὶ ἴδιον ἀποτελεῖται σύστημα δικαίου, τὸ οἰκογενειακόν.

Νομοδιδάσκαλοι τινες ἀφορηθέντες ἐκ τῆς παρὰ Ἀριστοτέλει ἀπαντώσης ἀρχῆς ὅτι αἱ ἀνθρώποι οὐ μόνον τῆς τεκνοποιίας χάριν συνοικοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰς βίον¹ ὑπεστήριξαν ὅτι καὶ μὲν πλησιεστέρα εἰς τὴν ἠθικὴν ἐνοίαν τοῦ γάμου εἶνε ἡ παιδοποιία καὶ ἡ τῶν παιδῶν ἀνατροφή ἐπὶ παιδῶν γνησίων ἀρότω, ἀλλ' ὅτι ὅσον μέγας εἶνε αὐτός ὁ σκοπὸς καὶ οὐσιωδῶς ἐνδιαφέρει τὴν κοινωνίαν, δὲν εἶνε ὁμοῦ καὶ ἀποκλειστικός, ἀπειδὴ, λέγουσι, «τί ὅλογονε μὲν εἶπε τότε περὶ τῆς ἀπειρίας, μὴ ἐξ αἰτίας αὐτῆς ἐκταίωθη ὁ γάμος, ἢ δὲν γρεωστείται ἀμοιβαία πίστις, ἢ εἶνε ἤττον ἠθικός»; Οἱ ταῦτα λέγοντες συγγέουσι τὰ ἀδῆλα μελλοντικὰ ἐνδεχόμενα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ γάμου. Καὶ μὲν, ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης², «οὕτω προφρονόμηται ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἑκάτερον ἢ φύσις, τοῦ τε ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός, πρὸς τὴν κοινωνίαν»· ἀλλὰ τὸ ἐν τούτῳ στοιχεῖον τῆς ἠθικότητος, ἐγκρατείας ἐν τῷ πόθῳ οὐχὶ τῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ τοῦ «τῆς ἀειγενούς φύσεως ἀντέχεσθαι, τῷ παιδάς παιδῶν καταλείποντα, αἰεὶ τῷ Θεῷ ὑπηρετάς ἀνθ' αὐτοῦ παραδιδόναι». Ἡ τοῦ πόθου τούτου ἐκπλήρωσις ἀνωτέρας τῆς ἡμῶν βουλήσεως ἔργον ἐστίν· ἔθεν καὶ ἐν ταῖς Γραφαῖς βλέπομεν τὸν πατριάρχην Ἰακώβ ὀργισθέντα ἐπὶ τοῖς πρὸς αὐτὸν λόγοις τῆς γυναικός αὐτοῦ Ραχὴλ, οὗς ἀνωτέρω μετεγράψαμεν, καὶ ἀκούομεν αὐτοῦ ἐν ἡμῶν λέγοντος αὐτῇ· «μὴ ἀντὶ τοῦ Θεοῦ ἐγώ εἰμι, ὅς ἐπτέρησέ σε καρπὸν κοιλίας»;³ ὅθεν καὶ τοῦ ἀποστόλου ἀκούομεν φωνοῦντος⁴ «τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, πόρνος δὲ καὶ μοιγὸς κρίνει ὁ Θεός», καὶ διδάσκοντος ἐν τούτοις ὅτι ἂν ἀπεκλείσθῃ ἡ γονὴ τῶν εἰς γάμου κοινωνίαν ἐλθόντων, ἡ ἠθικὴ δὲν ἀπαλλάττει τοὺς διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου συνδεθέντας τῆς ἱερότητος τῶν ὑποσχέσεων αὐτῶν, τῆς πρὸς ἀλλήλους πίστεως καὶ τῆς ἐν πᾶσι χρηστότητος, οὐδ' ἀπαλείφει τὸ τοῦ γάμου τίμιον, οὐ σκοπὸς ἐν τῇ συνάψει αὐτοῦ ἐτέθη ἡ ἔννομος συζυγία καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς παιδοποιία. Ἐπὶ τούτοις καὶ ὁ κλεινὸς Μελέτιος ὁ Πηγᾶς τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ μακαρίου Παύλου ἐν ὄφει ἔχων γράφει⁵· «πλὴν ἐστὶ καὶ τοῖς γαμοῦσι (βουλομένοις γε) τὸ πρᾶγμα οὐκ ἀκαρπὸν, καὶ πνευματικῆς ἐπαγγελίας χωρὶς· οὐδὲ γὰρ ὡς ἔθνῶν γαμικὰ συναλλάγματα σαρκικῶς ἐνοῦσθαι μόνον δόξαιεν ἂν χριστιανῶν παῖδες, ἀλλ' ἐξοῦσι

1. Πλάτ. νόμ. 5' 774.

2. κερ. α' § 8.

3. Γεν. Α' 28.

4. αὐτόθ. κε' 22. καὶ Ψαλμ. ριβ' 9.

5. Ψαλμ. ρκζ'.

6. Γεν. ιε' 2.

7. αὐτόθ. λ'.

8. Βασιλ. Α' α' 6.

9. αὐτόθ.

10. αὐτόθ. ιθ, 11.

1. Λουκ. α' 25.

2. Ἠθικ. Νικομ. θ' 11.

3. Οἰκον. γ'.

4. Γεν. λ' 2.

5. πρὸς Ἑβρ. ιγ' 4.

6. Περὶ χριστιανισμοῦ βιβλ. γ'.

τὴν σαρκικὴν ἔνωσιν εἰς σάρκα μίαν, καὶ τὴν κατὰ σάρκα ἀύξησιν καὶ ἐπίδοσιν, ὡς Χριστοῦ ἐνώσεως, καὶ εἰς Χριστὸν ἀύξησιν καὶ ἐπίδοσιν μυστικῆς, ὡς τε σύμβολον. Ταῦτον γάρ τι ἐστὶ τὸ μυστήριον τοῦτο: οὕτω χριστιανοὶ καὶ ἐν σαρκὶ περιπατοῦντες, οὐ κατὰ σάρκα πολιτεύονται». Ὅθεν καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώρητος ἐρμηνεύων τὸ ἐν τῷ Λευιτικῷ¹ εἰρημένον σημεῖο: «... πῶς οὖν ἀκάθαρτον καλεῖ τὸν κατὰ νόμον μιγνύμενον; ἀλλὰ δῆλόν ἐστιν ὡς καὶ τῆς κατὰ νόμον μίξεως συμμετρίας διδάσκει, καὶ κελεύει παιδογονίας χάριν, ἀλλ' οὐ φιληδονίας γίνεσθαι τὴν συνάφειαν»².

Τοιαύτης οὕσης τῆς περὶ τοῦ γάμου ἐννοίας, τῆς δὲ ὀρθοδόξου διδασκαλίας καταταττόσης αὐτὸν ἐν τοῖς μυστηρίοις, ἅτε αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ εὐλογήσαντος³ αὐτὸν ἐν τοῖς προσώποις τοῦ πρωτοπλάστου ζεύγους, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἐν ἀνθρώποις ἀναστροφὴν κυριώτατος τὸν νόμον τοῦτον⁴, τοῦ δὲ ἀποστόλου καὶ διδασκάλου τῶν ἔθνῶν κηρύττοντος «τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα»⁵, ἐν μὲν τῇ ἐκκλησίᾳ αἰετοτε θεῖον καθήρυμα καὶ μυστήριον ἦν ὁ θεσμὸς οὗτος ὑπὸ μὲν τοῦ Τερτυλλιανοῦ⁶ καταλεγόμενος ἐν ταῖς ἱεροτελεστίαις αὐ καλεῖται sacramentum, ὑπὸ δὲ τοῦ Ἀλεξανδρέως Κλήμεντος⁷ ἀναγόμενος σὺν τῷ μακαρίῳ Παύλῳ εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐφ' ᾧ καὶ μετὰ τοῦ ἱεροῦ Ἀμβροσίου αἰετοτε αὕτη ἐδιδάχθη ὅτι «ὁ παραβαίνων τοὺς νόμους τοῦ γάμου, ἀπόλλυσι τὴν ἐν αὐτῷ χάριν. Αὐτὸς ὁ Θεὸς φρουρεῖ τὸν γάμον, δι' ὃ καὶ ὁ παραβάτης ἀμαρτάνει κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ στερεῖται τῆς καινῆς τοῦ οὐρανοῦ μυστηρίου»⁸. ἐν δὲ τῇ πολιτείᾳ ἐξεζητήθη ἵνα ἡ ἐξωτερικὴ κατάστασις τοῦ βίου καταστή σύμφωνος πρὸς τὸ ἐνδόμυχον αἰσθημα τῆς καθ' ἅλας τῆς σχέσεως καθαρότητος τοῦ οἰκιακοῦ βίου, ὅπερ διὰ τοῦ εὐαγγελίου καὶ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ἐξηπλώθη ἐπὶ τοῦ κόσμου, διδάχθεντος ὅτι ὁ γάμος εἶνε ἕνωσις ἠθικῶς συναπτομένων ὄντων, συνεργουμένων πρὸς παιδοποιεῖν εἰς συμβίωσιν ἐν ἀγάπῃ καὶ χρηστότητι, καθ' ἣν ἀμφότεροι μὲν εἰσιν ἴσοι, ἀλλ' ἡ γυνὴ ὡς ἀρθενστέρα, ἀπλῶς ὑποτάσσεται⁹. ἔθιν καὶ οἱ ἐν τῇ ἔθικῃ ἐποχῇ περὶ γάμου νόμοι μετερρυθμίσθησαν συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχάς, ἃς ὁ χριστιανισμὸς περὶ τοῦ θεσμοῦ τούτου ἐδίδαξε καὶ καθ' ἃς τὰ τοῦ οἰκογενιακοῦ ἡμῶν ρυθμίζονται βίου ὡς μερικώτερον ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς βέβηλα τεύχους ἀρχόμενοι ἐκ τῶν περὶ μνηστείας διατάξεων.

Μητῆς Δ. Χημουδπούλου

1. ἰε' 2.

2. Θεοδώρ. ἐρμην. τῆς πεντατεύχου.

3. Γεν. α' κε' 6' 23, 24.

4. Ματθ. ιθ' 6.

5. πρὸς Ἐφεσ. ε' 32.

6. liber. de praeser. adv. haeret.

7. Στρομ. γ' 21.

8. Lib. II de Abrah. c. 7.

9. πρὸς Ἐφεσ. ε' 22.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

Τῇ προσεχει κυριακῇ ἡ ἐπομένη ἀναγνωσθήσεται εὐαγγελικὴ περικοπή:

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἠνάγκαζεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ προῆγει αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπολύτη τοὺς ὄχλους. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος καὶ ἴδαν προσεύχασθαι. Ὁσίας δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. Τὸ δὲ πλοῖον ᾗρημίον τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων· ἦν γὰρ ἄνεμος ὁ ἄνεμος. Τετάρτη δὲ φυλακῆ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ περιπατοῦντα, ἐταράχθησαν, λέγοντες, ὅτι φάντασμα ἐστίν, καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. Ἐύθεως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων· Θαρσύνετε, ἐγὼ εἰμι, μὴ φοβέσθε. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπε· Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κλείσον με πρὸς ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα· ὁ δὲ εἶπεν· ἔλαθι. Καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος, περιπάτησεν ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν, ἐροῦσῆθη καὶ ἠρξάμενος καταποντισθῆσαι, ἐκραξὲ λέγων· Κύριε, σῶσόν με. Ἐύθεως δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπέλαβετο αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ· ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασται; Καὶ ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον ἐκάπασεν ὁ ἄνεμος. Οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ, ἐλθόντες, προσκύνησαν αὐτῷ λέγοντες· ἀληθὴς Θεοῦ υἱὸς εἶ. Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γενισαρέθ.

Ματθ. ιθ' 22 - 34.

Ἡ τῇ προσεχει κυριακῇ ἀναγνωσθησομένη εὐαγγελικὴ περικοπή ἀφορᾷ διηγήματά τινα ἱστοροῦντα τὰ γενόμενα βτε ὁ Σωτὴρ τῇ δυνάμει τῆς θεότητος αὐτοῦ περιπάτησεν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ὃν τρόπον περιπατοῦμεν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἐν τῇ μελέτῃ ὁμοῦ τῶν διηγημάτων τούτων ἀνευρίσκει τις νοήματα ὀχυραστὰ καὶ ψυχρωτῆρκα, ἅτινα μόνῃ ἡ τῆς θεοδόξου βιβίου μελέτῃ καὶ ἔρευνα παρέχει, διότι κατὰ τὴν προσφυᾶ τοῦ κλεινοῦ θεοτόκου παρομοίωσιν, κάθως μόνος οἱ καταβαίνοντες εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης εὐρίσκουσι τοὺς πολυτίμους μαργαρίτας, οὕτως οἱ τὸ βάθος τῶν θεῶν λόγων διερευνῶντες, τὰ σωτήρια ἀνευρίσκουσι νοήματα. Τοῦτο ὁ προφητᾶνὰς ἐξεδήλωσεν εἰπὼν· «μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαργαρίτα αὐτοῦ»¹. Ἴνα τοῖνον τῆς μακρίας προσηγορίας καταλιθώμεν, ἀσχοληθώμεν καὶ σήμερον περὶ τὴν μελέτην τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου, ἐν ᾧ ὁ τοῦ Πέτρου ἑλεγγος δίδωσιν ἡμῖν ἀφορμὴν εἰς ἀκριβεστέραν ἔρευναν τῶν κατὰ τὴν ὀλιγοπιστίαν, τὴν ψυχραίνουσαν τὸν πόθον τῆς ἀρετῆς καὶ κατακρημνίζουσαν εὐκόλως εἰς τῆς ἀμαρτίας τὸν βόθυνον.

Ὁ ὀλιγόπιστος, καθ' ἃ παρατηρεῖ ὁ θεοτόκος, διαφέρει τοῦ πιστοῦ καὶ τοῦ ἀπίστου, καθὼς τὸ ὕδωρ τὸ χλιαρὸν τοῦ ὕδατος τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ. Τὸ χλιαρὸν ὕδωρ ἔχει πῦρ ἐπέσκατον, ἀλλὰ ὀλίγον, τὸ θερμὸν ἔχει πολὺ, τὸ ψυχρὸν οὐδέν. Ὁ ὀλιγόπιστος ἔχει μὲν πίστιν, πλὴν ὀλίγην, ὁ πιστὸς πολλήν, ὁ ἀπίστος οὐδεμίαν. Τὸ χλιαρὸν ὕδωρ ἔχει μὲν δύναμιν, πλὴν ὀλίγην, τὸ θερμὸν ἔχει πᾶν, τὸ ψυχρὸν οὐδεμίαν. Ὁ ὀλιγόπιστος ἔχει μὲν ζῆλον, πλὴν πολλὰ ὀλίγον, ὁ πιστὸς ἔχει πολὺν, ὁ ἀπίστος οὐδένα. Ἐκ τούτου ὁ μὲν ἀπίστος, ἐπειδὴ οὐδόλως πιστεῖται

1. Ψαλμ. ρη' 2.

εις τὸν Θεὸν ἀνυποστόλως περιφρονεῖ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ· ἐπειδὴ οὐδένα ζῆλον ἔχει οὐδεμίαν ἀναλαμβάνει φροντίδα πρὸς κατάρτισιν τῆς ἀρετῆς· ὁ πιστός, ἐπειδὴ καὶ θερμῶς πιστεύει, καὶ πολλὸν ζῆλον ἔχει, συμμορφοῦται πρὸς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἀμελεῖ τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα· ἐν ᾧ ὁ ὀλιγόπιστος, ἐπειδὴ διατάζει εἰς τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ καὶ ὀλίγον ἔχει ζῆλον, εὐκόλως περιφρονεῖ τοὺς θεῖους νόμους, εὐκόλως γυμνοῦται τοῦ οὐρανοῦ τῆς ἀρετῆς ἐνδύματος καὶ καταπίπτει εἰς τὸν βίβινον τῆς ἀμαρτίας.

Ταῦτα ἐν κεφαλαίῳ διδάσκει ἡμᾶς ἡ ὑπὸ μελέτην εὐαγγελικὴ περικοπή, ἥς κατῆρξάτο ὁ τὰς περικοπὰς τῶν κατὰ πᾶσαν κυριακὴν ἀναγινωσκόμενων εὐαγγελίων διατάξασθαι ἐκ τῆς περιόδου, δι' ἧς ἔλλειπεν ἡ τὴν παρελθούσαν κυριακὴν ἀναγινωσθεῖσα, ἡ λέγουσα

Καὶ εὐθὺς ἠνάγκασεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προῆγεν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν ἕως οὗ ἀπολύτη τοὺς ὄχλους.

Ἡ ἐπανάληψις αὐτῆ ἐγένετο οὐχ ἄσκοπως, ἀλλ' ἵνα τὸ μὲν δυνηθῆμεν καὶ ἀκολουθήσωμεν τὴν σειράν τῆς εὐαγγελικῆς διηγήσεως μετὰ τὸ ἐν τῇ ἐρήμῳ θαῦμα τοῦ διὰ πέντε ἄρτων καὶ δύο ἰχθύων χριστασμοῦ πεντακιχθίλιων ἀνδρῶν χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων, τὸ δὲ παιδευθῶμεν ἵνα μὴ τὸ πρῶτον καὶ καθῆκον διαπραττωμεν ἐπιδεικτικιάσεως χάριν καὶ ἕνεκεν ἀνθρωπαρεσκείας, ἀλλ' ἀρετικώμεθα πράττοντες τὸ ἀγαθόν, διότι ἀγαθὸν ἐστὶ καὶ ἀρεστὸν ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου, οὗ οὐδεὶς τόπος κατ' οὐδένα κειρὸν, οὐδ' ἐν ῥιπῇ κἄν ὀρθαλμοῦ ἐστερημένος μένει τῆς παρουσίας.

Ἐπὶ τούτῳ καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ διδασκάλου δυσασπόμενον τῶν μαθητῶν ἀνιττόμενος ὁ ἱερός εὐαγγελιστὴς

ἠνάγκασεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ

εἶπε, «τὴν πολλὴν τῶν μαθητῶν προσεδρεύαν δεικνύς» ὡς ὁ χρυσολόγος ἐξηγεῖ ἐρμηνευτῆς· ἀπολύει δὲ τοὺς ὄχλους «οὗ θέλων ἐπιτρέψαι αὐτοὺς, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, ἵνα μὴ ὀξὴ φιλόκομος»· Ἀλλὰ καὶ ἕτερος λόγος τῆς τοῦ Σωτήρος σκέψεως προήδρυσεν εἰς τὸ ἀπολύσαι τοὺς ὄχλους· τοῦτον διασαφηνίζει ἡ προῖοντα ἀρήρησις τοῦ εὐαγγελικοῦ κειμένου παρ' οὗ διδασκόμεθα ὅτι

καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἀνέθι εἰς τὸ ὄρος κατ' ἴδιαν προσεύχασθαι

διδάσκων ἡμᾶς ὅτι ὀφείλομεν ἀπεριπάστως προσευχέσθαι, ἥτοι ὅτι ὀφείλομεν ἐν τῇ ὥρᾳ προσευχῆς νὰ ἀποβάλωμεν τὰς κοσμικὰς ἐνοχλήσεις καὶ τὸν θόρυβον τῶν παθῶν καὶ οὕτω μεταγάγωμεν καὶ νοῦν καὶ διάνοιαν ἐπὶ τὸ ὄρος, ὃ ἠδὲ ὁκῆσεν ὁ Θεὸς κατοικεῖν ἐν αὐτῷ¹. Διὰ τοῦτο συνεχῶς εἰς τὰς ἐρήμους ἀπέρχεται, καὶ ἐκεῖ διανυκτερεύει πολλάκις εὐχόμενος, παιδεύων ἡμᾶς ἵνα καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ καιροῦ καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ τόπου ἐν ταῖς προσευχαῖς θηρεύωμεν ἀταραξίαν. Τὰ πάντα δὲ δι' ἡμᾶς ποιεῖ· ἅτε Αὐτὸς οὐδὰμὸς δεῖτο προσευχῆς ἢ δεήσεως· ἐπὶ τούτῳ καὶ διὰ μακρῶν προστήχεται

ὀψίας δὲ γενομένης μόνος ἦν ἐκεῖ

καὶ ἄχρις ἑσπέρας παρέμεινε μόνος καὶ κατ' ἴδιαν προσευ-

χόμενος, διδάσκων ἡμᾶς ὅτι οὐχὶ σπουδῆ καὶ ταχύτης, ἀλλὰ παράταξις καὶ ἐπιμονὴ ἀναγκαῖα εἰς τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς· «ἕως δὲ ὀψίας εὐχεται, λέγει ὁ Θεοφύλακτος, διδάσκων ἡμᾶς μὴ ταχέως ἀρίστασθαι τῆς προσευχῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς νυκτὸς μάλιστα τοῦτο ποιεῖν, τότε γὰρ ἡσυχία πολλή».

Ἐν τούτῳ τοῦ χρόνου «ὁ ἐξάγων ἀνέμους ἐκ Ἰησαυρῶν αὐτοῦ, ὁ δεσπόζων τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης, τὸν δὲ σάλον τῶν κυμάτων αὐτῆς καταπραυνῶν»², δὲν ἐξήγαγεν ἄνεμον βοηθῶν, οὐδὲ κατεστόρησε τῆς θαλάσσης τὰ κύματα, ἀλλ' ἀρ' οὗ ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον ἐπέτρεψεν, ἵνα ὑπὸ τῶν κυμάτων βασιμισθῆ τὸ δὲ πλοῖον ᾗ ἡ μέσον τῆς θαλάσσης ἦν βασιμιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων

Τὴν φυσικὴν δὲ αἰτίαν ἀναγράφων ὁ ἱερός εὐαγγελιστὴς ἐπισημαιοὶ

ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος

Πρὸς τί δὲ τοῦτο; ἵνα δοκιμάσῃ τὴν πίστιν αὐτῶν καὶ ἐξοικειώσῃ αὐτοὺς πρὸς τοὺς κινδύνους, οὓς ἐμελλον νὰ ὑποφέρωσι περιφέροντες ἀνὰ τὴν οἰκουμένην τὸν σταυρὸν Αὐτοῦ καὶ διδάσκοντες τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας· ἵνα διδάξῃ αὐτοὺς ὅτι εἰς πάντα κινδύνους καὶ πᾶσαν ἀνάγκην ἐτοίμη εἰς ἀρωγὴν καὶ βοήθειαν ἡ πανσθενὴς Αὐτοῦ δεξιὰ, προθίνουσα καὶ λυτροῦσα τοὺς ἐπ' αὐτὸν πεποιθότας καὶ ἐλπίζοντας. Ὅθεν τὸ δεύτερον ἦδη ἐπέτρεψε τῇ θαλάσῃ κλυδωνισθῆναι καὶ τοὺς μαθητὰς εἰς φόβον ἐνέβαλεν, «ἵνα μάθωσι, λέγει, ὁ Θεοφύλακτος, γενναίως φέρειν τοὺς πειρασμούς, καὶ ἐπιγνώσῃ τὴν Αὐτοῦ δύναμιν». Καὶ τὸ μὲν πρῶτον μετ' αὐτῶν ἦν³, ἀλλὰ κατ' ἀνθρώπον ἐκάλευδεν ἦδη δὲ τέλεον τῷ σώματι ἀρίστατο αὐτῶν, καὶ μέσον θαλάσσης τὸν κλυδῶνα ἤγειρεν, ἵνα μείζονα ἐμβάλη αὐτοῖς φόβον, καὶ αἰσθητοτέραν ποιηθῆται τὴν τῆς σωτηρίας ἐντύπωσιν. Ὅθεν δτε τὸ πρῶτον ἐν τῇ αὐτῇ θαλάσῃ ἐκινδύνευσαν παρὴν σωματικῶς ἵνα ἐξ ἐτοίμου παραμυθῆσθαι αὐτοὺς· ἦδη τῷ σώματι ἀπὴν μακρὰν ἐπὶ τοῦ ὄρους προσευχομένου· Ἐπὶ μείζονα δὲ καθοδηγῶν αὐτοὺς ὑπομονὴν, συγχωρεῖ ἵνα ἐν μέσῃ θαλάσῃ διεγερθῆ ὁ χειμῶν, ὥστε μηδὲ ἐλπίδα σωτηρίας προσδοκῶσί ποτε, καὶ οὐδὲ τούτοις ἀρκεῖται, ἀλλ' ἀρήρῃσιν αὐτοὺς ἵνα δι' ἐβλῆς τῆς νυκτὸς κλυδωνίζονται, «ἀδειγείραν αὐτῶν, ὡς εἶμαι, (λέγει ὁ χρυσορρήμων πατήρ) πεπωρωμένην τὴν καρδίαν, καὶ γὰρ τοσοῦτον ὁ φόβος, ὅν μετὰ τοῦ χειμῶνος καὶ ὁ καιρὸς ποιεῖ· μετὰ δὲ τῆς κατανύξεως καὶ εἰς ἐπιθυμῶν μείζονα αὐτοὺς ἐνέβαλε τὴν αὐτοῦ, καὶ εἰς μνήμην διηνεκῆ».

Ὅθεν δὲν προσῆλθεν αὐτοῖς ἀμέσως ἐπίκουρος, ἀλλ' ἠργοπόρησε καὶ ἀνέβαλε τὴν βοήθειαν καὶ τὴν λύτρωσιν αὐτῶν ἐκ τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ φόβου· τούτου ἕνεκεν δὲν προσεδράμεν ἀμέσως εἰς ἀντίληψιν τῶν κινδυνευόντων, ἀλλὰ

Τετάρτη φυλακὴ τῆς νυκτὸς ἀπῆλλε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης

Ὡς οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι οὕτω καὶ οἱ Ἑβραῖοι

χάριν τῶν κατὰ διαφόρους τόπους φυλακτόντων στρατιω-
τῶν, οἵτινες εἰς ὠρισμένα τοῦ καιροῦ δικστήματα ἡμεί-
βοντο ἀλλήλοις τὴν φυλακὴν ἠκολούθουν τὴν κατὰ φυλα-
κὰς διαίρεσιν τῆς νυκτός, ἐφ' ἧ καὶ ὁ Σουλδὰς λέγει ἐν λέ-
ξει ἀφυλακκί τῆς νυκτός, αἱ διαίρεσεις καθ' ἃς οἱ φύλακες
τὰς φυλακὰς ἀλλήλους ἐγχειρίζουσι». Πρὸ τῆς Βαβυλω-
νίου αἰχμαλωσίας ἡ νύξ διήρκειτο παρ' Ἑβραίοις εἰς τρεῖς
φύλακας. Ἡ πρώτη τούτων, ἣτις καὶ ἀρχὴ φυλακῆς¹ ἐ-
λέγετο ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου καὶ διήρκει μέ-
χρι τῶν 10 μ. μ. ὠρῶν· ἡ δευτέρα, ἣτις φυλακὴ μεσούση²
ἐκαλεῖτο, ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς 10 καὶ παρτείνετο μέχρι τῆς
2 μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὥρας· ἡ δὲ τρίτη, ἣτις φυλακὴ
ἑσθ.νῆ³ καὶ, πρὸς ἡμέραν⁴ ἐκαλεῖτο ἤρχιζεν ἀπὸ τῶν 2 καὶ
παρτείνετο μέχρι τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. Ἄφ' οὗ ὅμως
ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους οἱ Ἑβραῖοι παρεδέξαντο
καὶ τὴν κατ' ἐκείνους διαίρεσιν τῆς νυκτός εἰς τέσσαρας
φυλακὰς (vigiliae), ἣτοι ὁ ψ ἐ, τὸ ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡ-
λίου μέχρι τῆς 9 μ. μ., μεσονύκτιον τὸ ἀπὸ τῶν 9
μέχρι τῶν 2, ἀλεκτροφωνίαν τὸ ἀπὸ τῶν 2 μέχρι
τῶν 3, καὶ πρῶτῃ, ἡ τετάρτην φυλακὴν τὴν ἀπὸ τῶν
3 ἄχρι τῆς ἀνατολῆς τῆς ἡοῦς διακοῦσαν περιοδόν⁵. Ἐκ
τῆς γνώσεως τῆς ἐν τοῖς τότε χρόνοις παρ' Ἑβραίοις διαίρε-
σεως τῆς νυκτός μαθητὰς αὐτοῦ χειμαζομένους, ἵνα
μάθωσι νὰ φέρωσι γενναίως τὰς συμφορας, περὶ τὸ λυ-
καυγές, ἡ

Τετάρτη φυλακὴ τῆς νυκτός ἀπῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς περιπα-
τῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης.

Ἐξάσιον καὶ μέγα ἐποίησατο θαύμα, ἐπὶ τῆς θαλάσσης
ὡς ἐπὶ ξηρᾶς περιπατῶν· τοῦ θαύματος δὲ τούτου ἡ ἐξη-
γησις μόνον διὰ τῆς γνώσεως γίνεται ὅτι εἰ καὶ τέλειος
ἄνθρωπος ὢν ὁ Σωτὴρ ἔφερε σαρκίον ἀνθρώπινον ἔχον βάρ-
ος καὶ κατὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους μὴ δυνάμενον νὰ σταθῇ
πολλῶν δὲ μάλλον νὰ περιπατῇ ἐπὶ τοῦ ὕδατος, σύναιμα,
ἦν καὶ τέλειος Θεὸς, «ὁ πανύψας τὸν οὐρανὸν μόνος καὶ
περιπατῶν ἐπὶ θαλάσσης ὡς ἐπὶ ἐδάφους»⁶.
Περιπάτησε δὲ ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἵνα δείξῃ τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ, ὡν κατὰ μικρὸν τὸ φρόνημα ἐπὶ τῷ μείζονα ἀνε-
βίβαζεν, ὅτι καὶ τὰ στοιχεῖα αὐτῶ ὑποτάσσονται, καὶ ἵνα
διὰ τῆς ἐξάψεως τῆς ἀγωνίας καὶ τοῦ δέους ἰσχυρότερον
ἐμβάλη ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν τὴν ἐπ' αὐτὸν πεποιθήσιν·
«ἔσθ' ἄρα ἐπετείνετο τὰ τῆς ἀγωνίας, (λέγει ὁ Χρυσόστο-
μος), ποσούτω μάλλον ἡσμένιζον αὐτοῦ τὴν παρουσίαν».

Ἐπὶ τῷ ξένῳ καὶ παραδόξῳ τούτῳ θεάματι ἀνθρωπίνου
μορφῆς περιπατώσης ἐπὶ τῶν ὑδάτων καὶ βυδίζουσης πρὸς
αὐτοὺς δικαίως οἱ μαθηταὶ ἐταράχθησαν

Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν θαλάσσαν περιπατοῦντα, ἐτα-
ράχθησαν, λέγοντες· ὅτι φάντασμα εἶσι· καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραζαν

Τοσούτω δὲ μάλλον ἐταράχθησαν, καθ' ὅσον, ὡς παρα-
τηρεῖ ὁ Θεοτόκος, «πάντες οἱ Ἑβραῖοι δεδιδασμένοι ὄντες
ἐκ τῆς περὶ τῶν μάγων τοῦ Φαραὼ ἱστορίας, καὶ ἐκ τῶν ἱ-
στορηθέντων περὶ τῆς ἐγγαστριμύθου τοῦ Σαουλ, ἐπίστευον·
ὅτι τοιαῦτα φαντάσματα ἐνίοτε φαίνονται συνεργεῖα τοῦ
διαβόλου πρὸς βλάβην τῶν ἀνθρώπων»,¹ ἔθεν
καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραζαν

Οὔτε ὁ Ματθαῖος οὔτε ὁ Μάρκος² διέσωσαν ἡμῖν τί οἱ
μαθηταὶ εἶπον κράζαντες, ἐκ τῆς εἰς τὴν κραυγὴν ὅμως
αὐτῶν ἀπαντήσεως τοῦ Σωτῆρος, ἦν σὺν τοῖς ἀνωτέρω ἱε-
ροῖς εὐαγγελισταῖς καὶ ὁ Ἰωάννης³ ἀπεμνημόνευσε, μαθη-
νομεν ὅτι τὸν Θεὸν ἐπεκαλέσαντο εἰς βοήθειαν· ἔθεν
εὐθὺς ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων· Ὁρᾶσθε, ἐγὼ εἰμι· μὴ
φοβησθε!

Ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς ὄψεως δὲν ἐγνώρισαν αὐτὸν ἔνεκεν τοῦ
ἐπικρατοῦντος ἐτι σκότους, δῆλον ἐποίησεν αὐτὸν διὰ τῆς
εὐέλπιδος φωνῆς, τὸν φόβον λύσας καὶ θάρρος ἐμπνεύσας
αὐτοῖς· ἔθεν καὶ Ὁ ρ σ ε ἴ τ ε ἐπερώνησεν αὐτοῖς, διδάσκων
ὅτι οὐδέποτε ἐγκαταλιμπάνει τὸν δυστυχῆ καὶ κινδυνεύον-
τα, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἔγη πίστιν, ἐλπίδα καὶ πεποίθησιν
ἐπ' αὐτόν· ὁ τοιοῦτος ἐμπίπτων ἐν τῷ κλύδωνι τῶν δυ-
στυχιῶν ἢ ἀκούη ὑπεράνω τῆς φωνῆς τῶν κυμάτων τοῦ
κόσμου τούτου τὴν παρήγορον τοῦ Σωτῆρος φωνὴν λέγου-
σαν· «θάρσει, ἐγὼ εἰμι ἑτοιμὸς εἰς ἀντίληψιν, μὴ φοβῶ».
Ταύτης δὲ τῆς παρηγόρου φωνῆς ἀκούοντες οἱ δυστυχεῖς ἀ-
ναθαρρῶσι, πλήρη πεποιθήσιν ἔχοντες ἐπὶ τὸν εἰπόντα
«θαρσείτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον»⁴.

Τῆς φωνῆς τοῦ διδασκάλου ἀκούσαντες οἱ τῶς ὑπὸ τοῦ
φόβου κατελιμμένοι μαθηταὶ ἀναθάρρησαν,
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπε· Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρὸς σὲ ἔλθειν

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Πέτρου καὶ τοὺς ἐτι δισταγμοὺς αὐ-
τοῦ ἐλέγχουσι καὶ τὴν πίστιν τοῦ ἀποστόλου ἐπιμαρτύ-
ρονται. Εἰ καὶ ἤκουσε τῆς φωνῆς τοῦ διδασκάλου, διατά-
ζει ἐτι ἂν αὐτὸς εἶ καὶ ἐρωτᾷ

Κύριε, εἰ σὺ εἶ

Σύναιμα ὅμως καὶ τὴν θερμὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Σωτῆρα
ἀγάπην ἐκδηλῶν, ἐπιθυμεῖ ταχέως ἐγγὺς αὐτοῦ γενέσθαι
καὶ πρὸ τῶν ἄλλων, ἐφ' ᾧ ἐξικετεῦν προστήθησι
κέλευσόν με πρὸς σὲ ἔλθειν ἐπὶ τὰ ὕδατα

Τοῦτο ἐξητήσατο οὐχὶ δι' ἐπίδειξιν, ἐπειδὴ ἐν ἐπιδει-
κτικίαισιν χάριν τοῦτο ἔλεγε, ἢ ἀξικέτεσε «κέλευσόν με
βαδίσαι ἐπὶ τὰ ὕδατα». Μὴ εἰπὼν τοῦτο ἀλλὰ
κέλευσόν με πρὸς σὲ ἔλθειν

καὶ μὴ ἐξαιτησάμενος ἵνα τύχη τοῦτο δι' εὐχῆς καὶ πα-
ρακλήσεως τοῦ διδασκάλου, ἀλλὰ διὰ μόνης αὐτοῦ διατα-
γῆς, τὴν θερμὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Σωτῆρα ἀγάπην ἐπεδείξα-
το καὶ ἅμα τὴν πεποίθησιν αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Κύριον· ἔθεν
καὶ παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἤκουσεν

ἔλοι

1. Ἰερειμ. Θρηγ. Β' 19.

2. Κριτ. ζ' 19.

3. Ἐξοδ. ιδ' 24.

4. αὐθθ. » 27.

5. Μάρκ. ιγ' 35, παρβ. καὶ Λουκᾶ ιδ' 38 καὶ Ματθ. ιδ' 25.

6. Ἰωβ θ' 8.

1. Θεοτόκ. ἐρμην. εἰς τὸ εὐαγ. τῆς θ' κυριακῆς.

2. σ' 49.

3. σ' 20.

4. Ἰωάν. ις' 33.

Ἄμα τῶ κελεύσματι τούτῳ
κατὰ δὲ ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος, περιπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα ἰθὺς
πρὸς τὴν Ἰησοῦν

καὶ οὕτως νέον θαύμα μείζον ἢ τὸ πρόθεν ὁ τῶν ὄλων Κύριος κατειργάσατο· διότι οὐ μόνον ὁ ὀημιουργός καὶ δεσπότης τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ καὶ ὁ δοῦλος τῆς δυνάμεως τῆς προσταγῆς Αὐτοῦ περιπάτη ἐπὶ τῶν ῥευστῶν τῆς θαλάσσης νούτων, ὡς ἐπὶ ξηρᾶς. Ἐν τούτοις ὁ Πέτρος

βλεπων τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν ἐφοβήθη, καὶ ἀρχόμενος καταποντίζεσθαι, ἔκραξε, λέγων· Κύριε σῶσόν με

Ἡ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀσθένεια ἐξηγήρηθη ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Πέτρο, ὅθεν εἰ καὶ τοῦ μείζονος, τῆς θαλάσσης, περιεγένητο, τὸν ἄνεμον ἐφοβήθη. Δὲν εἶχεν ἐτι ἀκριβῶς συνείδησιν τῆς παντοδυναμίας τοῦ Κυρίου, ἔνεκεν δὲ τούτου ὡς ὁ ἄνεμος ἐξηγήρηθη, ἡ πίστις αὐτοῦ ἠσθένησεν, τῆς ψυχῆς αὐτοῦ δεσμευθεῖσης ὑπὸ τοῦ φόβου· τότε δὲ ἤρξατο καταποντίζεσθαι· «ὅτε γὰρ ἠσθένησεν ἡ πίστις (λέγει ὁ Θεοφύλακτος), τότε βυθίζεται ὁ Πέτρος· τούτο δὲ καὶ αὐτὸν ἐποίησε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, καὶ τοὺς ἄλλους παρεμυθίσασατο». Ἐκ τοῦ παθήματος τούτου τοῦ Πέτρο, ἐγγὺς ὄντος τοῦ Χριστοῦ, διδασκόμεθα, καθ' ἃ παρατηρεῖ ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ὅτι «οὐδὲν ὀφείλει ἐγγὺς εἶναι (τινὰ) τοῦ Χριστοῦ, μὴ πιστεῖ ὄντα ἐγγὺς».

Καίτοι δὲ ἐκ τῆς ὀλιγοπιστίας ἤρξατο ὁ Πέτρος καταποντίζεσθαι, οὐχ ἦσαν δὲν ἀπελάρρησε καὶ τέλεον, ἀλλ' ὡς ἀπλησίστη περὶ τῆς ἐξ ἰδίων σωτηρίας, τὴν πανοθενῆ τοῦ Κυρίου ὄρωγῆν ἐπεκαλέσατο φωνήσας

Κύριε, σῶσόν με·

Ὅθεν καὶ τῆς σωτηρίας ἀμέσως ἤξιώθη, ἐπειδὴ οὐθεία ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπελάθετο αὐτοῦ δεικνύς ὅτι ταχὺς εἰς ἀντιλήψιν καὶ προστασίαν τῶν αὐτῶ προστρεχόντων, Ὅθεν ἐν κινδύνοις ἐπιπίπτοντες μὴ ἀμνημονώμεν τῆς περιστάσεως ταύτης, ἀλλ' ὡς ὁ Πέτρος ἐν πίστει βιώμεν

Κύριε, σῶσόν με·

βέβαιον ὄντες· ὅτι καὶ πρὸς ἡμᾶς θὰ ἐκτείνῃ τὴν βοθητικὴν καὶ ἀντιληπτικὴν Αὐτοῦ χεῖρα ὁ Σωτὴρ, ἵνα σώσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης κινδυνώδους περιστάσεως καὶ στερεώσῃ εἰς τὸ νὰ περιπατῶμεν ἀνδρείως καὶ μεγαλοφύχως τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πέτρος ἐπὶ τῶν ὕδατων εὐρέθει, ὡς ὑπὸ τοῦ ἀνέμου προσεβλήθη οὐχί εἰς τὸ πᾶν ἐδίστασεν, ἀλλ' εἰς τι, καὶ διὰ τῆς κραυγῆς

Κύριε, σῶσόν με

ἰάσατο τὸ ἐκ τῆς μερικῆς ἀπιστίας παράπτωμα, ἀνομολογήσας ὅτι μόνος ὁ Σωτὴρ ἠδύνατο ἵνα σώσῃ αὐτόν, ἤκουσε παρὰ τοῦ Κυρίου

ὀλιγόπιστε εἰς τί ἐδίστασας;

Ἴνα δὲ μάθῃ ὅτι ὁ κίνδυνος τοῦ καταποντισμοῦ ὃν διέτρεξεν ἀποτέλεσμα τῆς ὀλιγοπιστίας αὐτοῦ ἦν καὶ οὐχί τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνέμου, ὁ Κύριος δὲν ἐπετίμησεν ὡς ἄλλοτε!

τῶ ἀνέμου, ἀλλ' ἐκράτησε τὸν ὀλιγόπιστον ἐπὶ τῶν ὕδατων, τοῦ ἀνέμου πνέοντος, καὶ μόνον ἔσαν μετ' αὐτοῦ ἐπέβη τοῦ πλοίου ἐπέτρεψεν ἵνα κοπάτῃ ὁ ἄνεμος καὶ ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον ἰκόπασεν ὁ ἄνεμος.

Ἐκ τούτου δὲ οἱ ἐν τῶ πλοίῳ γινόντες τὴν θεότητα Αὐτοῦ, ὅτε «ἐν τῇ θαλάσῃ ἡ ὁδὸς (τοῦ Κυρίου); καὶ αἱ τριβοὶ (Αὐτοῦ) ἐν ὕδασι πολλοῖς, καὶ τὰ ἴχνη (Αὐτοῦ) οὐ γνωσθήσονται»¹.

ἰθὺς προσεκύνησαν αὐτῷ λέγοντες· ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς εἶ

Ἐγνωρίσθη ὅτι υἱὸς ἦν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, καὶ προσεκύνησαν Αὐτόν, τὸ αὐτῷ καὶ μόνῳ πρέπον καὶ ἀρμόζον ἀποδόντες.

καὶ διαπεράσαντες ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρεὶ

Οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ περιχώρος τῆς Γαλιλαίας περὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος. Ἐν τῇ περιχώρῳ δὲ ταῦτη ἦν ἡ Καπερναοὺμ καὶ ἡ Βηθσαϊδᾶ, πρὸς ἣν κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν Μάρκον² κατηυθύνθη ὁ Σωτὴρ μετὰ τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ.

Μηνᾶς Δ. Χαμουδάπουλος

ΣΧΟΛΙΚΑ

Ἡ παρελθούσα κυριακὴ ἦν ἡμέρα ζωηρᾶς πνευματικῆς κινήσεως· ἐν αὐτῇ πολλὰ τῶν κατ' ἐνορίας δημοτικῶν ἡμῶν ἐκπαιδευτηρίων συνήγειραν ἐν ταῖς αἰθούσαις αὐτῶν πληθοὺς φιλομουσίων, προστρεξάντων ἵνα ἐκ τοῦ σύνεγγυς κατίδωσι τὰς πνευματικὰς προσόδους, ἃς ἡ ἐν αὐτοῖς σπουδάζουσα νεότης δι' ἐτησίου περὶ τὰ γράμματα ἀσχολίας καὶ ἐπιμελείας κατειργάσατο.

Εἰ καὶ ἐπινοούμεν τὸ διαφέρειν τούτο τοῦ δημοσίου, καθήκον ἡμῶν ἠγοῦμεθα νὰ ὑποδείξωμεν αὐτῷ ὅτι σκοπιμώτερον καὶ λυσιτελέστερον θὰ ἐπεδείκνυτο τὴν πρὸς τὴν σπουδάζουσαν νεότητα στοργὴν αὐτοῦ, ἂν μὴ ἤρκειτο εἰς τὴν ἀπαξ τοῦ ἐνικυτοῦ καὶ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν δημοσίων ἐξετάσεων ἡμέρᾳ ἐπίσκεψιν τῶν πνευματικῶν φυτωρίων, ἐν οἷς οἱ νεαροὶ κοινωνικοὶ βλαστοὶ ἐκτρέφονται καὶ περιποιῶνται, ἀλλὰ συχνώτερον καὶ δὴ ἐν τῶ χρόνῳ τῆς τακτικῆς διδασκαλίας ὑπερέβαινον, τοῦλάχιστον οἱ γονεῖς τῶν σπουδάζόντων, τὸν οὐδὲν τῶν σχολείων ὅπως ἴδωσι πῶς ἔχει καὶ πῶς διενεργεῖται ἡ τῶν παιδῶν αὐτῶν ἀνατροφή καὶ διάπλασις, ἵνα καὶ τοὺς κοπιῶντας διδασκάλους ἐνθαρρύνωσι, καὶ τοὺς μαθητεύοντας φιλοτιμωτέρους καταστήσωσιν· ἐπειδὴ, ὅταν, καθ' ἃ ἐν πατριαρχικῷ ἄλλοτε ἐδηλώθη σιγγίλλῳ γράμματι, ἀδοῦσιν πάρεργον τῶν τῆς σχολῆς θυρῶν παρελθεῖν (λογίζεται), καὶ διδάσκαλοι ἐκ τούτου καὶ μαθηταὶ οὕτε τὸν ἐπιανεσόμενον ἐπ' οἷς κατορθῶσιν, οὕτε τὸν ἐπιτιμῆσοντα ἐπ' οἷς σφάλλονται ἔχοντες, ἀλλ' οἱ μὲν κατορθῶντες οὐδὲ μέχρι γε λόγων ἄθλων ἀμοιβὴν προσρῶμενοι, οἱ δὲ χωλαίνοντες τῆς θαυμάσιας οὐδεμίαν δεδιότες ποιήνῃ ἢ ἐπίπληξιν, κατὰ μικρὸν

1. Ψαλμ. σς' 20.

2. Μάρκ. σ' 45.

υποκαταπίπτουσιν ἅπαντες, καὶ κατολισθάνουσιν ἐπὶ τὸ νωθρότερον».

Τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταύτην ὑπόμνησιν ἐπαναλαμβάνομεν ἐπειδὴ καὶ τὰς πλείστας τῶν παρ' ἡμῖν γινομένων ἀημοσιᾶ ἐξετάσεων ἤμισα κρίνομεν λυδίας λίθους ἐκτιμήσεως τῆς ἐπιμελείας καὶ φιλοπονίας διδασκόντων τε καὶ διδασκόμενων. Αὗται παρουσιάζουσι ὄψιν πολλὰς ἐπίπλαστον τῆς δι' ὅλου τοῦ ἔτους γενομένης πνευματικῆς ἐργασίας, ἧς τὴν ἀξίαν ἐν μοίρᾳ τινὶ καταδείκνυσιν ἡ ἀνάπτυξις τοῦ προγράμματος τοῦ ἐν ἐκάστῃ σχολῇ ἀκολουθθέντος, καὶ ἡ ἀναγκρὴ τοῦ κύκλου τῶν μαθημάτων αὐτῶν ἐν ἐκάστῃ αὐτῶν ἐδιδάχθησαν.

Ἐπὶ τούτῳ καὶ ἵνα τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀνεπληρώσωμεν παρὰ τῶν δημοσίων τὴν ἑλλειψιν αὐτοῦ ἐκ τῆς μὴ κατὰ τὸν χρόνον τῆς διδασκαλίας ὑπ' αὐτοῦ ἐπισκέψεως τῶν σχολῶν ἐν αἷς αἰ χρηστικῆ τοῦ γένους ἐλπίδες παιδαγωγοῦνται καὶ διαπλάττονται πνευματικῶς, ἐπισκοποῦντες σήμερον τὰς δημοσίας ἐξετάσεις τῶν διαφόρων ἐνοριακῶν σχολῶν κατὰ τὴν παρελθούσαν κυριακὴν, μερικώτερον θὰ διαλάβωμεν περὶ τοῦ ἐνιαυσίου ἐκάστης αὐτῶν βίου, μεταγράφοντες τὸν κύκλον τῶν κατὰ τὸ λήξαν σχολικὸν ἔτος ἐν ἐκάστῃ αὐτῶν διδασθέντων.

ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΤΑΦΟΥ. - Τοῦτο ὑπερτριανταετῆ ἀριθμοῦ βίου περιλαμβάνει ἐν αὐτοτελὲς καὶ καλῶς κατηρτισμένον νηπιαγωγεῖον, τρεῖς τάξεις δημοτικῶν παρθεναγωγείων καὶ δύο τάξεις σχολείου τῆς μέσης ἢ γυμνασιακῆς παιδείσεως.

Ἐν τῷ νηπιαγωγείῳ διδάσκονται: προσευχὴ καὶ ἄσματα παιδαγωγικά· ἐπεὶ ἱστορία δι' εἰκόνων· ἀνάγνωσις γραφῆ ἐπὶ ἀββιακῶν ἀριθμητικὴ διὰ τοῦ ἀριθμητηρίου· ἠθικὰ καὶ ἱστορικὰ διηγήματα δι' εἰκονογραφῶν· φυσικὴ ἱστορία δι' εἰκόνων· πραγματογνωσία, ἧτοι ἀντικειμενικὴ διδασκαλία· ἰχθυογραφία γραμμικὴ τοπογραφία· παιδιὰ διδασκτικὰ, καὶ παιδιὰ γυμναστικὰ.

Ἐν τῷ δημοτικῷ τμήματι: ἐπεὶ ἱστορία ἐκ τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθῆκης· ἡ καθωμιλημένη νεοελληνικὴ (ἀνάγνωσις, γραμματικὴ μέχρι τῶν ἐνομάτων κατ' ἀρχὰς καὶ εἶτα μέχρι τῶν ῥημάτων, ἐκθέσεις ἰδεῶν ἐπὶ τοῦ πίνακος κατ' ἀρχὰς καὶ εἶτα ἐπὶ τοῦ γάρτου, ὀρθογραφικὰ γυμνάσματα)· γεωγραφία· ζωολογία· βοτανικὴ ἀριθμητικὴ· ἑλληνικὴ ἱστορία καὶ καλλιγραφία.

Ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσιν: ἐπισομὴ τῆς ἐπεὶς κατηχῆσεως καὶ ἐκκλησιαστικῆ ἱστορίας· προγονικὴ γλῶσσα (γνωμικὰ, Λισώπιοι μῦθοι, Λουκιανὸς, Ξενοφῶν, Ἰσοκράτης καὶ Δημοσθένης ἐν ἐρημείᾳ, Ξενοφῶντος ἀπομνημονεύματα ἐν ἀναγνώσει)· γραμματικὴ μέχρι τέλους τυπικοῦ καὶ κανονικοῦ· ἀρχαὶ συντάξεις· ἐτυμολογικὸν καὶ συντακτικὸν· γυμνάσματα ὀρθογραφικὰ· ἐκθέσεις ἰδεῶν καὶ θεματογραφία· ἑλληνικὰ κατ' ἀρχὰς καὶ εἶτα γενικὴ ἱστορία· γεωγραφία πολιτικὴ καὶ φυσικὴ· ἀριθμητικὴ ἄχρι τέλους· καλλιγραφία.

Τοιοῦτος ὁ κύκλος τῶν μαθημάτων, ἐν τῷ παρθεναγωγείῳ τοῦ παναγίου Ταφῶν κατὰ τὸ λήξαν σχολικὸν ἔτος

ἤκολούθησε, προσλαβὼν εἰς τῶς ὑπάρχον προσωπικὸν αὐτοῦ καὶ ἄλλην διδασκαλίαν, τελειοδιδάκτου τοῦ Ἀρτακείου κύκλος εὐρύτερος τοῦ πέρυσι διανυθέντος, ἀναποκρινόμενος πρὸς τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας τῶν συνοικιῶν, ὧν ἐν μέσῳ καθόρθωται. Ποῖα δὲ ἡ ὑπὸ τοῦ δημοσίου ἐκτιμήσις αὐτοῦ; Ἄν δίδεται ἡμῖν εἰκόσαι ἐκ τῆς ἀντιπαράβολῆς τοῦ κλήρου τῶν ἐρέτος εἰς αὐτὸ προσροισαστῶν πρὸς τὰς πέρυσι, θὰ παραδεχθῶμεν μείωσιν τῆς πρὸς αὐτὸ συμβαθείας τοῦ δημοσίου, ὅπερ πέρυσι μὲν διεπιστεύατο εἰς τὰ παρθεναγωγείων τοῦτο 130 μαθητῶν, ὧν αἱ 65 κατέβησαν τὸ τῶν διδασκτρῶν τμήμα, ἐρέτος δὲ 120 ὧν αἱ 45 συσπειρώθησαν εἰς κάλυψιν μέρους τῆς πρὸς συντήρησιν τοῦ παρθεναγωγείου τούτου ἀπαιτητῆς δαπάνης.

Καίτοι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐρέτος προσροισαστῶν ἐν τῷ παρθεναγωγείῳ τούτῳ ἦν κατὰ 10 μικρότερος τοῦ πέρυσι ὁ τῶν τὰ διδάκτρα αὐτῶν ὅπως ποτε καταβηλουσῶν ἦν ἕλαττον τοῦ πέρυσι κατὰ 20, ὅθεν οὐχὶ ἐκ μειώσεως συμβαθείας τοῦ δημοσίου, ἀλλ' ἐξ οἰκονομικῶν στενοχωριῶν πολλῶν γονέων ἐπήλθεν ἡ ἐλάττωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν ἐρέτως ἐν τῷ παρθεναγωγείῳ τούτῳ.

Δὲν μνωποῦμεν ἐν τοῖς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἐπισημαίνουσι, καὶ δὲν γράφομεν ὅσπερ ἀγροῦμεν τὴν οἰκονομικὴν καχεξίαν ὑφ' ἧς κρατίστη μερὶς τοῦ παρ' ἡμῖν δημοσίου κοστίζεται, ἐν γνώσει ὅμως τούτου, καὶ πάλιν δὲν ἀνευρίσκομεν λόγον δικαιολογοῦντα τὴν ὑπὸ πολλῶν γονέων ἐνδεικνυμένην φειδωλίαν ἐν τοῖς ἀφορῶσι τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν τέκνων των. Ἄλλα εἰσὶ τὰ ἐφ' ὧν δέον, φρονίμως ὡς καλοὶ οἰκονομισταὶ πολιτευόμενοι, νὰ φειδωλεῦνται, τὰ γελοῖα τοῦ συρμοῦ ἀθύρματα, εἰς ἃ ἐξαντλοῦνται πολλοὶ τὰς μικρὰς οἰκονομίας των, ἀμελοῦντες τοῦ κρατίστου τῶν καθηκόντων αὐτῶν, τῆς ἐν παιδείᾳ καὶ νομιστῆ Κυρίου ἀνατροπῆς τῶν τέκνων των. Τοσοῦτῳ δὲ μᾶλλον εἰσὶν ἐπιμεμπτοὶ οἱ τὸ καθηκόν τοῦτο καὶ ἐκ τοιούτων μάλιστα αἰτίων ἀμελοῦντες γονεῖς τῶν περὶ τὸ παρθεναγωγεῖον τοῦτο συνοικιῶν, καθ' ὅσον ἂν πρὸ πενταετίας τὸ καινὸν τοῦ παναγίου τάφου ἔσκεν τῶν οἰκονομικῶν αὐτοῦ περισπασμῶν ἐδέχτην ἵνα ὄρθη τιμημὰ τι διδάκτρων εἰς τὰς προσφορὰς ἐν τῷ παρθεναγωγείῳ τούτῳ, οὔτε βαρῆ διδάκτρα ἐπέβαλεν, οὔτε τέλειον τὰς πάντῃ ἀπόρους ἀπέκλεισεν, ὡς ἡ δυσαναχογία τῶν δωρεῶν μαθητῶν πρὸς τὰς ἐπὶ διδασκτρῶν καταδείκνυσιν, ἀλλ' ἐζήτησε μικρὰν τινα ἀνακούφισιν ἀπὸ τῶν δυναμένων πρὸς συντήρησιν σχολῆς ἐν ἧ τὰ τέκνα αὐτῶν μαρτυροῦνται καὶ διδάσκονται.

Τὰ ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ διδάκτρα ὀρθώθησαν ἀναλόγως τῶν σχολικῶν τάξεων καὶ τῆς οἰκονομικῆς τῶν γονέων καταστάσεως εἰς 20, 15 καὶ 10 κατὰ μῆνα γρόσια, καὶ ὅμως καὶ ταῦτα πολλοὶ φειδωλοῦνται πολλοί. Ὅταν τοιαύτη ἐν οὐδέοντι ἐπιδείκνυται οὐχὶ πλέον φειδῶ, ἀλλὰ γλιτχοῦται, προβληματικὴ καὶ αὐτὴ ἡ τῶν ὑπαρχόντων συντήρησις, πολλῶν δὲ μᾶλλον ἡ ἐφετῆ αὐτῶν βελτιώσις καὶ ἀνάπτυξις.

ΕΝΟΡΙΑΚΗ ΣΧΟΛΗ ΜΟΥΣΑΙΟΥ. - Ἡ ἐνοριακὴ αὕτη σχολὴ ἦτις πρὸ δωδεκαετίας ἀνεγράφετο ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ἐκ-

κλησιαστικής επιτροπής ως πρότυπον τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀλληλοδιδαστηρίων ἀκολουθεῖ καὶ σήμερον τὸ Λαγχοστρικὸν σύστημα κατὰ τι τροποποιημένον. Ἐν αὐτῇ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν δύο διδασκάλων φοιτῶσιν 91 μαθηταί, ὡς 26 μὲν ἀνήκουσιν εἰς τὸ νηπιαγωγεῖον, ἐνῶ διδάσκονται, γραφῇ ἐπὶ χάρτου, ἀνάγνωσις συνδεδεμένων ἀπλῶν προτάσεων, ἀριθμησις ἐπὶ τοῦ πίνακος καὶ ἀπὸ στήθους, ἀποστήθιτις, προσευχῶν καὶ ἀφήγησις ὑπὸ τοῦ διδασκάλου μύθων ἢ καὶ διηγημάτων εὐλήπτων· οἱ δὲ λοιποὶ εἰς τὸ συνδιδασκτικὸν τμήμα ἐκ τεσσάρων τάξεων συγκείμενοι, ἐν αἷς διδάσκονται· ἀνάγνωσις, γραφῇ ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἀντιγραφῇ ἐκ τοῦ πρὸς ἀνάγνωσιν βιβλίου, γραφῇ πτωτικῶν καὶ καθ' ὑπαγόρευσιν ἐπὶ τοῦ πίνακος, ἀνάγνωσις καὶ δικασίτις τοῦ ἀναγνωσκομένου, ὁμοία μετ' ἐξαρμογῆς γραμματικῆς, τεχνολογικῶν, γραμματικῆ, ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ προχείρου καὶ γραφῇ ῥημάτων ἱερὰ ἱστορία (ἢ παλαιὰ καὶ νέα διαθήκη), ἱερὰ κατήχησις, διδασκαλία διὰ ζωῆς διηγηματικῶς ἐκ τῆς ἱερᾶς ἱστορίας καὶ ἠθικὰ ἐξ αὐτῆς πορίσματα, πραγματογνωσία, ὠδική, γεωγραφία, ὁ Πυθαγόρειος πίναξ καὶ πρακτικὴ ἀριθμητικὴ ἄχρι τῶν κλασμάτων κοινῶν τε καὶ δεκαδικῶν, ἐλληνικὴ ἱστορία.

ΣΧΟΛΗ ΕΓΓΙΚΑΒΗΟΥ. - Τὴν αὐτὴν ὡς ἡ τοῦ Μουγλίου ἔχουσα διαιρέσιν καὶ περιλαμβανούσα 98 μαθητὰς ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν δύο ἐπίσης διδασκάλων, ἕτερον ἀκολουθεῖ κύκλον μαθημάτων μᾶλλον προσεγγίζοντα πρὸς τὸ πρόγραμμα τῆς προτύπου πατριαρχικῆς δημοτικῆς σχολῆς. Τὸ ἐν αὐτῇ τμήμα τῶν νηπίων περιλαμβάνει 25 μαθητὰς, διδασκόμενοι, τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου, σύνθεσιν καὶ ἀποσύνθεσιν λέξεων, προφορικὴν ἀριθμῆσιν μέχρι τῶν 100. Τὸ δὲ τὸ συνδιδασκτικὸν ἀπαρτιζόμενον ἐκ τεσσάρων τάξεων, ὧν ἡ τελευταία εἰς δύο ὑποδιαιρεῖται τμήματα, περιλαμβάνει 73 μαθητὰς διδασκόμενοι· ἀποστήθισιν προσευχῶν, ἱερὰ ἱστορίαν καὶ κατήχησιν, ἀνάγνωσιν, καὶ ἐπὶ κειμένον τῆς προγονικῆς γλώττης [ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ τάξει], τεχνολογίαν, ἐλληνικὴν ἱστορίαν, ἀριθμῆσιν ἀπὸ μῆμης μετὰ προβλημάτων προθέσεως καὶ ἀφαιρέσεως, πρακτικὴν ἀριθμητικὴν, γραφῆν, σχήματα γραμμικῆς ἰχθυογραφίας καὶ γραμμικὴν ἰχθυογραφίαν μετὰ τῶν ἐπιπέδομετρικῶν κανόνων, καλλιγραφίαν, βοτανικὴν, ζωολογίαν, ἀνόργανον σωμαστικὴν καὶ ὠδικήν.

Δὲν ἔχουμεν ὑπ' ὄψει τὰ προγράμματα τῶν δημοτικῶν σχολῶν τῶν ἐνορίων Κοντοσκάλου καὶ ἐξ Μαρχίων ἐν αἷς εἰς μὲν τὸ Κοντοσκάλου φοιτῶσιν 150 μὲν παῖδες ἐν τῇ τῶν ἀρρένων, 120 δὲ κόραι ἐν τῇ τῶν θηλέων, εἰς δὲ τὰ ἐξ Μάρχων 120 μὲν παῖδες ἐν τῇ τῶν ἀρρένων, 40 δὲ ἐν τῇ τῶν θηλέων, ὡς καὶ τὰ ἐπὶ ἐνορίας Βλάγκας. Ἄντ' αὐτῶν ἔχουμεν ὑπ' ὄψει τὰ προγράμματα τῶν ἀνωτέρων ἐκπαιδευτηρίων τῶν δύο πρώτων συνοικιῶν.

Ἐν Κοντοσκαλίῳ συντηρεῖται ἐλληνικὴ σχολὴ δύο ἔχουσα διδασκάλους καὶ 47 μαθητὰς κατατεταγμένους εἰς τρεῖς τάξεις καὶ διδασκόμενοις ἐκ τῶν συγγραμμάτων Χρυσόστομου, Λουκιανῶ, Ξενοφώντος, Πλουτάρχου, Ἰσοκράτους καὶ Λυσίου, γραμματικὴν καὶ στοιχειῶδες συντακτικὸν, ἱερὰν ἱστορίαν καὶ κατήχησιν, ἐλληνικὴν καὶ ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν, γεωγραφίαν, ἀριθμητικὴν καὶ γεωμετρικὴν, καὶ ἐκ τῶν ξένων γλωσσῶν τὴν γαλλικὴν.

ΕΝ ΕΞ ΜΑΡΜΑΡΟΙΣ συντηρεῖται ἐπίσης ἐλληνικὴ σχολὴ ἐκ δύο τάξεων συγκειμένη ἐν αἷς διδάσκονται ἱερὰ ἱστορία καὶ κατήχησις, ἐλληνικὰ (Λουκιανῶς, Πλουτάρχου καὶ καὶ Ἰσοκράτους), γραμματικὴ καὶ στοιχειῶδες συντακτικὸν, ἐλληνικὴ ἱστορία καὶ μυθολογία, γεωγραφία, ἀριθμητικὴ, γεωμετρία, καὶ ἐκ τῶν ξένων γλωσσῶν ἡ γαλλικὴ.

Ταῦτα τα προγράμματα τῶν σχολῶν, αἵτινες τὴν παρελθούσαν κυριακὴν συνήγειραν τοὺς φιλομούσους ἐπὶ ταῖς ἐξετάσεσι τῶν ἐν αὐτῇ μαθητευσάντων.

Ἐπὶ τῶν δημοτικῶν σχολῶν παρατηρεῖται ἡ διαγραφὴ ἰδιορρυθμοῦ ἐν ἐκάστῃ προγράμματι, ὅπερ εὐχῆς ἔργον νῦν παύσῃ ἀπὸ τοῦ ἐπὶ θύραις σχολικοῦ ἔτους ἐπ' ἀγαθῶ τῆς σπουδαζούσης νεότητος.

Μηνῶς Δ. Χαμαδόπουλος

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΣΧΟΛΕΙΩΝ. - Καθ' ἃ ἐν ἰδιαιτέρῳ ἄρθρῳ ἐλέγχι/η, τὴν παρελθούσαν κυριακὴν ἐγένοντο αἱ δὴμόσιαι ἐξετάσεις ἐξ ἐνοριακῶν σχολῶν.

Ἡ Α.Θ.Π. παρεγένετο ἐν ταῖς τοῦ παρενεργαγείου τοῦ παναγίου τάφου, εἰς ἃς συμπάρησιν καὶ ὁ ἐκ τῶν σεβ. συνοδικῶν ἁγ. Μιτυλήνης, ὁ πνευρωτάτος ἁγ. Σκυθουπόλεως, ὁ πανοσιολ. ἀρχιμανδρίτης καὶ διευθυντῆς τῆς θεολογικῆς σχολῆς κ. Γερμανὸς Γρηγοράς, καὶ πλήθος πολῶν. Μετὰ προσκληθῆναι τοῦ διευθύνοντος τὸ παρενεργαγείου κ. Βασιλ. Φωτιάδου ἐλθεμένου τὴν τοῦ ἐκπαιδευτηρίου κατάστασιν γορὸς μαθητῶν ἐμελέψε τὸ ἐπόμενον ἄσμα πρὸς τὴν Α.Α.Μ.:

Δεῦτε, κερθῆνοι, ψάλλομεν ἄσμα σουτὴν Χαμίτη τῷ κοκταῖῳ, σχολῶν προστάτῃ, παιδείας φίλῳ, τὰ φωτὰ χέοντι τῷ λαῷ. Σουτὴν Χαμίτη, χάρη μονάρχα, φιλομουσίας ἡ κορομίας· Σὺ τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν στέργεις, φωτίζεις, μορφῶεις, ποιεῖς. Σκέπε, μονάρχα Χαμίτη, σκέπε τὴν τρέφουσαν μας ταύτην σχολήν, ἐν ἣ φοιτῶμεν νῦν μορφωθῶμεν, νῦν ἐνδυσθῶμεν φωτὸς στολήν. Δόξε Σου ἔστω τῶν ὑπερκῶν σουτὴν Χαμίτη, ὁ φωτιστής, καὶ τῶν γραμμάτων ἡ προστασία πρώτος τοῦ κράτους τοῦ Σου θεομάς Ζήνι, ὦ ἀνὰ, εὐχὴ καὶ πόθος τῶν ὑπερκῶν Σου τῶν πιστῶν, Ζήνι πρὸς δόξαν, κράτος καὶ κλέος τῶν ἀρετῶν Σου τῶν ἐρατῶν. Εἶθε ὁ θρόνος Σου καὶ τὸ κράτος ὑπὸ τὸ σκέπτερον Σου εὐτυχῆ, εἶθε ἡ φήμη Σου καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας νῦν ἀνηλλῆ.

Κατόπιν ἐξήτάσθη εὐδοκίμως ἡ ἀνωτέρα τάξις τῆς σχολῆς ἐπὶ τοῖς ἱεροῖς μαθήματιν, ἐν τῷ Δημοσθένους δλυνοιακῶ καὶ τῇ φυσικῇ γεωγραφίᾳ, οἷς ἠκολούθησαν ἐμμούσως ἡ προφορικῶς τὰ τῶν νηπίων τερπνά καὶ χαρίεντα ἄσκηματα.

Ἡ Α.Θ.Π. ἐμνήσθη τοῦ πενθουμένου πατριάρχου Ἰε-

1. Ἰβὶ σελ. 23 • Πίνακος στατιστικῶν κλπ. ἐκδοθέντων τῷ 1870 ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείου ἀπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ἐνορίου καὶ μουσεῖου ἀρχόντος Μ. Λογοθέτου τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. ἐκκλησίας κ. Σταυράκη τοῦ Ἀριστάρχου.

ροσολύμων ευχαμένη εὐθέτως τὰ δέοντα, συνεχάρη δὲ τῇ σχολῇ ἐπὶ τῷ ζήλω τῶν ἐν αὐτῇ κοπιούντων, καὶ ἠύχριστησε θερμῶς τῇ διευλύσει αὐτῆς ἐπὶ τῇ πρὸς τὸν λαοφιλή ἀνάγκη ψαλίσει φῶδι.

Ἀντιφωνῶν τῇ Α. Θ. Π. ὁ Π. ἄγ. Σκυθυπόλεως ἐξέφρασεν αὐτῷ ἐπὶ τοῖς ἀνωτέρω τῆν εὐγνωμοσύνην τῆς ἡν ἐκπροσωπεῖ σιωνιτιδος ἀδελφότητος· μετ' ὅδε περὶ μεσημβριαν ἢ τελετῇ ἐληξεν ευαρέστως λίαν, τῶν ἐξετάσεων συνεχίζομένων ἤδη κατὰ τὰς ἐπομένους ἡμέρας, μέχρι τῆς μεθαύριον παρασκευῆς.

— Ἀξιογράφ ἐκκλησιαστικῆ προνοία τὴν Α. Θ. Π. ἀντεπροσώπευσεν ἐν ταῖς ἐξετάσει τῆς σχολῆς Μουχλίου ὁ ἐκ τῶν σεβ. συνοδικῶν ἄγ. Βάρνης, ἐν τῇ τοῦ Ἐγκριαίου ὁ Θεοφ. ἄγ. Ἀμριπόλεως, ἐν τῇ τῶν Ἐξ μαριμάρων ὁ Θεοφ. ἄγ. Σκοπέλου, ἐν τῇ τῆς Βλάχικας ὁ Θεοφ. ἄγ. Κύτρου καὶ ἐν Κοντοσκαλίῳ ὁ πανσο. ἐπόπτης τῶν σχολῶν ἀρχιμανδρίτης κ. Κωνσταντίνος Βασιδῆς.

— Ἐν τῇ Ροβερτεῖῳ σχολῇ παρῆστη τὴν παρελθούσαν ἐβδομάδα ὁ πανσο. Μ. πρωτοσύγκελλος μετὰ τοῦ ἀρχιμ. κ. Κ. Βασιδῆου.

Ἀνεχώρησε τῷ παρελθόντι σαββάτῳ εἰς Ῥωσίαν, συνοδίτην ἔχων ἐν τῇ ἀποστολῇ αὐτοῦ τὸν ἱερομόναχον κ.

Ἀντώνιον, ὁ πανσοιολ. ἀρχιμανδρίτης τοῦ οἰκουμενικοῦ Ὁρόνου κ. Σεραφεῖμ Σκαρούλης, στελλόμενος ἐκεῖσε ὑπὸ τῆς Μ. ἐκκλησίας πρὸς συλλογὴν βοθημάτων ὑπὲρ τῆς ἐνταῦθα κεντρικῆς ἱερτικῆς σχολῆς. Πεποίθαμεν δ' ὅτι τὸ ἀνά πῆν θεοφρόνησαν καὶ εὐρεῖαν ἐκείνην αὐτοκρατορίαν εὐσεβῆς καὶ ὀρθόδοξον πλήρωμα οὐκ ὑπολείφθησεται καὶ νῦν ἐν τῇ αἰεὶ διακρινούσῃ αὐτὸ προθυμίᾳ τε καὶ γενναιωδῶρᾳ πρὸς πᾶν ἔργον θεοφιλέ, ὅσον δὴ τὸ προκείμενον, δι' οὗ ὁ δὴ δύναμις ἐπιδιώκεται ἢ ἐκ νεότητος προπαρασκευῆ τοῦ ἀναγκασίου ἐναρξιακοῦ κλήρου.

Ἄσμενοι ἐνταῦθα μεταζέρομεν ἐκ τῆς γερμανικῆς ἐρημερίας *Schaebischer Merkur* τὴν κατωτέρω προσκλητήριον ἀγγελίαν, συγχάροντες τῷ ἀπολύσαντι αὐτὴν γηραιῷ ἐρημῶν κ. Γρηγορίῳ ἐπὶ τῇ ὄντως ἐπιγνώσει τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ προσορισμοῦ ἀπέναντι τῶν ὀρθοδόξων τέκνων τῆς προικίας του, ἅπερ οὕτως θεαρέστως καὶ φιλοστόργως καλεῖ περὶ αὐτὸν ἐν ἡμέραις εὐλαθείας εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν καθήκοντων ἐν τῇ ξένη· οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ ὡς παράδειγμα εἰς ἡμέτην προσιστώμεν τὴν ἀξίωσιν αὐτοῦ ταύτην πράξιν τοῖς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ σεβ. ἐκκλησιαστικοῖς προϊσταμένοις τῶν ὁμογενῶν κοινοτήτων, κατ' οὐδὲν πάντως ἐλαττωμένους ἐν τῇ τελέσει τῆς πνευματικῆς αὐτῶν ἐντολῆς·

« Πρὸς τοὺς παρὰ τὸ Βάδεν-Βάδεν διακριθόντας Ἕλληνας σπουδαστάς καὶ λοιποὺς ὀρθοδόξους.

Ἐν Χριστῷ ἀγαπητοί,

Πᾶς ἄνθρωπος ἔχει καθήκοντα, καθήκοντα δὴλον ἐστὶ πρὸς τὴν κοινωνίαν, ἢς ὑπάρχει μέλος· καθήκοντα πρὸς τὸ ἔθνος, οὗτινος καλεῖται ἐκ-

*) Ἀριθ. 159, ἰουλίου 8 ἔ. ν. 1882 Στουτγάρδη.

τὸν πολίτην· καθήκοντα πρὸς τὸν Πλάστην αὐτοῦ, οὗ ἡ ἀγαθότης καθ' ἑκάστην αὐτῷ ἐπιδαφίεται.

Ὅπως τοῖσιν ἡ μὲν κοινωνία ἀπαιτεῖ σέβας πρὸς τὰς ἠθικὰς αὐτῆς ἀρχὰς καὶ τιμᾶσαι τὸν ταύτας περιορῶντα, ἢ δὲ πατρὶς τὰς δικαίας αὐτῆς παρὰ τῶν ἰδίων τέκνων προσδοκίας ποθεῖ ἐκπληροῦσθαι, εἰ δὲ μὴ ἐλέγξει καὶ ἀπαρνεῖται αὐτὰ, οὕτω καὶ τὸ Θεῖον ἄξιόν ἐστι προῆμῶν τῶν τιμῶμεν καὶ διακρατῶμεν τὴν ὑπ' αὐτοῦ κανονισθεῖσαν ἐπὶ τῆς γῆς τάξιν, μὴ μόνον ὅπως εἰρηνικῶς καὶ ἀμέμπτως τὸν ἐνταῦθα βίον διαζώμεν, ἀλλὰ καὶ δυνήσωμεν ποτε μετατρέψαι τῆς οὐρανίου αὐτοῦ βασιλείας.

Τὰ δικαιώματα ταῦτα τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ἔθνους καὶ τῆς θρησκείας ἐπιβάλλονται ἡμῖν ἐν ἐκάστη ἡμέρᾳ καὶ ὥρα· ἐγὼ δὲ ἱκανὸς νοῶμαι τὴν ὡς ἐκ τῆς κλήσεως ἐκάστου ἡμῶν εὐλόγως γινωσκμένην ὑπερέταρ ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τοῦ οἴκου καὶ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐκκλησίας, χρέος ἔμην ἡγοῦμαι ἵνα ὡς πνευματικὸς πατὴρ ἐξ ὄψεως νῦν ποιήσωμαι ἐκκλησίαν εἰς τὰς εὐσθήτους ἡμῶν καρδίας, προσκαλούμενος ὑμᾶς κατὰ τὰς ἐπὶ θύραις μεγάλας θρησκευτικὰς ἐορτὰς τῶν ἁγίων τε ἀποστόλων καὶ τῆς κοίτης τῆς θεοτόκου εἰς Βάδεν-Βάδεν πρὸς κοινὴν λατρείαν ἐν τῷ ὀρθοδόξῳ ἱερῷ καὶ τῷ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Μιχαὴλ τοῦ Στούρτζα ζήλω αὐτοῦ εὐσεβῶρῳ καὶ ὑπερέταρ ἀξιεπίτῳ πρὸς ἐκκλησιαστικὰς οἰκοδομηθέντι τε καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐλευθέρως συντηρουμένῳ.

Ἡ θεία λειτουργία τελεῖται ἐν ἑλληνικῇ γλώσσῃ.

Τί δὲ ὀνομάζομεν κοινὴν λατρείαν, εἶπου ἐκκλησιαστικῶσαι; Κοινὴ λατρεία ἐστὶ τὸ ἀγίζεσθαι διὰ τῆς ἀπὸ κοινῆς τελείσεως τῆς ἀναγκαίου θυσίας, τελειοποιεῖσθαι δὲ ἐν γὰρ τῷ μέτρῳ τῆς χριστιανικῆς τελειότητος συναρροζόμενος ἐν πνεύματι στοργῆς πρὸς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, δὲ ἐστὶ τὸ εὐχριστῆσαι μὲν τῷ δεσπῆρι πάντων ἀγαθῶν, ἐξευγενισθῆναι δὲ ψυχικῶς ἐν χριστιανικῇ ταπεινότητι (ἥτις οὐδαμῶν διαφέρειν κοινοτικῶν τάξεων ποιουμένη, τοὺς πάντας ἐν αὐτῇ μετ' ἴσης ἐν Χριστῷ ἀγάπης περιέλαβε), καὶ τέλος τὸ ἐξαιγισθῆναι διὰ τῆς ἡμετέρας αὐτῶν συμμετοχῆς εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ κτήσασθαι ὄρθρον καὶ δύναμιν ὅπως ἀντεπερὶώμεθα κατὰ πάντων τῶν βιωτικῶν παρᾶσμων ἡμῶν καὶ περισπασμῶν, αἰεὶ ἀδελφάνομοι ἐν τῇ χάριτι τῇ παρὰ Θεοῦ.

Εἰσακούσατε οὖν, ἐν Χριστῷ ἀγαπητοί, τῆς ταπεινῆς μου ταύτης φωνῆς καὶ ἔλθετε ἵνα ἡμῖν συμβουλευθῶ ἐν πνεύματι ἀγάπης χριστιανικῆς, καὶ καθυπολήψω δὲ ὑμᾶς εἰς ἀγιότητα καὶ δικαιοσύνην καὶ δεῖξω ὑμῖν τὴν ὁδόν, ἣν ποτε δυνήσθησθαι πορευθῆναι ἐν ἱματίῳ λευκῷ πρὸς τὸν νομῆρον τῆς ὁδοῆς, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἔλεος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

Ὁ γέρον πνευματικὸς πατὴρ, καὶ ἱερεὺς τοῦ ἐν Βάδεν-Βάδεν ναοῦ τοῦ ἡγεμόνος Μιχαὴλ Στούρτζα

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

ἸΣΤΕΟΝ ὅτι οὗτε ἡ ἐκκλησία οὗτε ὁ ἱερεὺς οὐδαμῶν εἰσπράττονται ἀμοιβήν».

Ἐπανεκάμφε σήμερον ἐκ τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ ὄρει περιοδείας αὐτοῦ ὁ πανσοιολ. Μ. ἀρχιδιάκονος τοῦ οἰκουμενικοῦ Ὁρόνου κ. Ἰωακείμ.

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΝ ΑΠΟΛΥΣΙΝ

ΤΩΝ ΤΗ ΕΛΛΑΔΙ ΕΚΔΗΡΩΘΗΣΑΝ ΕΠΑΡΧΙΩΝ (*)

Πατριαρχεῖν καὶ συνοδικῆ ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς μητροπολ. ἐπισκόπους κτλ. τῶν ἀπολυθεσῶν ἐπαρχιῶν.

Ἀριθ. πρωτ. 2306

ἸΩΑΚΕΙΜ Ἐλεφ Θεοῦ κτλ.

Ἐρώταται μητροπολίτη (θεοφιλέστατε ἐπίσκοπε)... ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπῆτ' ἀδελφεῖ καὶ συλλειτουργεῖ τῆς ἡμῶν μετροπόλεως κυρ... καὶ ἐντιμωτάτοι δημογέροντες, πρόκριτοι καὶ λοιποὶ εὐλογημένοι χρι-

*) Συνέλιμα (ἰδ. ἔτος Β' σ. 583—587).

στικωί τῆς ἐπαρχίας ταύτης, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἡμῶν ἀγαπητῆ, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ. Συνεστῆς τῆς πρὸ ἐνὸς περιήπου ἔτους γενομένης παρὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς Ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως ἐκχωρήσεως χωρῶν τινῶν τῆς Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας εἰς τὸ ἑλληρικὸν βασίλειον ἡ εὐσεβεστάτη τούτου κυβερνήτης καὶ ἡ ἱερὰ σύνοδος τῆς αὐτοκεφαλίου ὁρθόδοξου ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος θεωρήσαντες πρῶτον ἅμικα καὶ ἀναγκάτων ἵνα καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἀπολυθῶσιν αἱ ἐν ταῖς χώραις ταύταις κείμεναι μητροπόλεις καὶ ἐπισκοπαὶ παρὰ τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ ἐκχωρηθῶσι τῇ αὐτοκεφαλῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος, ἀνηνέχθησαν ἰσχυρῶς πρὸς ἡμᾶς ἐξαιτούμενοι τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀπόλυσιν αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐκλογὴν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πνευματικῶν δικαιοδοσιῶν τῆς εἰρημένης ἱερᾶς καὶ σεβασμίας συνόδου. Ἡ μετριότης οὖν ἡμῶν μετὰ τῆς περὶ ἡμᾶς ἁγίας καὶ ἱερᾶς συνόδου καθόντες ὑπέψεν τὴν αἴτησιν ταύτην καὶ συνδικακεψόμενοι, ἐπειδὴ λαθεθῶμεν αὐτὴν οὐ μόνον δικαίον οὐσαν καὶ εὐλογίαν, ἀλλὰ καὶ συνῆδυσαν τῇ ἀνάκθει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπικρατησῆς τάξει, ἐγνωμεν συνοδικῶς καὶ συναπεφηνάμεθα ἀποδεχθῆσαι τὴν αἴτησιν ταύτην, ἐφ' ἣ καὶ ἀπολύσαντες ἐξχωρήσαμεν τῇ ἐκκλησιαστικῇ δικαιοδοσίᾳ τῆς προσφιλῶς ἀδελφῆς ἡμῶν ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πᾶσας τὰς ἐν ταῖς πολιτικῶς τῇ Ἑλλάδι ἐκχωρουμέναις χώραις τῆς Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας κειμέναις ἐπαρχίαις μετὰ πάντων τῶν ἐν αὐταῖς δικαίων τῆς καθ' ἡμᾶς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μ. ἐκκλησίας διὰ πατριαρχικῆς ἐπὶ τούτῳ καὶ συνοδικῆς πράξεως. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τῶν ἀπολυθῶμενων καὶ ἐκχωρουμένων ἐπαρχιῶν ἐστὶ καὶ ἡ ἁγιωτάτη μητρόπολις... μετὰ τῶν ὑποκειμένων αὐτῇ ἐπισκοπῶν καὶ πόλεων καὶ χωριῶν, ἀναικισούμενοι τὸ γεγονός τούτο τῇ τε αὐτῆς ἱερότητι καὶ πᾶσιν ὑμῖν τοῖς εὐλογημένοις χριστιανῶσι τῆς ἐπαρχίας ταύτης κληρικοῖς τε καὶ λαϊκοῖς, πρῶτα μὲν δι' εἰσηγούμεθα καὶ προτροπέμεθα τῇ ἀριερωσύνῃ αὐτῆς, κανονικῶς ἀπολύοντες αὐτὴν, ἵνα ἀναγνωρίζουσα τοῦ λοιποῦ κανονικῆν ἐκκλησιαστικὴν αὐτῆς ἀρχὴν τὴν ἱερὰν σύνοδον τῆς προσφιλῶς ἀδελφῆς ἡμῶν ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ εἰς αὐτὴν ὑποκειμένην πᾶσαν τὴν ἐπαρχίαν αὐτῆς καὶ πᾶσας τὰς ὑποκειμένας αὐτῇ ἐπισκοπὰς καὶ τοὺς τούτων θεομνηστάτους ἐπισκόπους οἷς ἐπίσης τὰ αὐτὰ ἐπιστελλάντες ἐνετείλαμεθα μνημονεῦθαι τοῦ κανονικοῦ αὐτῆς ὀνόματος ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν στέφιν καὶ ἀναφορὰν ἔχῃ ἐν πᾶσι τοῖς ἐπαρχιακοῖς αὐτῆς πράγμασι, εὐπειθῶς ὑπακούουσα καὶ πειθαυμένη αὐτῇ κατὰ πάντα. Ὑμῖν δὲ ἐν λόγῳ στρέφοντες τοῖς εὐλογημένοις χριστιανῶσι εἰσηγούμεθα καὶ συμβουλεύομεν ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑπακούετε καὶ ὑποτασσόμενοι ταῖς πολιτικαῖς καὶ ἐκκλησιαστικαῖς ἀρχαῖς, ὡς παρὰ Θεοῦ τεταχμέναις, μὴ παύσησθε ἀγαπῶντες ἀλλήλους κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ ἐντολὴν τηροῦντες τὴν πίστιν τῶν πατέρων ὑμῶν ἀσάλευτον ἐν τῇ πέτρᾳ τῆς ὁμολογίας καὶ στερεῶς ἀντεγχεόμενοι τῶν ἱερῶν θεσμῶν καὶ κανόνων τῆς ἐκκλησίας, τῆς τέμμι μελῆ ἐστέ. Ἀπονέμοντες δὲ πᾶσιν ὑμῖν κληρικοῖς τε καὶ λαϊκοῖς καὶ τὰς εὐλογίας τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μ. ἐκκλησίας καὶ ἀπὸ τῶν μυρίων τῆς καρδίας εὐχόμενοι πᾶσιν ὑμῖν προαγωγῆν ἐπ' ἀρετῇ καὶ προκοπῇ βίου καὶ πίστεως, ἐξαιτούμεθα ὑμῖν παρὰ τοῦ παναγίου Θεοῦ τὴν χάριν καὶ τὸ ἄπειρον αὐτοῦ ἔλεος, θ' εἴη ἔσται μετὰ πάντων ὑμῶν.

Ἀποτ' μαζὶ οὐ'

† ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χρῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης
(Παρέπονται οἱ συνοδικαὶ ὑπογραφαὶ τῶν σεβ. ἁγ. Ἐφραίμου, Νικομηθεΐας, Ἀμασειᾶς, Προύσης, Μετυλήνης, προεδρ. Διδυμοστέρου, Βάρνης, Κασσανδρείας).

Ε

Πρὸς τοὺς ἡγουμένους κτλ. τῶν Ἱ. μονῶν τῆς Ἱ. παρακλίας Θεοτόκου Ἐσνιάς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λαρίσης· Ἀγίας τριάδος Σουρίας καὶ Μεταμορφώσεως Φιλαμορίου Δημητριάδος Μεταμορφώσεως, Ἀγίου Στεφάνου, τῶν ἁγίων πάντων Βαρκῶν ἐν Μεταώροις· Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου Κορώνης Πανακίας Κρανιάς, Φαναριοφερσάλων καὶ Μεταμορφώσεως Δοσικῶ Τρίκκης.

Ἀριθ. πρωτ. 3306

ΙΩΑΚΕΙΜ ἔλεψ Θεοῦ κτλ.

Ὅσιώτατοι, θεοὶ ἡγούμενοι καὶ λοιποὶ πατέρες τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ... κειμένου ἱεροῦ ἡμετέρου πατριαρχικοῦ σταυροπηγιατικοῦ μοναστηρίου... τέκνα ἐν Κυρίῳ ἡμῶν ἀγαπητῆ, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ. Μετὰ τὴν συντελεσθεῖσαν πολιτικὴν ἐκχώρησιν χωρῶν τινῶν ἐξ Ἱ.

πεῖρου καὶ Θεσσαλίας πρὸς τὸ βασίλειον τῆς Ἑλλάδος, ἡ καθ' ἡμᾶς ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μ. ἐκκλησία λαδοῦσα ὑπ' ὧν διὰ ἐκ τῆς πολιτικῆς τῶν χωρῶν τούτων ἐκχωρήσεως ἀναγκάτως ἐναπαιτεῖται ἵνα καὶ αἱ ἐν αὐταῖς κείμεναι μητροπολιτικαὶ καὶ ἐπισκοπικαὶ αὐτῆς περιουσίαι ἀπολυθῶσι ἐκκλησιαστικῶς ἐνωθῶσι τῇ ἁγιωτάτῃ αὐτοκεφαλῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ εἰρημένου βασιλείου, ἐνέκρινεν ἤθη τὴν ἀπόλυσιν ταύτην καὶ ἔνοσην, ἀπολύσαντα ἅμικα καὶ ὑπαγωγῶσα τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ καὶ τὰς ἐν αὐταῖς ἱερὰς πατριαρχικὰς σταυροπηγιακὰς μονὰς. Ὅθεν καὶ ἀναικισούμενοι τούτο τῇ ὑμετέρᾳ ἁγιότητι ἐνετείλαμεθα καὶ παραγγέλλομεν συνοδικῶς ὅπως ἀναγνωρίζοντες τοῦ λοιποῦ κανονικῆν ὑμῶν ἀρχὴν καὶ πνευματικῶς ἀναγνωρίζοντες τὴν ἱερὰν τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σύνοδον, καὶ τὴν ἱερὰν ὑμῶν μετάνοιαν ταύτην ὑποκειμένην, μνημονεῦητε τοῦ κανονικοῦ αὐτῆς ὀνόματος ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν στέφιν καὶ ἀναφορᾷ ἔχῃτε ἐν πᾶσι τοῖς μοναστηριακοῖς ὑμῶν πράγμασι. Εὐχαιροῦν δ' ἐπὶ τούτοις ἐκ προνοίας ἐκκλησιαστικῆς ἡγουμένης εἰσηγήσασθαι ἵνα ἀπεφευγῆται πάντοτε ἐκσκοπή τε τὰ τοῦ μοναχικοῦ βίου καθήκοντα, διαγόντες ἐν ἁμνοῖς καὶ ἀγάπῃ ἀδελφικῇ, ὑπακούοντες καὶ ὑποτασσόμενοι τῇ εἰρημένῃ πνευματικῇ ὑμῶν ἀρχῇ, ὡς περὶ καὶ τῇ πολιτικῇ, τηροῦντες ἀπαράβιατος τοὺς ἱεροῦ θεσμούς καὶ κανόνες καὶ τοὺς καθεστῶτας νόμους τοῦ κράτους, ἐπιμελούμενοι προσηκόντως τῆς εὐκλείας καὶ ἐπὶ τὰ κρείττω προαγωγῆς τῆς ἱερᾶς ταύτης μετανοίας ὑμῶν, καὶ ἐνὶ λόγῳ καθιστάμενοι τύπος καὶ ὑποχρημῶς ἀρετῆς καὶ χριστιανικῆς τελειότητος, οὕτω γὰρ πρῶτοντες τοῖς ἑσθε πρὸς τῷ κοινῷ σεβασμῷ καὶ τῆς ψυχικῆς ὑμῶν σωτηρίας. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μετ' ὑμῶν.

Ἀποτ' μαζὶ οὐ'

(Ἐπονται αἱ αὐταὶ ὑπογραφαί)

ΠΑΡΟΡΑΜΑ.—Ἐν σελ. 636, στήλ. θ' καὶ στίχ. 19-20 τοῦ παρόντος τεύχους: "ἀντὶ ὀκακοιστοῦ ὁ-γύδου, ἀνάγκ. ὀκακοιστοῦ τεσσαρακοστοῦ ὀγδύδου.

Λιτιάσεις ἐγένοντο ἡμῖν ἐστὶν ὅθεν ἐπὶ περιπτώσεών τινῶν τοῦ περιοδικοῦ ἀκριβῶς ὑπαγομένων εἰς τοὺς στερεοτύπους ὄρους αὐτοῦ· διὸ παραπέμπομεν διαρκῶς πάντα διαφερόμενον περὶ τούτων εἰς τὴν τελευταίαν σελίδα τοῦ ἐξωφύλλου.

Ἡ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΩΝ ΕΠΙΤΡΟΧΗ

γνωστοποιεῖ ὅτι τῇ προσεχῇ πέμπτῃ 15 ἰουλίου καὶ ὄρχ 1 1/2 τουρκιστὶ γενήσεται ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ κοινοῦ τῶν πατριαρχεῶν ἡ ἐπὶ δημοπρασίας ἐκποίησις τῶν πραγμάτων τοῦ μακρυτοῦ μητροπολίτου Γαρνοβόου Γρηγορίου· προσκαλοῦνται δὲ οἱ τε πιστωταὶ καὶ οἱ κληρονομοὶ αὐτοῦ ἵνα προσέλθωσιν οἱ μὲν πρῶτοι ἐντὸς τριῶν, οἱ δὲ δεῦτεροι ἐντὸς ἑξ μηνῶν ἀπὸ τῆς σήμερον πρὸς διεκδίκησιν τῶν δικαίων αὐτῶν. Τῆς προθεσμίας ταύτης παρελθούσης, πᾶσα αἴτησις ἔσται ἀπαρῆχτος.

Ἐν τοῖς πατριαρχείοις, 1882 ἰουλίου 12.

Ὁ γραμματεὺς Μ. Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

«ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ τῶν νέων μέτρων καὶ σταθμῶν μετ' ἀναλογίας αὐτῶν πρὸς τὰ παλαιὰ». — Εὐρήται ἐν τῷ κατὰ Γαλατῶν βιβλιοπωλείῳ Σ. Λεμονίδου (ἰδ. Γιοργαντζιλάρ. 26). Ἡ χρησιμότης τοῦ ὁδηγοῦ τούτου προδήλως ἐστὶν εἰς πάντα οἰκονομὸν ἀγαθόν.

Ὁ σπεύθωνος Γ. ΔΙΜΗΤΡΙΑΔΗΣ